

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Diplomová práce

Analýza vývoje trhu s mlékem a mléčnými produkty

Bc. Eva Rychlíková

© 2013 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra statistiky

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Rychlíková Eva

Veřejná správa a regionální rozvoj nav.- Litoměřice

Název práce

Analýza vývoje trhu s mlékem a mléčnými produkty

Anglický název

Analysis of the development of the market in milk and milk products

---

Cíle práce

Cílem diplomové práce je provedení analýzy vývoje trhu s mlékem a mléčnými výrobky v České republice. Budou zkoumány vývojové trendy s ohledem na cíle zemědělské politiky EU a ČR.

Metodika

Pro zjištění stavu a vývoje ukazatelů charakterizujících danou problematiku budou použity zejména metody analýzy časových řad. Následně pro detailnější analýzy budou pro vybrané ukazatele užity některé z metod explorační analýzy a induktivní statistiky.

Harmonogram zpracování

1. Příprava osnovy, doplnění seznamu literatury – do 1.1.2012
2. Cíl práce – jasně formulovat, čeho se práce bude týkat – do 1.3.2012
3. Zdroje dat – výběr a zdůvodnění výběru vhodných ukazatelů pro analýzu – do 1.3.2012
4. Zpracování rešeršní části – do 30.6.2012
5. Zpracování metodiky, sběr dat – do 30.10.2012
6. Vlastní analýza dat – do 30.1.2013
7. Kompletace práce – únor 2013

Rozsah textové části

60 -70 stran

Klíčová slova

mléko, mléčné výrobky, ceny, vývojové trendy, statistické analýzy

---

Doporučené zdroje informací

HOLMAN, R.: Ekonomie. Vyd. 5. Praha: C.H. Beck, 2011. 696 s. ISBN 978-80-7400-006-5

KÁBA, B., SVATOŠOVÁ, L.: Statistické nástroje ekonomického výzkumu, nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň 2012, ISBN 978-80-7380-359-9

KUČEROVÁ, I.: Hospodářské politiky v kontextu vývoje Evropské unie, Praha, UK, 2010, ISBN 978-80-246-1628-5

SAMUELSON, P. A. a NORDHAUS, W. D. Ekonomie. Praha: Svoboda, 1991

SVATOŠOVÁ, L., KÁBA, B.: Statistické metody I, PEF ČZU Praha, 2008, ISBN 978-80-213-16720

SVATOŠOVÁ, L., KÁBA, B.: Statistické metody II, PEF ČZU Praha, 2008, ISBN 978-80-213-1736-9

Materiály Evropské komise, MZe, ÚZEI

Vedoucí práce

Svatošová Libuše, prof. Ing., CSc.

Termín odevzdání

březen 2013

---

doc. RNDr. Bohumil Kába, CSc.

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.

Děkan fakulty

V Praze dne 19.2.2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Analýza vývoje trhu s mlékem a mléčnými produkty" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 22. 3. 2013

A handwritten signature in blue ink, reading "Eva Bouchalová", written over a horizontal line.

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své práce prof. Ing. Libuši Svatošové, CSc. za její cenné připomínky a vedení během vypracování diplomové práce.

I would like to thank Mr. Ivo Vanderlinden the member of DG Agriculture and Rural Development of European Commission for provision of useful information and advices.

Analýza vývoje trhu s mlékem a mléčnými produkty

Analysis of the development of the market in milk and milk products

Souhrn

Mléko a mléčné produkty jsou produkovány ve všech zemích napříč Evropskou unií. V některých zemích představuje tato produkce významnou část zemědělské ekonomiky. Evropská unie, kde je vyprodukováno přibližně 152 mil. tun mléka za rok, se rovněž řadí mezi významné hráče v obchodu s mlékem na světovém trhu. Nestabilní trh s mlékem, jehož vývoj významně regulují nástroje Společné zemědělské politiky, se ocitá stále více pod tlakem trhu globálního. Nedávná krize mléčného sektoru daná především nevyváženým rozdělením sil v dodavatelském řetězci byla důvodem vzniku nových opatření. Značný vliv na trh s mlékem bude mít také ukončení kvót v roce 2015. Všechny tyto změny významně ovlivňují rovněž trh s mlékem v České republice.

Summary

Milk and milk products are produced in all countries across the European Union. In some countries the production represents a significant part of the agricultural economy. The European Union, where is produced approximately 152 million tonnes of milk per year, is also among the main players of the dairy trade in the world market. Volatile milk market, which has been regulated by the instruments of the Common Agricultural Policy, has been increasingly under pressure of the global market. The recent crises of dairy sector related mainly to the unbalanced distribution of power in the supply chain, was the reason for creation of the new measures. The end of productions quotas in 2015 will also have considerable impact on the milk market. All these changes have also significantly influence over the milk market in the Czech Republic.

Klíčová slova: mléko, mléčné výrobky, ceny, produkce, mléčné kvóty, vývozní subvence, vývojové trendy, zahraniční obchod, statistické analýzy, Společná organizace trhu, Společná zemědělská politika

Keywords: milk, milk products, prices, production, milk quotas, export refunds, trends, foreign trade, statistical analysis, the Common Organization of the Market, the Common Agricultural Policy

1	ÚVOD	- 9 -
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	- 10 -
2.1	Cíl práce	- 10 -
2.2	Metodika práce	- 11 -
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	- 16 -
3.1	Společná zemědělská politika	- 16 -
3.1.1	Zemědělství a jeho řízení v rámci EU	- 16 -
3.1.2	Uplatňování SZP v České republice	- 17 -
3.2	Zahraniční obchod	- 18 -
3.2.1	Společná obchodní politika	- 18 -
3.2.2	Celní politika	- 20 -
3.3	Společná organizace trhu s mlékem	- 21 -
3.3.1	Charakteristika mléka	- 21 -
3.3.2	Výrobová vertikála a tvorba cen v sektoru mléka	- 21 -
3.3.3	Trh s mlékem a mléčnými produkty	- 25 -
3.3.3.1	Tržní mechanismy	- 25 -
3.3.3.2	Vývoj trhu s mlékem a mléčnými produkty	- 26 -
3.3.3.3	Zakládání producentůvých a mezioborových organizací v odvětví mléka	- 29 -
3.3.3.4	Vývoj trhu s mlékem v některých členských zemích	- 30 -
3.3.3.5	Vývoj produkce mléka v členských zemích EU po roce 2016	- 32 -
3.3.3.6	Vývoj hrubého zisku v EU 10 a EU 15	- 34 -
3.3.4	Společná organizace trhu s mlékem	- 36 -
3.3.5	Regulační nástroje mléčného sektoru	- 37 -
3.3.5.1	Nástroje vnějšího trhu	- 37 -
3.3.5.1.1	Celní sazby a celní kvóty	- 38 -
3.3.5.1.2	Dovozní a vývozní licence	- 39 -
3.3.5.1.3	Finanční záruky	- 45 -
3.3.5.1.4	Vývozní subvence	- 46 -
3.3.5.2	Nástroje vnitřního trhu	- 49 -
3.3.5.2.1	Intervenční skladování sušeného odstředěného mléka a másla	- 49 -
3.3.5.2.2	Soukromé skladování másla a sýrů	- 52 -
3.3.5.2.3	Mléčné kvóty	- 53 -
3.3.5.2.4	Odbytová opatření	- 58 -
4	VLASTNÍ PRÁCE	- 65 -
4.1	Produkce mléka a mléčných produktů	- 65 -
4.1.1	Světová produkce mléka	- 65 -
4.1.2	Produkce mléka v Evropské unii	- 69 -
4.1.3	Produkce mléčných produktů v EU	- 76 -
4.1.4	Produkce mléka a mléčných produktů v ČR	- 78 -
4.2	Ceny mléka a mléčných produktů	- 81 -
4.2.1	Srovnání cen mléčných produktů na světovém trhu	- 81 -
4.2.2	Ceny mléka a mléčných produktů v EU	- 85 -

4.2.3	Vývoj výkupních cen, cen průmyslových výrobců a spotřebitelských cen v ČR	89 -
4.3	Spotřeba mléka a mléčných produktů	- 93 -
4.3.1	Spotřeba mléka a mléčných produktů ve světě	93 -
4.3.2	Spotřeba mléka a mléčných produktů v EU	95 -
4.3.3	Spotřeba mléka a mléčných produktů v ČR	96 -
4.4	Zahraniční obchod	- 99 -
4.4.1	Vývoz mléčných produktů ve světě	99 -
4.4.2	Dovoz mléčných produktů ve světě	103 -
4.4.3	Zahraniční obchod ČR	106 -
5	ZÁVĚR PRÁCE	- 114 -
6	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	- 119 -
7	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	- 122 -
7.1	Seznam obrázků	122 -
7.2	Seznam grafů	123 -
7.3	Seznam tabulek	126 -
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	- 126 -

1 ÚVOD

Zemědělství prošlo od roku 1945 výraznými změnami, které byly zprvopočátku ovlivněny nedostatkem potravin v poválečné Evropě. Založením Společenské zemědělské politiky (SZP) došlo k významnému formování zemědělství u všech členů Společenství, respektive Evropské unie. Svými uplatňovanými opatřeními SZP ovšem nemalou měrou ovlivňuje i trh se zemědělskými produkty mimo rámec EU. Původním cílem SZP bylo zajištění dostatečné produkce zemědělských potravin a dosažení odpovídající životní úrovně zemědělské populace. Brzy se ovšem trh Společenství začal potýkat s nadprodukcí a původní záměry SZP bylo nutné revidovat. SZP během svého vývoje uskutečnila několik významných reforem, během nichž byly koncipovány nové strategie.

Formování SZP ovlivnilo významně rovněž trh s mlékem a mléčnými produkty, který je řízen Společnou organizací trhů (SOT). Silná nadprodukce mléka začala být od roku 1984 omezována produkčními kvótami. Stabilita trhu byla zajišťována za použití finančně nákladných nástrojů v podobě vývozních subvencí a podpor soukromého a intervenčního skladování. V souladu s liberalizačními tendencemi vyplývající z jednání WTO, dochází k útlumu používání nástrojů využívaných v rámci SOT.

V současné době podléhá zemědělský sektor stále větším globalizačním procesům, kdy trhy jsou stále více propojeny a zároveň je vyvíjen tlak na odstraňování bariér obchodu. Zemědělství EU by mělo umět více reagovat na signály trhu a cenami svých výrobků být konkurenceschopné na světovém trhu. Trh mléka v EU je navíc ovlivněn navyšováním a předpokládaným ukončením produkčních kvót v roce 2015. V některých zemích EU panují obavy producentů z konkurence okolních zemí, v jiných zemích naopak již navyšují svou produkci mléka a plánují její stabilní odbyt.

Producenti mléka jsou sice nepostradatelnou součástí výrobní vertikály, nicméně rozhodující moc je soustředěná ve finální části, která je tvořena zejména obchodními řetězci. Dominantní postavení obchodních řetězců pak nemalou měrou ovlivňuje prostředí nejen prvovýrobců, ale rovněž navazujícího zpracovatelského průmyslu.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1 CÍL PRÁCE

Cílem diplomové práce je provedení analýzy vývoje trhu s mlékem a mléčnými produkty v ČR v kontextu trhu unijního a světového. Od vstupu ČR do Evropské unie je trh s mlékem ovlivňován nejen národní legislativou, ale také legislativou EU vyplývající se Společné zemědělské politiky. Je tedy nutné analyzovat vývoj trhu pod vlivem regulativních opatření SZP.

Dílčí cíle diplomové práce:

- Vymezení pojmů společné zemědělské, obchodní a celní politiky
- Analýza výrobní vertikály a působení tržních mechanismů na trhu s mlékem
- Dopady problému přenosu cen ve výrobní vertikále a nerovnováha ve vyjednávací síle v dodavatelském řetězci
- Sledování vývoje trhu směřujícího k bezkvótovému prostředí s důrazem na sousedící země ČR
- Analýza a vývoj vnějších a vnitřních nástrojů Společné organizace trhu s mlékem
- Analýza vývoje produkce mléka a mléčných produktů a užitkovost dojníc
- Analýza vývoje spotřeby mléka
- Analýza vývoje a sledování závislosti průměrných cen mléka globálního, unijního a českého trhu
- Analýza vývoje a sledování závislosti průměrných cen mléka mezi starými a novými členskými zeměmi EU
- Analýza vývoje a sledování závislosti cen na mléčném trhu ČR mezi jednotlivými články výrobní vertikály
- Analýza světového vývozu a dovozu a bilance zahraničního obchodu ČR

2.2 METODIKA PRÁCE

Diplomová práce na téma „**Analýza vývoje trhu s mlékem a mléčnými produkty**“ je rozčleněna do několika hlavních kapitol, které jsou dále členěny do jednotlivých podkapitol. První část diplomové práce se nejprve vymezenému tématu věnuje teoreticky a popisně. Využívané regulační nástroje trhu s mlékem jsou již doplněny vývojovými grafy a podrobněji analyzovány. Vlastní práce se již věnuje podrobné analýze trhu s mlékem na národní, unijní i světové úrovni.

Úvodní kapitola pouze okrajově definuje cíle agrárního sektoru a vymezuje směr, kterým se SZP ubírá v současné době. Závěrem kapitoly je stručně nastíněn vývoj zemědělství v ČR a postoj ČR k uplatňování SZP.

Vzhledem k tomu, že každý trh je významně ovlivňován nejen vnitřním obchodem, ale zejména mezinárodním obchodem, bylo nutné na úvod práce vymezit také pojmy společné obchodní a celní politiky. V kapitole týkající se obchodní politiky jsou vyznačeny dva základní směry obchodní politiky a to liberalistické a protekcionalistické pojetí, které výrazně ovlivňuje vývoj SZP. Mezi protekcionalistické opatření patří zejména aplikování dovozních cel, jejichž dopad na světovou rovnováhu je rovněž analyzován. Závěrem kapitoly je uveden postoj Mezinárodní obchodní organizace WTO k uplatňování protekcionalistických opatření a principy, které WTO prosazuje.

Další kapitoly se již zabývají samotným trhem s mlékem a mléčnými produkty. Úvodem kapitoly je uvedeno složení mléka a jeho cesta od výrobce ke spotřebiteli, během které je formována cena mléka a mléčných produktů ve výrobní vertikále. Následně jsou analyzovány tržní mechanismy působící na trh s mlékem a mléčnými produkty a samotný vývoj trhu, který je ovlivňován nástroji užívanými v rámci společného trhu s mlékem spadající pod SZP.

Trh mléka zaznamenal v roce 2007 až 2009 výrazné cenové výkyvy, kdy producenti mléka byli nuceni vyrábět mléko pod hranicí rentability. Faktory, které tyto výkyvy způsobují a vzniklá opatření, která by měla umožnit producentům vyšší vyjednávací sílu mezi dalšími články výrobní vertikály, jsou uvedeny pod kapitolou zakládání producentůvých a mezioborových organizací. Nemalý dopad na vývoj trhu bude mít ukončení produkčních

kvót v roce 2015, je tedy nutné nastínit, jaký se očekává další vývoj trhu v bezkvótovém prostředí a jak budou čelit hlavní producentské země stoupající produkci mléka.

Pod kapitolou společná organizace trhu jsou analyzována jednotlivá regulační opatření užívána na vnějším i vnitřním trhu. V kapitole jsou úzce specifikovány jednotlivé druhy regulačních opatření vyplývající z principů SZP, jejich vývoj a současné využití.

Dále je již diplomová práce zaměřena na podrobnou analýzu trhu s mlékem a to na národní, unijní i světové úrovni. Práce je rozčleněna na čtyři hlavní analýzy – analýzu produkce, spotřeby, cen a zahraniční obchod na trhu s mlékem.

Ke **sledování cenového vývoje, vývoje produkce, spotřeby i bilance zahraničního obchodu** byly využity analýzy časových řad. Časová řada je definována jako množina pozorování kvantitativní charakteristiky (ukazatele), uspořádaná v čase. Jednotlivé úrovně závislé proměnné veličiny Y jsou uvažovány jako funkce času (*Svatošová, Libuše; Kába, Bohumil, 2008*). K časovým analýzám byly využity dlouhodobé řady s periodicitou ročních, měsíčních i týdenních ukazatelů, kdy shromážděná data byla dána průměrem dat zkoumaného regionu za dané časové období. Dynamika vývojových časových řad byla zkoumána pomocí *absolutní charakteristiky, první diference* (absolutního přírůstku) $\boxed{dy = y_t - y_{t-1}}$, kterou bylo možné sledovat přírůstek nebo úbytek zkoumaného ukazatele v určitém časovém období proti předcházejícímu časovému období. Pomocí *relativní charakteristiky* růstu, v tomto případě koeficientu růstu $\boxed{k_t = y_t/y_{t-1}}$, byla sledována rychlost změn hodnot v časové řadě. Ve většině případů zkoumaných časových řad je uvedeno *tempo růstu*, kdy je vyjádřen koeficient růstu v procentech. Jednotlivé zkoumané veličiny byly vzájemně komparovány.

Pomocí *trendových funkcí* byly analyzovány dynamiky časových řad. Za nejvhodnější podklad pro popis dynamiky časových řad byly vybírány trendové funkce, které vedly k maximální hodnotě indexu determinace r^2 ($r^2 = \sqrt{r}$). Čím je hodnota determinace bližší jedné, tím lépe model popisuje zkoumaný jev a signalizuje vyšší soulad vybraného modelu s časovou řadou (*Svatošová & Kába, 2008*).

Použitím *modelu lineárního trendu* $y'_i = a + bt_i$ byl prognózován další vývoj časových řad. Parametry lineární trendové funkce jsou odhadovány pomocí vzorců, které byly získány řešením rovnic při aplikaci metody nejmenších čtverců:

$$b = \frac{n \sum ty_t - \sum t \sum y_t}{n \sum t^2 - (\sum t)^2} \quad a = \frac{\sum y_t}{n} - b \frac{\sum t}{n} = \bar{y} - b \cdot \bar{t}$$

V diplomové práci bylo zkoumáno několik typů **cenových závislostí mezi dvěma a více veličinami**. Závislosti byly zkoumány za pomoci jednoduché a vícenásobné regresní a korelační analýzy. *Regresní analýza* se provádí z důvodu zjišťování, zdali mezi sledovanými statistickými znaky existuje reálná příčinná souvislost a slouží rovněž k provádění statistických odhadů. Pro zkoumání závislosti mezi dvěma náhodnými veličinami (závisle a nezávisle proměnné) byla využita metoda *jednoduché lineární regrese*. Ke stanovení rovnice přímky odhadu $y' = a_{xy} + b_{xy}x$ bylo nutné určit parametry a a b , kdy:

$$a_{xy} = \bar{x} - b_{xy} \bar{y} \quad a \quad b_{xy} = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2}$$

Regresní přímka popisuje průběh závislosti endogenní proměnné Y na endogenní proměnné X. Těsnost závislosti byla změřena pomocí *korelační analýzy*. Intenzita lineární závislosti byla charakterizovaná *korelačním koeficientem r*, kdy:

$$r = \sqrt{\frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{[n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2][n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2]}}$$

Hodnoty r se vyskytují na stupnici od $-1 \leq r \leq 1$, kdy čím více se korelační koeficient blíží k 0, tím více se závislost mezi oběma sledovanými veličinami zmenšuje a rovněž regresní odhady budou méně přesné. *Koeficient determinace* $r^2 \cdot 100$ udává, z kolika procent jsou změny závisle proměnné vysvětlené zvolenou lineární regresní funkcí. (Svatošová & Kába, 2009).

Pokud změny závisle proměnné Y jsou vyvolány změnami dvěma či více nezávisle proměnných $X_1, X_2, \dots, X_k$ využíváme *modelu mnohonásobné regrese a korelace*. Vícenásobný lineární model lze obecně zapsat $y' = b_0 + b_1 x_1 + b_2 x_2 + \dots + b_k x_k$, kde parametry

$b_1, b_2, \dots, b_k$ se nazývají parciální regresní koeficienty. Tyto koeficienty se stejně jako u jednoduché závislosti odhadují pomocí metody nejmenších čtverců. Těsnost závislosti mezi všemi proměnnými měříme pomocí *koeficientu vícenásobné (totální) korelace*:

$$R_{y \cdot x_1 x_2} = \sqrt{\frac{r_{yx_1}^2 + r_{yx_2}^2 - 2r_{x_1 x_2} r_{yx_1} r_{yx_2}}{1 - r_{x_1 x_2}^2}}$$

Kvalita odhadnutého modelu se posuzuje podle *koeficientu vícenásobné determinace*

$$R_{y \cdot x_1 x_2}^2$$

Pomocí vícenásobného koeficientu korelace byl nejprve **sledován vztah mezi světovou cenou (x_2), průměrnou cenou na trhu EU (x_1) a endogenní proměnou y , tj. cenou v ČR**. V tomto případě se zkoumala u všech veličin cena sušeného odstředěného mléka, kdy jako světový ukazatel byla použita cena Oceánie, resp. průměrná cena Nového Zélandu a Austrálie (Nový Zéland je největším exportérem mléčných produktů). Následně jsou vztahy mezi jednotlivými cenami zkoumány separátně. Ceny byly zkoumány jako průměrné hodnoty v měsíční periodě.

Stejným postupem byl zkoumán **vztah mezi průměrnou cenou syrového mléka v ČR, v EU 10 (tj. mezi státy, které přistoupily do EU společně s ČR) a v EU 27**. Následně byly zkoumány vztahy mezi jednotlivými jednotkami separátně. Ceny byly sledovány jako průměrné hodnoty v měsíční periodě od 1. května 2004, tj. od vstupu ČR do EU. Současně byla zkoumána jednoduchá lineární závislost mezi průměrnými cenami ČR a EU před vstupem ČR do EU, tj. před 1. květnem 2004.

Nakonec byla zkoumána **závislost cen mezi hlavními články výrobní vertikály**, tj. producenty → zpracovateli → spotřebiteli mléka. Nejprve byl vyhodnocen vztah všech zkoumaných veličin najednou a posléze byly ceny mléka zkoumány separátně. U prvovýrobců byla zkoumána výkupní cena za kravské mléko, v případě zpracovatelů byla použita cena za polotučné mléko a jako spotřebitelská cena byla použita cena polotučného mléka trvanlivého. Za použití jednoduchých korelací byly zkoumány závislosti cen zpracovatelů másla a eidamského sýru a příslušných spotřebitelských cen. Ceny byly zkoumány na základě průměrných cen v měsíční periodicitě.

Cenové vývoje jsou popisovány pomocí základních popisných statistik.

Poslední podkapitolou provedené analýzy byl zkoumán **vývoj zahraničního obchodu**. Podobně jako u ostatních analýz je nejprve zkoumán vývoj exportu a importu na světové úrovni, následně je zkoumán vývoj zahraničního obchodu ČR. Pro ČR není zkoumán pouze vývoj exportu a importu v roční periodicitě, ale rovněž bilance zahraničního obchodu, kdy je porovnáván dovoz a vývoz zboží směrem k ČR. Obchodní bilance zachycuje pomocí salda rozdíl mezi hodnotou dovezeného a vyvezeného zboží. Podle kladného nebo záporného salda rozpoznáváme aktivní, pasivní nebo vyrovnanou obchodní bilanci. Analýza zkoumá zahraniční obchod ČR na teritoriální (územní) i komoditní (zbožové, podle kódu kombinované celní nomenklatury) úrovni.

Zdrojem dat pro analýzy použité v diplomové práci jsou informace poskytnuté platební agenturou SZIF, výročních zpráv Ministerstva zemědělství, databáze ČSÚ, EUROSTAT, FAOSTAT, GTA, USDA a další. Získané informace byly porovnávány, analyzovány a graficky znázorněny. Ke grafickému znázornění byly využity spojnicové, sloupcové a výsečové grafy.

V celé práci byly rovněž využity zkušenosti vycházející z praxe na Státním zemědělském intervenčním fondu, který je akreditovanou platební agenturou poskytující finanční podpory z rozpočtu Evropské unie a národních zdrojů. V diplomové práci byly uvedeny postřehy, které mohou aktivně získat z účasti na jednání Jednotných řídicích výborů pro společnou organizaci trhu v živočišném sektoru. Na těchto výborech jsou předkládány návrhy prováděcích nařízení Evropské komise, které jsou zde diskutovány a hlasovány členskými státy EU.

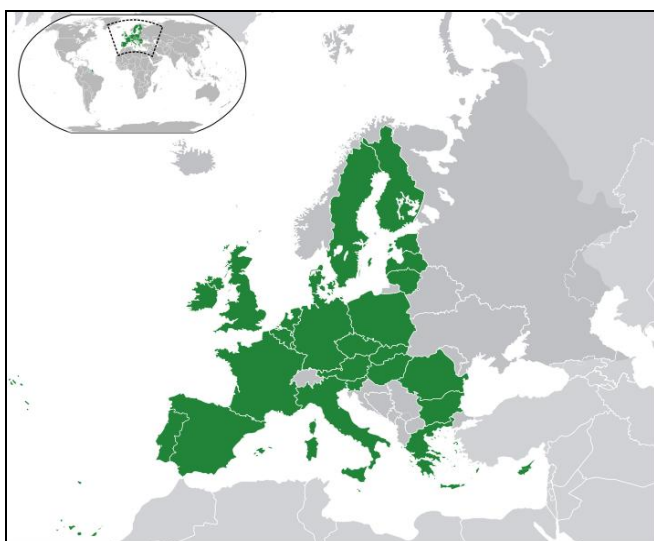
Na závěr práce byly vyhodnoceny dosažené poznatky a uvedeny zdroje použité literatury a ostatních pramenů.

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA

3.1.1 ZEMĚDĚLSTVÍ A JEHO ŘÍZENÍ V RÁMCI EU

Evropské zemědělství svými aktivitami pokrývá významnou geografickou plochu evropské krajiny (*Zemědělský svaz České republiky*). Toto odvětví se zásadně liší od jiných tím, že je ovlivněno klimatickými výkyvy, zeměpisnými podmínkami, nemocemi zvířat, existencí biologického cyklu, apod. Navíc musí zemědělství čelit nestabilitě trhů: na jedné straně platí, že délka produkčních cyklů a neměnný charakter výrobních faktorů činí světovou nabídku zemědělských produktů velmi nepružnou; na druhé straně je však podobně nepružná i poptávka po potravinách, což znamená, že málo reaguje na změny cen (*Evropský parlament*). Tyto faktory vedou ke kolísání objemu výroby i cen na trhu a následné nestabilitě trhu. Současně je zemědělství charakterizováno nedokonalou konkurencí, kde prvovýrobci jsou v nevýhodném postavení vůči silným a monopolizovaným odběratelům jejich produkce i dodavatelům výrobních vstupů (*Neumann, 2004*). Nezbytné je také řešit nepříznivé důsledky zemědělské činnosti na ekologii a ráz krajiny. Všechny tyto faktory vedly k využívání regulativních zásahů a postupnému formování integračních procesů v zemědělství.

Obrázek 1: Evropská unie

Od roku 1962 se na regulaci trhů se zemědělskými produkty, zajištění dostatečné a stabilní produkce a budování ekonomické životaschopnosti venkova v rámci Společenství (později Evropské unie - EU), podílí Společná zemědělská politika (SZP). V rámci EU je agrární sektor regulován pomocí nástrojů, které mají za úkol jednak podporovat zemědělskou produkci a podílet se na rozvoji venkova, ale také nástrojů, jejímž cílem je zajištění preference domácí produkce před zahraniční konkurencí. Za účelem dosažení cílů SZP byla zavedena jednotná regulativní opatření tzv. Společná organizace trhů (SOT). Zatímco v počátcích vzniku SZP byla snaha o podporu vysoké produkce a dostatečného zásobení obyvatel potravinami způsobené jejich nedostatkem v poválečném období, v současné době je usilováno o budování vyváženého multifunkčního zemědělství a venkova, v němž bude konkurenceschopnost produktů na světovém trhu zajištěna na základě zvyšující se efektivity výroby.

3.1.2 UPLATŇOVÁNÍ SZP V ČESKÉ REPUBLICE

Zemědělci dnes v ČR hospodaří na přibližně **4 264 tis. ha zemědělské půdy**, která tak tvoří přibližně polovinu (54 %) celkové rozlohy státu. Na jednoho obyvatele republiky připadá 0,42 ha zemědělské půdy, z toho 0,30 ha půdy orné, což je přibližně evropský průměr (*eAGRI*). Z hlediska struktury je české zemědělství charakterizováno výrazným zastoupením velkých zemědělských podniků, čímž se nápadně liší od struktury evropského zemědělství tvořeného z velké části malými, často rodinnými, farmami (*Zemědělský svaz České republiky*). České zemědělství se od ostatních zemí EU odlišuje vyšší průměrnou výměrou zemědělské půdy na podnikatelskou jednotku (v průměru 130 hektarů), což umožňuje vyšší mechanizaci; v EU průměr 17 hektarů. Větší plocha půdy je v ČR obhospodařována větším množstvím zaměstnanců, kteří se zabývají obsluhování zemědělských strojů a zařízení.

Po vstupu do EU se ČR musela přizpůsobit regulačním opatřením uplatňovaným v rámci EU, řídit se pravidly unijní legislativy, a přijmout znevýhodněná pravidla financování pro nové členské země. V současné době ČR podporuje liberální vývoj nenarušující

hospodářskou soutěž a vedoucí k vyšší ekonomické efektivitě. Cestou inovací, zvyšováním kvality a přidané hodnoty zemědělských produktů bude ČR usilovat o zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a potravinářství.

3.2 ZAHRANIČNÍ OBCHOD

3.2.1 SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA

Společná obchodní politika řídí obchodní vztahy mezi EU a třetími zeměmi, v rámci vnitřního trhu jsou řešeny obchodní vztahy mezi zeměmi EU. Obchodní politika je souhrnem záměrů, strategií, zásad, opatření, nástrojů, smluv a institucí, jejíž prostřednictvím vlády států ovlivňují zahraničně obchodní vztahy podnikatelských subjektů a vnitřní ekonomický vývoj národního hospodářství (*Mezinárodní ekonomické vztahy, Kubišta Václav a kolektiv*). Všeobecně rozlišujeme dva základní směry obchodní politiky:

- **Liberalismus** (volný obchod) – jedná se o odstranění všech překážek bránících obchodu, otevření trhu zahraniční konkurenci, odstranění všech podpor uplatňovaných uvnitř státu
- **Protekcionismus** (ochranářství) – je naopak směr chránící domácí ekonomiku před vnějšími vlivy, její uzavření a upřednostňování domácí produkce. Nedostatečný vliv vnější konkurence je doprovázen pomalým technickým rozvojem a zaručuje vyšší spotřebitelské ceny, vyšší mzdy, vyšší zaměstnanost a vyšší soběstačnost ekonomiky.

Podle Holmana svoboda mezinárodního obchodu zvětšuje možnosti pro mezinárodní specializaci a přináší prospěch všem zapojeným zemím. Naopak ochranářství tyto možnosti zužuje a země, které ochranářskou politiku uskutečňují, se tím samy vyřazují z výhod mezinárodní dělby práce. Liberalizace obchodu zvyšuje konkurenceschopnost a nutí přebírat nejlepší světové technologie. Když jsou cla a netarifní překážky obchodu na nízké úrovni, domácí podniky čelí tlaku světové soutěže; pokud domácí výrobci prodávají za příliš vysoké ceny, anebo když monopolizují svá odvětví, na domácí trhy vstoupí

zahraniční firmy (*Samuelson & Nordhaus, 2007*). Zatímco obchod s průmyslovým zbožím byl na základě dohod a jednání značně liberalizován, v zemědělském sektoru je situace odlišná. Pro mnoho zemí patří obchod se zemědělskými produkty k základní strategii. Otevření trhů by znamenalo v některých zemích zánik zemědělské výroby, úplnou nebo částečnou závislost na zahraničních zdrojích, změnu krajiny, prohloubení nezaměstnanosti venkovského obyvatelstva, ztrátu národních tradic atd. (*Mezinárodní ekonomické vztahy, Kubišta Václav a kolektiv*). Z tohoto důvodu jsou v mnoha zemích využívány nástroje na podporu zemědělského trhu.

Společná obchodní politika EU uplatňuje společný postup vůči třetím zemím zejména v těchto případech (*Zahraniční obchod teorie a praxe, Miroslav Svatoš a kolektiv*):

- celní tarify používané při dovozu do EU
- liberalizace obchodu se třetími zeměmi
- uzavírání smluv o obchodu a spolupráci s třetími zeměmi
- zavádění opatření na ochranu obchodu
- poskytování celních preferencí rozvojovým zemím

Mezi členskými státy Společenství vznikla v roce 1968 jednotná celní unie a zahrnovala tato opatření):

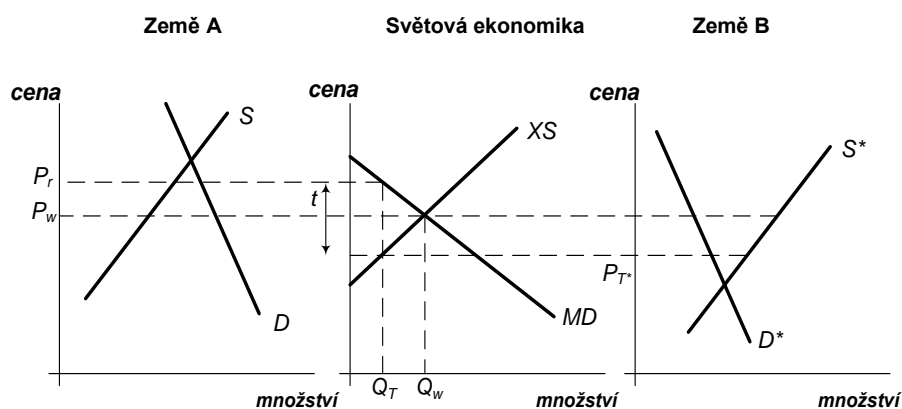
- zrušení celních poplatků a obchodních omezení mezi členskými státy
- zavedení jednotného celního sazebníku
- vytvoření společné obchodní politiky vůči třetím zemím (*Zahraniční obchod teorie a praxe, Miroslav Svatoš a kolektiv*)

Jednotný evropský akt, který vstoupil v platnost v roce 1987, definoval jednotný trh mezi členskými zeměmi Společenství jako oblast bez vnitřních hranic, v níž je zajištěn volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu. Budování jednotného vnitřního trhu bylo oficiálně dokončeno k 1. 1. 1993 (*Zahraniční obchod teorie a praxe, Miroslav Svatoš a kolektiv*).

3.2.2 CELNÍ POLITIKA

Celní politika vychází z principů SZP, kdy je preferována spotřeba domácí produkce oproti produkci ze třetích zemí. Celní pravidla pro celou EU jsou stanovena v Celním kodexu - nařízení Rady (EHS) č. 2454/1993. Základním nástrojem praktické realizace Celního kodexu je integrovaný celní sazebník (TARIC).

Sazebník celních poplatků vlastně vytváří pomyslnou hranici kolem Evropské unie. Clo je peněžitá částka, která je vybírána při přechodu zboží přes celní hranice. Clo v současné době plní funkci zejména ochrannou, kdy s vyměřením a inkasem dovozního cla dochází k navýšení ceny dováženého výrobku na tuzemském trhu, a tím i k jeho cenovému znevýhodnění oproti domácí produkci (*Mezinárodní obchodní operace, Machková Hana, Černošlávková Eva, Sato Alexej a kolektiv*). Z růstu domácích cen výrobci získávají a spotřebitelé ztrácejí (*Soukup, 2009*). Ačkoliv dovozní cla mají na ekonomiku negativní dopad, vlády často brání volnému dovozu zahraničního zboží zejména kvůli tlaku domácích výrobců, kteří se obávají zahraniční konkurence (*Holman, 2011*). Cla mají přerozdělovací účinek. Některé země prosazují cla na výrobky náročné na práci a tím zvyšují poptávku po práci (zaměstnanost) nebo mohou uvalit clo na výrobky náročné na kapitál. Taková celní politika podporuje ekonomický růst (*Šréd, 2009*).

Graf 1: Dopady zavedení cla na světovou rovnováhu, Zdroj: Šréd, 2009

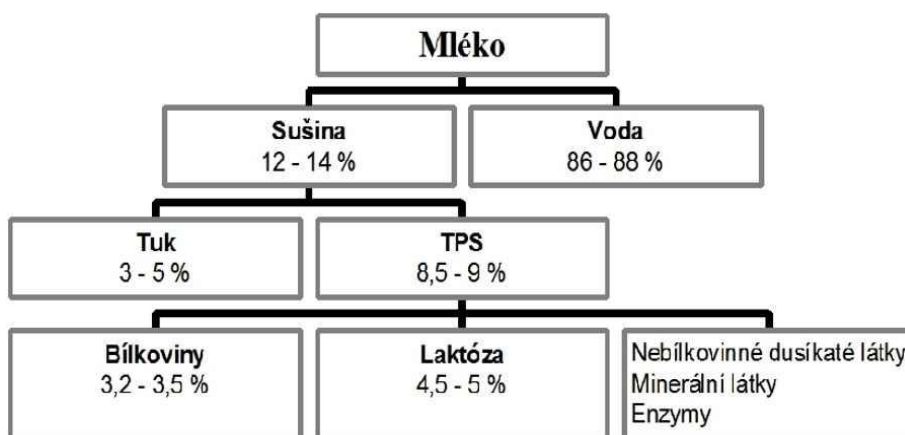
Při zavedení cla se v zemi A cena zvýší z důvodu zvýšené poptávky, zatímco v zemi B se cena sníží z důvodu přebytku nabídky. Světové množství klesne z Q_w na Q_T , z hlediska světové ekonomiky vzniká nerovnováha, cena poptávky je P_T , cena nabídky je P_T^* ,

rovnovážná cena P_W by platila při nulovém clu. Při tomto směřovaném množství se by se rozdíl cen v obou zemích rovnal výši cla t a nabídka vývozu B by byla rovna poptávce po dovozu A . U malé země výše importu v důsledku zavedení cla klesá. U velké země má používání cla za následek ztrátu spotřebitele, zisk výrobce a příjem vlády (výše cla $\times$ objem importu).

3.3 SPOLEČNÁ ORGANIZACE TRHU S MLÉKEM

3.3.1 CHARAKTERISTIKA MLÉKA

Kravske mléko obsahuje 12 až 14 % sušiny a 86 až 88 % vody. Sušinu mléka tvoří mléčný tuk a tukuprostá sušina mléka (TPS). Mléko obsahuje 3,5 % a více tuku. TPS je tvořena bílkovinami mléka (kolem 3,2 %), mléčným cukrem laktózou (4,5 až 5,2 %) a dále celou řadou minoritních složek jako jsou minerální látky, vitaminy, enzymy.

Obrázek 2 Složení kravského mléka, zdroj: Bílé plus

3.3.2 VÝROBKOVÁ VERTIKÁLA A TVORBA CEN V SEKTORU MLÉKA

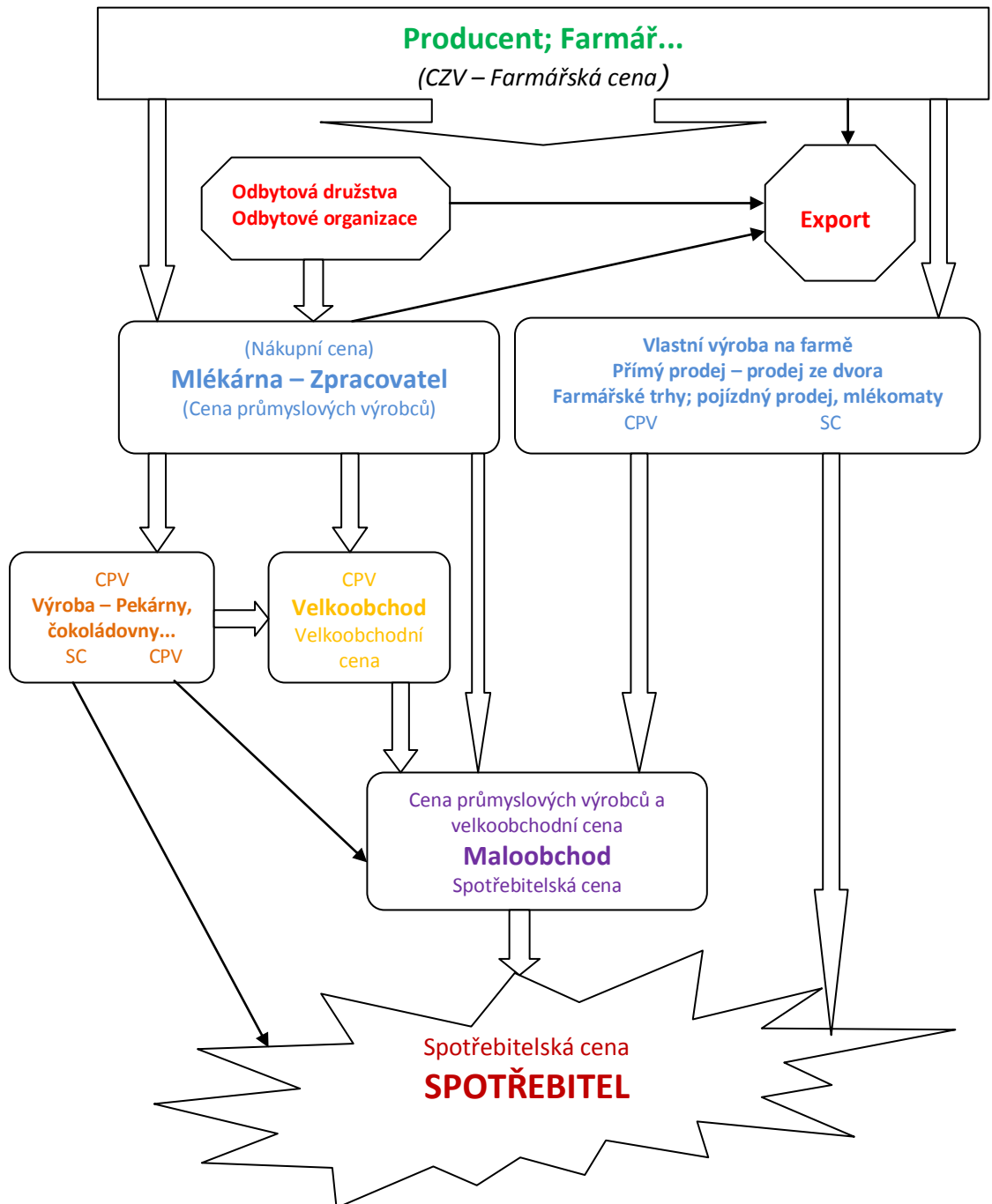
Výrobovou vertikálu je možné charakterizovat jako tok, cestu produktu od jeho vývoje, výzkumu, biologického a technického řešení, přes hromadnou zemědělskou výrobu, po jeho zpracování ve finální výrobek včetně jeho prodeje spotřebiteli (Peterová, 2000).

Dlouhodobé smluvní vztahy mohou být pro výrobce i zpracovatele základem konkurenční výhody. Díky nim mají producenti jistotu odbytu a zpracovatelé jistotu vstupní suroviny pro zpracování.

Vertikálu mléka lze rozdělit na tři základní dílčí trhy a to trh zemědělský, potravinářský a spotřebitelský. Tyto trhy jsou úzce ovlivňovány trhem výrobních faktorů, které vstupují do výroby.

- ⇒ První stupeň komoditní vertikály v sektoru mléka je tvořen prvovýrobci – zemědělci, farmáři, kteří jako chovatelé skotu produkují syrové mléko. Jedním z výrazných determinantů ovlivňující cenu mléka na úrovni prvovýroby je cena krmiv. Mléko může být odebíráno spotřebitelem přímo od zemědělců, tzv. „ze dvora“ nebo na farmářských trzích, přes mléčné automaty apod. Převážná část vyprodukovaného syrového mléka je od prvovýrobce ovšem vykupována mlékárnami za tzv. farmářskou cenu (CZV).
- ⇒ Ve druhé fázi výrobní vertikály dochází ke zpracování mléka mlékárnami a výstupem jsou jednotlivé produkty v podobě mléka, sýrů, jogurtů... Zpracovatelé nabízejí své produkty za tzv. cenu průmyslových výrobců (CPV).
- ⇒ Mléko a mléčné produkty dále mohou být odkoupeny z mlékáren k dalšímu využití při výrobě jiných potravinářských produktů např. v pekárně, čokoládovně apod.
- ⇒ Ostatní mléko a mléčné produkty jsou prostřednictvím obchodního řetězce nebo velkoobchodu/maloobchodu nabídnuty spotřebiteli za spotřebitelskou cenu (SC). Potravinářský trh je tvořen nabídkou zpracovatelů mléka a poptávkou jejich odběratelů.
- ⇒ Obchod může být zprostředkován odbytovým družstvem nebo profesní organizací. Zemědělci a potravináři se sjednocováním snaží vytvořit silnější pozici při vyjednávání s obchodními řetězci (*Podnikatel, 2008*). Odbytové organizace, kterým se podařilo stabilizovat své ekonomické poměry a vytvořit systém vedený profesionálními týmy řídicími prodej zemědělské produkce, si začaly vytvářet i systém společných nákupů výrobních vstupů. Tyto organizace jsou zpravidla tím, kdo nejvíce tlačí na cenu (*Agroweb, 2008*).

⇒ Zahraniční obchod zajišťuje spojení výrobní vertikály se zeměmi EU a třetími zeměmi.

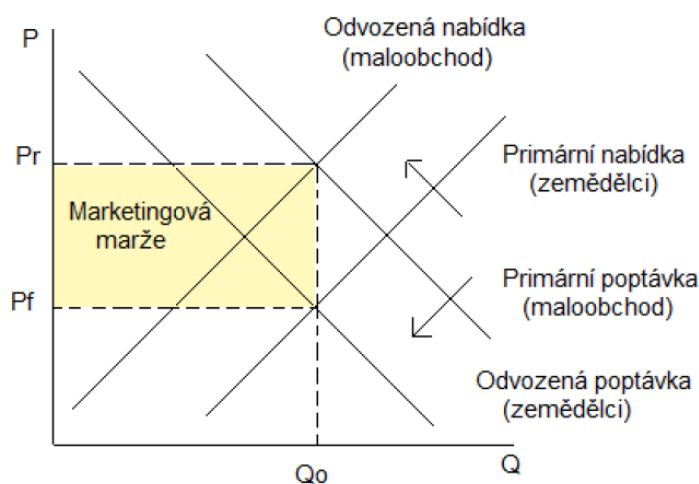
Obrázek 3: Výrobní vertikála mléka

Definovat můžeme dva modely komoditních řetězců:

- **Nabídkově orientovaný model**, který je tradičním modelem, kdy zemědělská výroba determinuje nabídku i chování celého systému výroby potravin.
- **Poptávkově orientovaný model**, kdy množství, kvalita a cenově nákladové podmínky zemědělských produktů jsou určeny poptávkou trhu.

Tradiční model se také v odvětví mléka transformoval na poptávkově orientovaný model, při kterém klíčové postavení nabývají finální články výrobního řetězce.

V následujícím grafu je patrná provázanost spotřebitelské ceny a ceny zemědělských prvovýrobců.

Graf 2: Formování zemědělských a spotřebitelských cen, Zdroj: (Bečvářová, 2005)

Primární poptávková křivka (spotřebitelská poptávka) a odvozená nabídková křivka (primární nabídka zemědělských prvovýrobců) určuje spotřebitelskou cenu (P_r). Primární nabídková křivka (nabídka zeměd. prvovýrobců) a odvozená poptávková křivka (poptávka po zeměd. produktu) determinuje zemědělskou cenu (P_f). Rozdíl mezi maloobchodní cenou a cenou zemědělského výrobce tvoří marketingová marže (Šíblová, 2009). Z uvedeného působení je patrné, že monopsonní síla navazujících článků výrobního řetězce vertikálně ovlivňuje poptávku a tlačí na farmářskou cenu. Naopak pokles primární nabídky farmářů zapříčiní růst spotřebitelských cen.

3.3.3 TRH S MLÉKEM A MLÉČNÝMI PRODUKTY

3.3.3.1 TRŽNÍ MECHANISMY

Trh je mechanismus jehož prostřednictvím se kupující a prodávající střetávají, aby určili cenu zboží a množství, jenž se nakoupí a prodá (*Samuelson & Nordhaus, 2007*). Kupující si na trhu mezi sebou konkurují, což tlačí cenu vzhůru. Proávající si na trhu také konkurují, což zase tlačí cenu dolů (*Holman, 2011*). Mezní užitek určuje, kolik je kupující ochoten za daný produkt maximálně zaplatit. Pokud ceny rostou, omezují spotřebitelé poptávku po daném statku, ale výrobci jsou motivováni více vyrábět. Když dojde k poklesu cen daného statku, jeho spotřeba se naopak zvyšuje, ale produkce tohoto statku klesá. Cena, kterou budou kupující vyžadovat, je dána mezními náklady. Pokud výrobce nepokrývá variabilní náklady, je nucen zastavit činnost. Z trhu odchází, když příjem po delší dobu nepokrývá veškeré ekonomické náklady (*Holman, 2011*). Prostřednictvím cen se udržuje rovnováha na trhu (*Samuelson & Nordhaus, 2007*). Tržní rovnováha je takový stav, kdy na trhu není ani nedostatek, ani přebytek statku, tj. tam, kde je poptávané množství rovno nabízenému množství (*Holman, 2011*). Pokud je na trzích dané komodity rozdílná cena, přecházejí kupující na levnější trhy a prodávající naopak na dražší. Tím se nakonec cenový rozdíl dorovná. V případě, že jsou trhy od sebe více vzdálené, je levnější zboží skupováno obchodníky, kteří ho po té prodávají na levnějších trzích (arbitráž). Zemědělské plodiny navíc podléhají nepředvídatelným vlivům jako je počasí, choroby a škůdci. Bohatá úroda znamená velkou nabídku a pokles ceny, nízká úroda naopak malou nabídku a růst ceny. Tyto cenové výkyvy dokáží tlumit spekulanti, kteří přispívají ke stabilizování cen v čase. Přesunem statků v čase mezi obdobím přebytku a nedostatku spekulanti nakupují tam, kde jsou cena a mezní užitek statku nízké a prodávají tam, kde jsou cena a mezní užitek vysoké (*Samuelson & Nordhaus, 2007*).

V otevřené ekonomice jsou ceny ovlivňovány nejenom výkyvy měnových kurzů, ale zejména cenovými hladinami ostatních ekonomik. Tak aby náš výrobek na domácím, ale i světovém trhu odstál, musí být dostatečně konkurenceschopný. Podle zákona komparativních výhod není žádná ekonomika nutně konkurenceschopná. Její konkurenceschopnost obstat v konkurenci ale klesá, pokud se domácí ceny začnou výrazně

vzdalovat cenám v zemích obchodních partnerů (*Samuelson & Nordhaus, 2007*). Pokud firma dosáhla vysokého podílu na trhu úspěšnými inovacemi, snižováním nákladů a snižováním cen, svědčí to o tom, že na trhu vládne zdravá konkurence, která je ku prospěchu spotřebitelů (*Holman, 2011*). Světový trh je blíže trhu dokonalé konkurence, než monopolistické a silně podněcuje maximalizaci světové produkce, ale také rozdělování blahobytu podle zásad trhu. Toto také prohlubuje polaritu světa zemí ekonomicky vyspělých a zemí rozvojových (*Šréd, 2009*).

3.3.3.2 VÝVOJ TRHU S MLÉKEM A MLÉČNÝMI PRODUKTY

Mléko a mléčné výrobky zaujímají bezesporu jedno z nejvýznamnějších postavení v potravinářském sektoru. Sektor mléka významně přispívá k příjmům plynoucím do evropského zemědělství. Více než jeden milion producentů mléka dodává téměř 150 milionů tun mléka ročně (*DG AGRI, 2011*). Mimo to následný zpracovatelský průmysl zaměstnává dalších 400 000 lidí. Sektor mléka je v rámci evropského Společenství řízen již od roku 1963 Společnou organizací trhu (SOT), která je tvořena tradičními nástroji Společné zemědělské politiky. Všechny tyto nástroje mají za cíl zajistit stabilní ceny mléka a mléčných výrobků, jejich dostatečnou konkurenceschopnost na světovém trhu a navyšovat poptávku po mléčných produktech. V konečném důsledku tyto faktory vedou k zajištění dostatečného příjmu zemědělců a stabilitě trhu v mléčném sektoru.

Společná organizace trhu (SOT) pro mléko zaznamenala během svého vývoje značné změny. Na samotném počátku bylo hlavním cílem dosažení soběstačnosti a dostatečné konkurenceschopnosti, tak jako u jiných komodit. Hlavní cíle politiky v odvětví mléka vycházely stejně jako ostatní oblasti zemědělství z celkových cílů SZP.

Hlavní cíle Společné zemědělské politiky na trhu s mlékem:

- zajištění rovnováhy na trhu s mlékem,
- stabilizace cen mléka a mléčných produktů,
- zlepšení životní úrovně zemědělského obyvatelstva,
- zvýšení konkurenceschopnosti mléčných výrobků na světovém trhu.

Od 70. let se sektor mléka a mléčných výrobků začal potýkat se stále větší nadprodukcí, která se stala jedním z největších problémů evropského zemědělství (*Rychlíková, 2011*). Výrazný přebytek produkce mléka hromadící se v intervenčních skladech, byl způsoben nejen nástroji SZP, které měly od prvopočátku zajistit dostatečnou produkci a uspokojivé ceny mléka a mléčných produktů, ale také novými šlechtitelskými metodami zvyšující dojivost krav. Mléčný sektor se nemusel přizpůsobovat běžným tržním mechanismům, tedy nebylo nutné přizpůsobovat nabídku poptávce. Jakmile klesla cena produktů pod stanovenou poměrně vysokou intervenční hladinu, bylo možné zboží prodat do intervenčních skladů. V roce 1975 Evropská komise oznámila, že celkové množství uskladněného mléka na intervenci dosáhlo miliónu tun (*Rychlíková, 2011*).

První výrazná reforma, která se snažila odbourat nadbytečnou produkci, přišla v podobě zavedení mléčných kvót. Produkční kvóty byly zavedeny v roce 1985 a stanovovaly členským zemím hranici, kterou nemohou v produkci mléka překročit. Reforma z roku 2003 zahájila v souladu s rozhodnutím v rámci programu Agenda 2000 liberalizaci odvětví mléka tím, že omezila cenovou podporu a zavedla přímou podporu příjmů (*Evropský účetní dvůr, 2009*). Cílem této reformy bylo uvedení mléčné politiky do souladu s opatřeními ostatních odvětví a vytvoření tržně orientovaného a konkurenceschopnějšího zemědělství. Spojená jednotná platba měla zachovat dosavadní úroveň příjmů a zároveň umožnit zemědělcům větší volnost při reakci na tržní poptávku. Součástí reformy bylo postupné navyšování produkčních mléčných kvót až do jejich úplného zrušení v roce 2015. Reformní politika SZP zároveň vedla k postupnému snižování intervenčních zásob a současnému omezování vývozních subvencí.

V letech 2007 až 2009 došlo na trzích mléka a mléčných výrobků k výjimečnému vývoji, jehož konečným důsledkem bylo zhroucení cen na přelomu let 2008 a 2009 (*nařízení Rady (EU) č. 261/2012*). Nejprve zvláště nepříznivé povětrnostní podmínky v Austrálii, značně snížily dodávky mléka a v roce 2007 způsobily výrazný nárůst cen mléka a mléčných produktů. Ceny byly tak vysoké, že Unie poprvé od jejich zavedení mohla snížit na nulu všechny exportní subvence na mléčné výrobky (*APIC, 2012*). Tehdejší komisařka pro zemědělství a rozvoj venkova Mariann Fischerová Boelová viděla za příznivým vývojem i reformu Společné zemědělské politiky a zahrnutí mléčného sektoru do jednotné platby. Intervenční sklady, kde byly dříve nahromaděny velké přebytky másla a sušeného

odstředěného mléka byly téměř prázdné. EU odstartovala vizi spočívající v produkci mléčných výrobků s vysokou přidanou hodnotou, jako jsou například sýry, po nichž byla stále rostoucí poptávka.

Nejen vlivem dopadu globální ekonomické krize však v roce 2008 vývoj na mléčném trhu nabral zcela opačný směr, kdy došlo ke snížení celkové spotřeby mléka a mléčných produktů s následným zhroucením cen. Tento prudký pokles komoditních cen mléka a mléčných výrobků se ale úplně neodrazil v nižších cenách mléka a mléčných výrobků na spotřebitelské úrovni. Tento stav měl ve většině zemí a u většiny produktů v odvětví mléka a mléčných výrobků za následek zvýšení hrubého ziskového rozpětí navazujících odvětví, poptávka po těchto výrobcích se nepřizpůsobila nízkým komoditním cenám, zpomalilo se zotavení cen. Nízké ceny měly negativní dopad na producenty mléka a v mnohých případech vážně ohrozily jejich rentabilitu (*nařízení Rady (EU) č. 261/2012*). Výkupní ceny, které se ocitly hluboko pod intervenční hladinou, neumožňovaly prvovýrobcům mléka hradit výrobní náklady. Výkupní cena mléka byla tak nízká, že chovatelé dojníc byli nuceni vylévat mléko do polí. K vyvedení sektoru z krizového stavu stanovila Evropská komise na začátku roku 2009 opět vývozní subvence, které během stejného roku ještě několikrát navýšila. Nízké ceny vedly producenty k využívání intervenčního a soukromého skladování. Koncem roku 2009 se trh postupně stabilizoval, ceny začaly stoupat a vývozní subvence opět klesly na nulu. Ačkoliv průměrná cena mléka neustále kolísá, neocitla se již od roku 2009 pod intervenční hladinou a trh nebylo nutné podporovat vývozními subvencemi.

Z důvodu obtížné situace na trhu s mlékem byla v roce 2009 zřízena skupina odborníků pro mléko, která měla v souvislosti s ukončením kvót na mléko v roce 2015 přispět ke stabilizaci trhu a příjmů producentů mléka a k posílení transparentnosti v odvětví. V rámci jednání bylo poukázáno na problém přenosu cen v řetězci, zejména u výstupních cen zemědělské produkce, jejichž výše se obvykle nevyvíjí v souladu se stoupajícími výrobními náklady. Soustředěnost dodávek mléka je v mnoha případech nízká, což způsobuje nerovnováhu vyjednávací síly v dodavatelském řetězci mezi zemědělci a mlékárnami. Tato nerovnováha může vést k nekalým obchodním praktikám; především se může stát, že zemědělci v okamžiku dodávky neví, jakou cenu za své mléko dostanou, protože cenu mlékárny často stanovují mnohem později na základě získané přidané

hodnoty, což často probíhá zcela mimo kontrolu zemědělců (*nařízení Rady (EU) č. 261/2012*). Tato situace byla patrná v roce 2009, kdy se výstupní cena mléka nevyvíjela v souladu se stoupajícími náklady a dodávka mléka se dostatečně rychle nepřizpůsobila nižší potápce.

3.3.3.3 ZAKLÁDÁNÍ PRODUCENTSKÝCH A MEZIOBOROVÝCH ORGANIZACÍ V ODVĚTVĚ MLÉKA

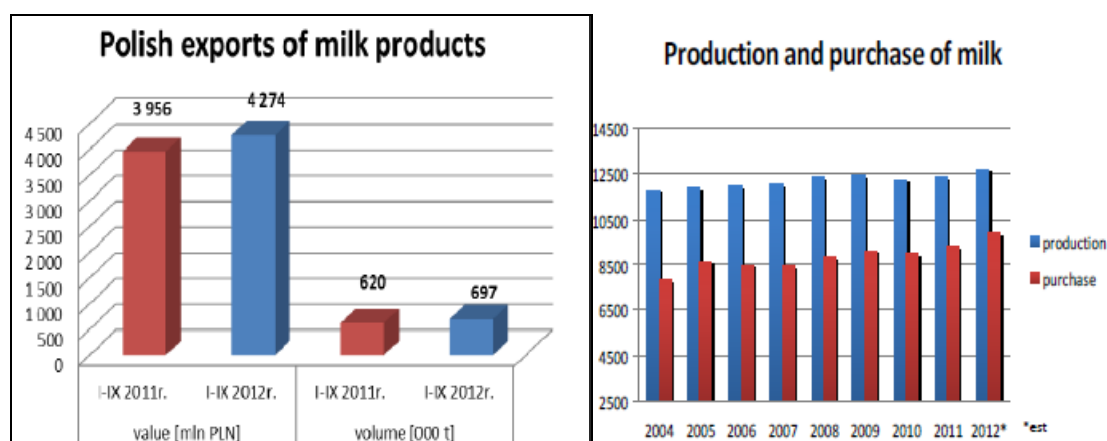

Nová pravidla nařízení Rady ES) č. 1234/2007, implementovaná nařízením Rady (EU) č. 261/2012 mají za cíl posílit vyjednávací sílu producentů vůči zpracovatelům mléka, výsledkem čehož by mělo být přiměřenější rozdělování přidané hodnoty v dodavatelském řetězci. Na základě uvedeného nařízení je stanovena možnost zakládat organizace producentů mléka, sdružovat tyto producentské organizace na národní i nadnárodní úrovni nebo zakládat mezioborové organizace. Na národní úrovni jsou organizace producentů schvalovány danými členskými zeměmi, na nadnárodní úrovni jsou organizace producentů schvalovány Evropskou komisí. Schválené organizace producentů, které jsou složeny pouze z producentů mléka nebo jejich sdružení, mají možnost společně vyjednávat s mlékárnou o smluvních podmínkách včetně ceny pro veškerou produkci jejich členů nebo její část. Tak aby nedošlo k narušení hospodářské soutěže na trhu s mlékem, se na tuto možnost vztahují přiměřené limity vyjádřené v procentech produkce Unie a produkce členského státu, který je předmětem těchto jednání. Na základě článku 126c nařízení Rady (ES) č. 1234/2007 nesmí objem syrového mléka, kterého se týká smluvní jednání organizace producentů a jejich sdružení, překročit 3,5% celkové produkce v Unii a 33% celkové vnitrostátní produkce produkčně i smluvně zainteresovaného členského státu, stejně tak státu, kam je mléko dodáváno. Pravidla tohoto nařízení současně vymezují, že členské státy mohou na omezené období stanovit závazná pravidla pro regulaci nabídky sýrů, které užívají chráněné označení původu nebo chráněné zeměpisné označení.

3.3.3.4 VÝVOJ TRHU S MLÉKEM V NĚKTERÝCH ČLENSKÝCH ZEMÍCH

Polsko

V Polsku byla v roce 2004 nastartována restrukturalizace. Stavby mlékáren se mezi roky 2010 a 2012 snížily o 6,3%. Ačkoliv stav prvovýrobců mezi roky 2004 až 2012 vykazuje pokles o 58%, zvýšila se průměrná produkce na farmu. Produkce mléka stoupla v dodávkách o 308% a pro přímý prodej o 15%. 70% nákupu mléka je zpracováno družstvy. Polsko v roce 2011/2012 čerpalo kvótu pouze z 97,2%, z čehož významný pokles zaznamenává čerpání kvóty pro přímý prodej (za poslední kvótový rok čerpali pouze polovinu). V meziročním srovnání zaznamenalo Polsko v roce 2012 kladnou obchodní bilanci (*Ministry of Agriculture and Rural Development in Poland, 2012*).

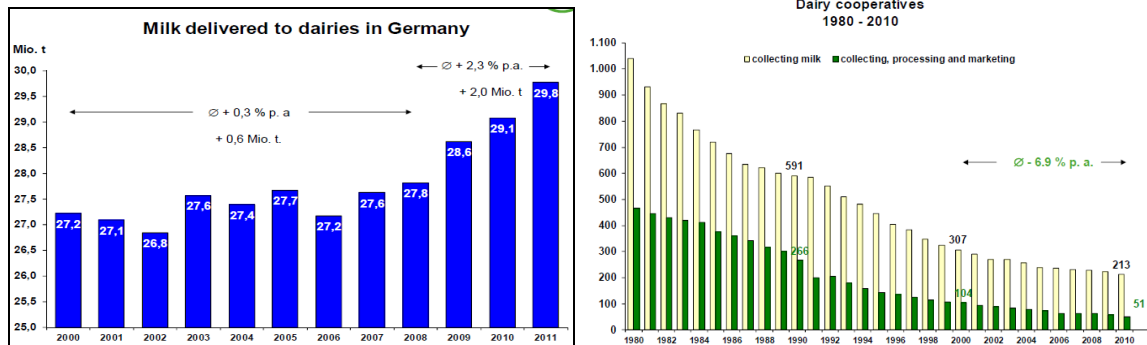

Graf 3: Produkce a nákup mléka v PL, Vývoz mléčných produktů z PL, srovnání 2011/2012

Zdroj: 3rd Joint meetings of the Management Committee and the Advisory Group on Milk, 2012

Německo

V roce 2010 vyprodukovalo Německo 29,6 mil. tun mléka, z čehož 95% bylo nakoupeno mlékárnami. Německo dovezlo 1,5 mil. tun syrového mléka, tj. mlékárnami bylo zpracováno celkem 30,2 mil. tun mléka. 46% (14 mil. tun) mléčných produktů bylo vyvezeno do ostatních zemí EU nebo třetích zemí, 38% produktů bylo odkoupeno obchodníky a 16% bylo využito k dalšímu zpracování. Spotřeba mléčných produktů byla ve výši 25,9 mil. tun a dovoz se na této spotřebě podílel 37%. Německý trh se vyznačuje vysokou konkurencí (*Deutscher Raiffeisenverband e.V., 2012*).

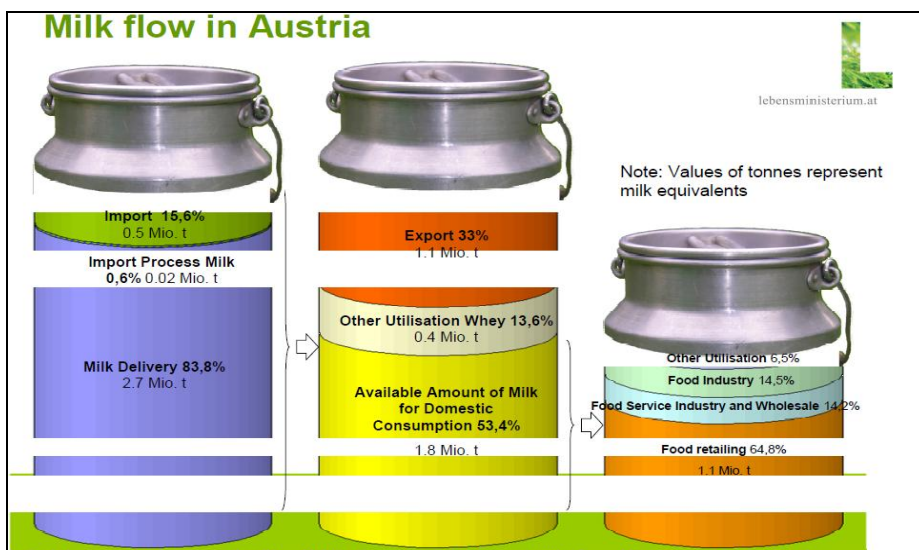
Graf 4: Vývoj mléka nakupovaného mlékárnami v Německu, Vývoj počtu družstev

zdroj: 2nd Joint meetings of the Management Committee and the Advisory Group on Milk 2012 (DRV)

V Německu je patrná stoupající tendence v nákupu mléka do mlékáren. Mezi roky 2011-2008 se nárůst pohyboval průměrně okolo 0,3% ročně, mezi roky 2008-2011 se nárůst navýšil na 2,3% ročně. Naopak počet družstev nakupující mléko, ale i družstev sdružující současně producenty, zpracovatelé i obchodníky, vykazuje klesající trend, průměrně o 6,9% ročně.

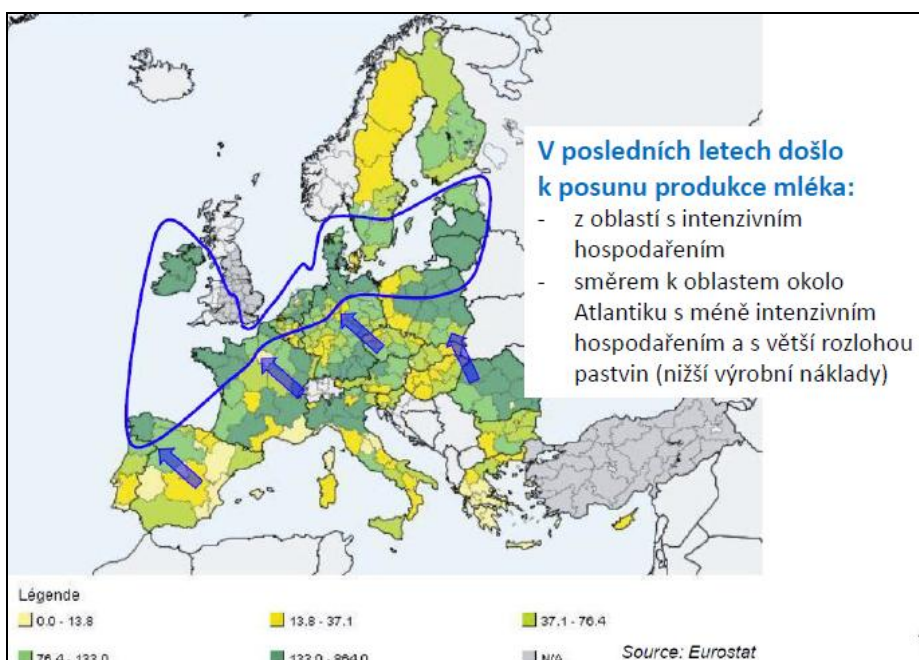
Rakousko

V roce 2010 bylo v Rakousku registrováno 37 894 dodavatelů mléka, kteří průměrně na jednoho dodavatele dodali do mlékáren 71 500 kg mléka. Rakouské zemědělství ve stejném období vykazovalo 532 976 dojnic, kdy na jednoho producenta připadá průměrně 14 dojnic. 2 709 mil. t mléka bylo odebráno 92 zpracovateli mléka. 72% mléčných farem se nachází v horských oblastech, které produkují 2/3 z celkového objemu mléka. 87% mléčných farem se nachází v méně příznivých oblastech. Domácí spotřebu představovalo 1,8 mil. tun mléka (53,4%), 1,1 mil. mléka (33%) bylo exportováno. Do Rakouska bylo v roce 2010 importováno 0,5 mil. mléka a 0,02 zpracovaného mléka (*Federal Ministry of Agriculture, 2010*).

Obrázek 4: Trh s mlékem a mléčnými produkty v Rakousku, Zdroj: Federal Ministry of Agriculture, Rakousko

3.3.3.5 VÝVOJ PRODUKCE MLÉKA V ČLENSKÝCH ZEMÍCH EU PO ROCE 2016

Obrázek 5: Přesun produkce mléka směrem k Atlantiku, zdroj: GIRA: World and EU dairy through 2016

Podle údajů GIRA je patrný přesun produkce mléka směrem k oblastem v okolí Atlantického oceánu, kde hlavním předpokladem pro navyšování produkce jsou dobré pastvinné podmínky. V roce 2016 ve srovnání s rokem 2011 očekává GIRA navýšení nákupu mléka u Irska o 4,7% ročně, u Spojeného království o 1,4%, u Francie o 1,1%,

Nizozemí o 1,2%, Německa o 1,4% a Polska o 0,9%. Celkově je očekáván nárůst o 6,8 biliónů kg dodávek mléka, u ostatních zemí je očekáván spíše pokles produkce o 0,6% (*World and EU dairy through 2016, 2012*).

Produkce po ukončení produkčních kvót – ceny A a B

S navyšováním produkčních kvót a zejména v souvislosti s jejich úplným ukončením v roce 2015 navyšují někteří producenti mléka již nyní svou produkci. Někteří producenti navyšují svou produkci bez ohledu na omezení dané vnitrostátní kvótou (zaplatí penále). Jiné země plní kvótu téměř na 100%. Po ukončení kvót v roce 2015, bude nutné stanovit dohody mezi producenty mléka a jejich zpracovateli pokud jde o množství mléka, které bude produkováno a zpracovááno v „bezkvótovém“ prostředí. V některých zemích se diskuze na toto téma stále vyvíjí, jinde už jsou uzavřeny. V bezkvótovém prostředí by měly fungovat v několika zemích tzv. ceny A a B. Cena A bude cenou smluvní za určité množství syrového mléka dodaného producentem do mlékárny, cena B bude stanovena pro množství syrového mléka, které překročí množství mléka za cenu A. Množství za cenu B bude pravděpodobně reprezentovat nižší cenu. Některé země se obávají, že produkce za cenu A bude vlastně pokračování systému mléčných kvót. Od systému dvou cen se očekává změkčení tlaku na cenu při výrobních přebycích. Systém cen A a B by měl zajistit rovnoměrný a vyvážený růst produkce, tak aby zpracovatelé mohli optimalizovat své investice. V každé ze zemí, kde byly již ceny A a B diskutovány (prozatím, kde je očekáván růst produkce), je nový systém mírně odlišný.

V Nizozemí budou např. zavedena pro členy družstva referenční množství, založena na průměrném dodaném množství v předchozích letech (jsou určeny roky) a toto referenční množství bude nakupováno za cenu A. Pro množství za cenu B bude nutné najít odbyt na trhu a bude vycházet ze spotových cen. Po určitých letech budou moci členové družstva své dodávky (referenční množství) opět navýšit a výše nové dodávky bude stanovena na základě toho, jak rovnoměrně producenti navyšovali svou produkci během předchozích let. Producent, který bude navyšovat svou produkci postupně, bude při přidělování dodatečného referenčního množství více zohledněn.

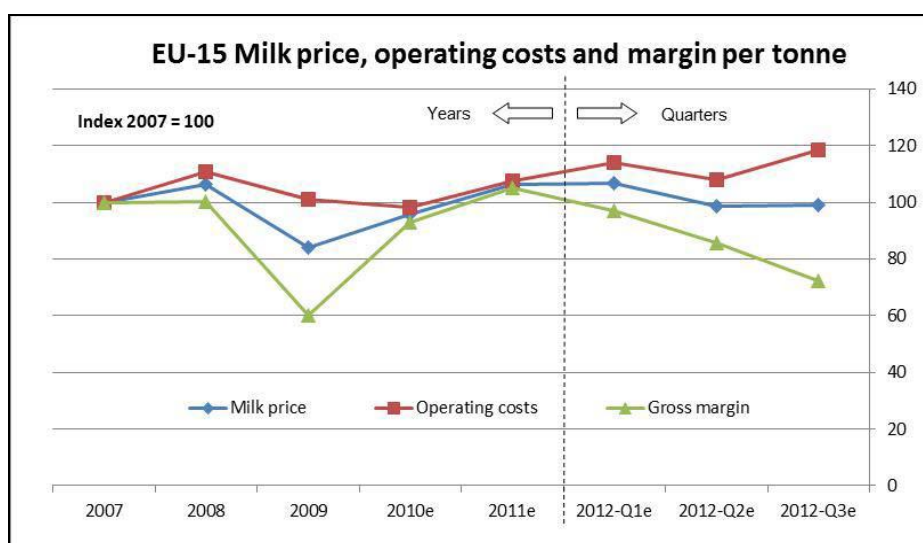
V Irsku některá družstva zafixují základní cenu (28 centů/l) na dobu 3 let, tato cena se upraví pouze v případě, že se průměrná cena mléka bude pohybovat mimo cenový interval od 24 do 33 centů/l. Jiná družstva plánují dohody založené na dlouhodobých kontraktech.

Ve Francii bude cena A určena pro již existující a tradiční trh, množství za cenu B by mělo být vyvezeno. Cena B by měla pokrýt nové investice vynaložené na hledání nových odbytišť.

V Rakousku družstva plánují po ukončení kvót nakoupit všechnu produkci svých členů. Ceny A budou stanoveny na základě nejvyšších ročních dodávek v období mezi roky 2009 až 2012. V případě překročení množství za cenu A by měl být zaveden malý zpracovatelský poplatek, který by byl prevencí spekulací na bezkvótovém trhu (z *Jednání řídicího výboru SOT Evropské Komise, leden 2013*).

3.3.3.6 VÝVOJ HRUBÉHO ZISKU V EU 10 A EU 15

Na základě hlášení mléčných farem v roce 2011 ze zdrojů FADN je níže znázorněn vývoj hrubého zisku od roku 2007 na roční úrovni. Pro rok 2012 je uveden čtvrtletní odhad na základě vývoje provozních nákladů a ceny mléka. V hrubém zisku nejsou zahrnuty přímé platby, platy, renty, práce rodiny a vlastní kapitál. V níže uvedených grafech je odlišný vývoj hrubého zisku členských zemí EU 15 a EU 10.

Graf 5: EU15 - průměrná cena mléka, provozní náklady a hrubý zisk na jednu tunu,

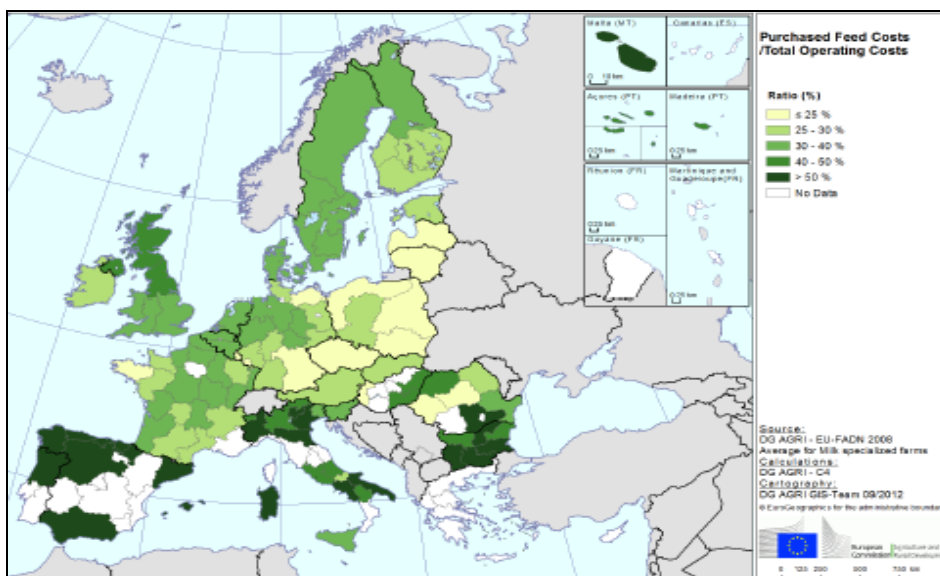
Zdroj: DG AGRI (na základě FADN), prosinec 2013

V EU 15 je od roku 2008 patrný pokles průměrné ceny mléka, kdy provozní náklady klesaly mírnějším tempem. Průměrné provozní náklady farmářů od roku 2008 v EU 15 nebyly pokryty příjmy. Ačkoliv se v roce 2010 situace zlepšila, na konci roku 2011 dochází opět k poklesu hrubého zisku.

Graf 6: EU10 - průměrná cena mléka, provozní náklady a hrubý zisk na jednu tunu,
Zdroj: DG AGRI (na základě FADN)

Rovněž členské země EU 10 vykazovaly od roku 2007 pokles hrubého zisku. Během roku 2010 dochází ke zlepšení situace, kdy rostoucí cena mléka převyšuje provozní náklady. Od roku 2012 cena mléka klesala společně s provozními náklady.

Obrázek 6: Podíl nákladů krmiva na provozních nákladech v zemích EU, zdroj: DG AGRI

Podíl nákladů na krmivo je z celkových provozních nákladů v ČR, Polsku a baltických zemí pod úrovní 25%. Naopak velmi vysoký podíl krmiva na nákladech je vykazován ve velké části Itálie, Španělska, Portugalska a Bulharska.

3.3.4 SPOLEČNÁ ORGANIZACE TRHU S MLÉKEM

Pravidla pro mléko a mléčné výrobky jsou vymezena jednotným nařízením Rady o společné organizaci trhu (ES) č. 1234/2007, v němž byla sjednocena pravidla pro většinu komodit, rovněž i pro mléko a mléčné výrobky. Pravidla pro společnou organizaci trhu pro mléko a mléčné výrobky byly před vstupem nařízení Rady (ES) č. 1234/2007 stanoveny samostatným nařízením Rady (ES) č. 1255/1999.

Příloha I. Jednotného nařízení pro společnou organizaci trhu (ES) č. 1234/2007 specifikuje v odvětví mléka tyto produkty:

Kód KN		Popis zboží
a)	0401	Mléko a smetana, nezahuštěná, neobsahující přidaný cukr ani jiná sladidla
b)	0402	Mléko a smetana, zahuštěné nebo obsahující přidaný cukr nebo jiná sladidla
c)	0403 10 11 až 39 0403 90 11 až 69	Podmáslí, kyselé mléko a smetana, jogurt, kefir a jiné fermentované nebo acidofilní mléko a smetana, též zahuštěné nebo obsahující přidaný cukr nebo jiná sladidla neochucené ani neobsahující přidané ovoce, ořechy nebo kakao
d)	0404	Syrovátka, též zahuštěná nebo obsahující přidaný cukr nebo jiná sladidla; výrobky sestávající z přírodních složek mléka, též obsahující přidaný cukr nebo jiná sladidla, jinde neuvedené nebo nezahrnuté

e)	0405 10, 0405 20 90 0405 90	Máslo a jiné tuky a oleje získané z mléka; mléčné pomazánky o obsahu tuku více než 75%, avšak méně než 80% hmotnostních(výjimka u dovozu v rámci kvót, kde dovážené produkty jsou specifikované vždy danou kvótou)
f)	0406	Sýry a tvaroh
g)	1702 19 00 1702 11 00	Laktóza a laktózový sirup
h)	2106 90 51	Sirupy z laktózy s přísadou aromatických látek nebo barviv
i) ex	2309	Přípravky používané k výživě zvířat: Přípravky a krmiva obsahující produkty, na které se vztahuje nařízení Rady č. 1234/2007, přímo nebo na základě nařízení (ES) č. 1667/2006, s výjimkou přípravků a krmiv, na které se vztahuje část I. přílohy I. nařízení Rady 1234/2007. (Konkrétně se jedná o 23091015, 23091019, 23091039, 23091059, 23091070, 23099035, 23099039, 23099049, 23099059, 23099070)

Produkty v odvětví mléka, zdroj: Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007

3.3.5 REGULAČNÍ NÁSTROJE MLÉČNÉHO SEKTORU

3.3.5.1 NÁSTROJE VNĚJŠÍHO TRHU

Regulace vnějšího agrárního trhu s mlékem a mléčnými výrobky je prováděna prostřednictvím obchodních mechanismů, mezi které náleží (*Veselá & Hojer*):

- ❖ **výše celních sazeb**, kde je nutné vzít v úvahu i další opatření, která ovlivňují výši konečně uplatněné celní sazby při propouštění zboží do volného oběhu (preferenční sazby, celní kvóty, ochranná opatření atd.)

- ❖ **dovozní a vývozní licence**
- ❖ **záruky (jistoty)**
- ❖ **vývozní subvence (náhrady)**
- ❖ **kontrolní mechanismy**

3.3.5.1.1 CELNÍ SAZBY A CELNÍ KVÓTY

Součástí Jednotného trhu EU je také obchod EU s třetími zeměmi. V rámci obchodního režimu jsou pro zajištění stability trhu EU využívána dovozní cla a vývozní subvence. Obchodní režim je založen na závazcích přijatých v rámci Uruguayského kola mnohostranných obchodních jednání (*Nářízení Rady (ES) č. 1234/2007*). Cla pro mléko a mléčné produkty, stejně jako pro ostatní zemědělské produkty, jsou stanovena ve společném celním sazebníku – TARIC.

Na dovoz mléčných produktů jsou uvalena poměrně vysoká dovozní cla, která zvýhodňují produkci a ceny na trhu EU. Na základě bilaterálních dohod EU s třetími zeměmi či mezinárodních úmluv je možné realizovat dovoz zvýhodněný sníženým dovozním clem. Za téměř 0% celní sazbu je možné dovážet na základě tarifní preference, tj. o dovozní sazbě rozhoduje země původu zboží. Jedná se o zvýhodněné podmínky většinou pro země rozvojové (na základě dohody z Cotonu pro země z AKT – Afrika, Karibik, Tichomoří), ale také další země, které se např. chystají vstoupit do EU. Pokud je dovoz za zvýhodněné clo množstevně omezen, jsou stanoveny nařízením Evropské unie pro určité země a mléčné produkty množstevní limity, tzv. dovozní kvóty, platných na dobu jednoho dovozního roku. Aby nedošlo k překročení stropů těchto kvót, je dané množství buď přiděleno na žádost obchodníka přímo Evropskou komisí, nebo je využívání příslušné kvóty založeno na časovém pořadí a obchodník může čerpat z dané kvóty do té doby, dokud není její množství zcela spotřebováno. Dovozní kvóta zvýší cenu statku stejně jako clo, které by snížilo dovoz o stejnou částku. Při použití kvóty, ale vláda nezíská žádný příjem, tento příjem dostávají držitelé licencí, kteří prodávají dovážené statky na domácím trhu za vyšší cenu (*Soukup, 2009*).

3.3.5.1.2 DOVOZNÍ A VÝVOZNÍ LICENCE

Objem obchodovaných zemědělských produktů mezi EU a třetími zeměmi může být sledován za pomoci vývozních nebo dovozních licencí. Evropská komise, vzhledem k pružnému řízení obchodních toků, může rozhodnout o zavedení licenční povinnosti pro určité produkty, zejména pro sledování dovozu daných produktů. Cílem dovozních a vývozních licencí a osvědčení o stanovení náhrady předem je zajistit řádnou správu společné organizace trhů. Dovozní nebo vývozní licence uděluje právo dovážet nebo vyvážet do zemí nebo ze zemí, které nejsou členy Evropské unie. Z tohoto důvodu musí být licence předložena během přijetí dovozního nebo vývozního prohlášení. (*nařízení Komise (ES) č. 376/2008*). V ČR jsou licence vydávány Státním zemědělským intervenčním fondem (SZIF). Žádosti o licence jsou předkládány registrovanými žadateli na předepsaných formulářích. S každou žádostí o licenci je nutné složit na účet SZIF finanční jistotu, která je zárukou toho, že produkty budou dovezeny/vyvezeny během doby platnosti licence (*SZIF, 2012*). Potvrzená licence, a v případě vývozu také vývozní dokument T5, jsou dokladem toho, že se vývoz uskutečnil a závazky vyplývající z licence byly splněny. Prováděcí pravidla pro režim dovozních a vývozních licencí a osvědčení o stanovení náhrady předem jsou stanovena v nařízení (ES) č. 376/2008.

I. Důvoz mléka a mléčných výrobků vyžadující dovozní licenci

Produkty pro které se předkládá dovozní licence pro mléko a mléčné produkty, jsou uvedeny v čl. 1 odst. 2 písm. a) nařízení Komise (ES) č. 376/2008. Jedná se o důvoz v rámci preferenčních režimů, vyjma dovozu sýrů KN kódu 0406 ze Švýcarska a důvoz v rámci celních kvót řízených DG AGRI, které jsou specifikovány v čl. 5 NK č. 2535/2001 (*SZIF, 2012*).

Důvoz mléka a mléčných produktů, pro který se vyžaduje dovozní licence, lze rozdělit do následujících režimů:

- a) **Důvoz mléka a mléčných produktů za snížené clo mimo rámec dovozních kvót**

Tento dovoz, který není nijak množstevně omezen, může být uskutečněn na základě těchto dvou režimů:

- 1) dovoz mléka a mléčných produktů dovezených v rámci tarifní preference, která je uplatňována na dovozy z některých třetích zemí nebo uskupení zemí.
- 2) dovoz v rámci následujících preferenčních dohod (v příloze II NK č. 2535/2001 jsou uvedeny produkty a výše preferenčního cla):
  - s Tureckem
  - s Jihoafrickou republikou
  - se Švýcarskem

Dovozní licence v rámci tarifní preference umožňuje vlastníkovu licence dovážet za snížené clo nebo zcela bez cla a určuje mu povinnost dovážet ze země, která jím byla předem určena a je uvedena na licenci. Země podléhající tarifní preferenci, jakožto výši sníženého cla, je možné vyhledat ve společném celním sazebníku – TARIC.

b) Dovozy mléka a mléčných produktů za snížené clo v rámci dovozních kvót spravovaných DG AGRI

Komise má pravomoc otevírat a spravovat celní kvóty, které vyplývají z mezinárodních dohod. Tyto kvóty jsou nařízením Komise rozdělené do následujících režimů:

- 1) Jedná se dovoz v rámci následujících kvót (podle přílohy I, NK č. 2535/2001):
  - 1. kvóty nespécifikované podle země původu
  - 2. kvóty se Švýcarskem
  - 3. kvóty s Norskem
  - 4. kvóty s Islandem
  - 5. kvóty s Moldavskem
- 2) a kvót určených pro dovoz novozélandského másla (podle přílohy III. A, NK č. 2535/2001)

Má-li být zaručena serióznost žádostí o dovozní licence a zajištěno maximální využití otevřených kvót, a má-li se zabránit spekulacím, je nezbytné, aby množství požadované v jednotlivých žádostech bylo omezeno na 10 % dotyčné kvóty, aby se kvóty otevřely pouze pro hospodářské subjekty, které dovezly nebo vyvezly produkty, na něž se tyto kvóty vztahují, aby byla dodržena kritéria, jejichž splnění umožní požádat o licenci, tj. povinnost všech žadatelů předložit doklady o tom, že mají statut obchodníků a že obchodní činnost vykonávají pravidelně, a aby každý hospodářský subjekt mohl podat jen jednu žádost o licenci na jednu kvótu (*Nariženi Komise (ES) č. 2535/2001*). Kvóty mohou být využívány pouze obchodníky, kteří mohou prokázat, že již s mléčnými produkty nejméně po dobu dvou předchozích let obchodovali. Dovozní kvóty jsou otevřeny pro období jednoho roku a jejich stropy rozdělené na dvě půlroční období. Pokud celkové množství, na které se vztahují žádosti o dovozní licence v rámci EU, překračuje stanovené množství dané kvóty, Evropská komise použije na požadovaná množství přidělový koeficient (*SZIF, 2012*).

c) Dovoz v rámci IMA 1 osvědčení

Jedná se dovozy v rámci kvót specifikovaných podle země původu (podle přílohy III. B NK 2535/2001). Licence se vydává na základě předložení originálu osvědčení IMA 1. Licence se vydává na celkové čisté množství, které je uvedeno v tomto osvědčení. Za vystavení osvědčení IMA 1 („Inward Monitoring Arrangement“) odpovídá vyvážející země, která tím zaručuje, že vyvážené produkty se shodují s jejich popisem. Tím, že tento dovoz vyžaduje osvědčení IMA 1 z vyvážející země, znamená to, že je dovoz do EU řízen vyvážejícími třetími zeměmi.

d) Dovoz v rámci celních kvót řízených DG TAXUD

Pro dovoz v rámci těchto kvót se nevyžaduje dovozní licence. Jedná se o dovozní kvóty založené na časovém pořadí „Kdo dřív přijde, ten dřív dostane“. Tyto kvóty nebývají zpravidla plně využity. Snížená celní sazba se uplatní na základě předložení dokladu o původu.

Jedná se o kvóty na základě těchto dohod:

- s Chilskou republikou
- s Izraelem
- s Jihoafrickou republikou
- ES – Turecko

II. Vývoz mléka a mléčných produktů vyžadující vývozní licenci

Vývoz mléka a mléčných výrobků podléhá předložení licence pouze tehdy, chce-li vývozce nárokovat vývozní subvence nebo chce-li vyvážet v rámci kvót. Seznam výrobků, pro které je stanovena subvence, je uveden v aktuálním nařízení o subvencích. V současné době je na mléko a mléčné produkty stanovena nulová sazba vývozní subvence. Vzhledem k tomu, že pro běžný vývoz mléka a mléčných produktů není nutná vývozní licence, je vývozní licence nutná pouze k vývozu uskutečněného v rámci vývozních kvót. Prováděcí pravidla pro vývoz v mléka a mléčných produktů jsou stanovena nařízením Komise (ES) č. 1187/2009.

Vývoz mléka a mléčných výrobků lze rozdělit do následujících režimů (SZIF, 2012):

1. vývoz v rámci kvót
2. vývoz se subvencí stanovenou předem
3. vývoz v rámci nabídkového řízení na stanovení sazby subvence
4. vývoz v rámci nabídkového řízení vyhlášeného ve třetí zemi

1) Vývozní kvóty pro mléko a mléčné produkty

Vývozní kvóty umožňují dovézt některé mléčné produkty z EU do USA, Kanady a Dominikánské republiky za snížené clo.

a) Vývoz sýrů do Kanady

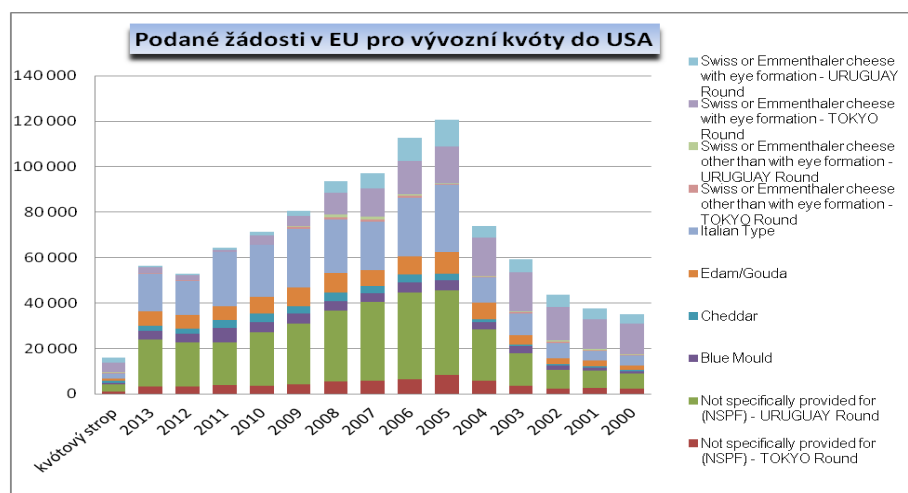
Jedná se o vývoz sýrů vyrobených v EU do Kanady v rámci kvót uvedených v dohodě uzavřené mezi Evropským společenstvím a Kanadou. O licence lze žádat celoročně.

b) Vývoz sýrů do USA

Jedná se o vývoz v rámci těchto kvót (*SZIF, 2012*):

- doplňkové kvóty vyplývající z Dohody o zemědělství,
- celní kvóty původně vyplývající z Tokijského kola a poskytnuté Spojenými státy americkými Rakousku, Finsku a Švédsku v seznamu XX Uruguayského kola;
- celní kvóty původně vyplývající z Uruguayského kola a poskytnuté Spojenými státy americkými České republice, Maďarsku, Polsku a Slovensku v seznamu XX Uruguayského kola.

Seznam kvót, produktů a maximálního množství je uveden v příloze IIa nařízení Komise (ES) č. 1187/2009. Žadatelé, kteří mohou vyvážet sýry pouze své dceřiné společnosti usazené v USA, musejí nejprve doložit tříletou historii vývozu těchto produktů do Spojených států amerických. O licence je možné požádat vždy prvních deset dní v září na následující kalendářní rok. Na níže uvedeném grafu je patrné, že zájem vývozců o tento režim převyšuje stropy vývozních kvót.

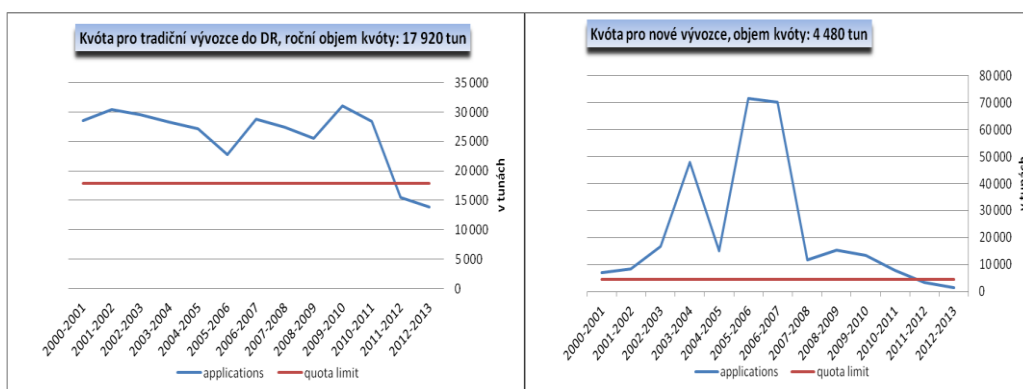

Graf 7: Vývoj v podaných žádostech o vývozní kvóty do USA (v tunách), zdroj: DG AGRI

c) Vývoz sušeného mléka do Dominikánské republiky

Jedná se o vývozní kvótu na základě dohody hospodářském partnerství mezi státy Cariforum na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé (*nařízení Komise (ES) č. 1187/2009*). Množství, na které se předkládají žádosti o dovozní licence, je rozděleno na dvě části kvóty. Část kvóty je poskytnuta pouze pro tradiční vývozce a druhá část je určena vývozcům, kteří vývoz v rámci kvóty do Dominikánské republiky chtějí nově využít.

Na uvedených grafech je patrné, že ze strany obchodníků poklesl v posledních letech zájem o žádosti pro vývoz v rámci těchto kvót a žádosti případných zájemců byly v rámci stanovené legislativy plně uspokojeny.

Graf 8: Vývoj v žádostech o vývoz do Dominikánské republiky v rámci kvót, Zdroj: DG AGRI

2) Vývoz se subvencí stanovenou předem

Vývoz zemědělské produkce ze zemí EU na světové trhy může být podporován pomocí vývozních subvencí. Sazba subvence je platná ke dni podání žádosti o licenci (*SZIF, 2012*). V současné době není vývoz mléčných produktů dotován. Vzhledem k tomu, že dlouhodobá opatření formovaná na jednáních WTO směřují k tržně orientovanému obchodnímu systému pro zemědělství, mělo by docházet k vzájemnému otevírání trhu, omezování a k úplnému odbourávání exportních subvencí.

3) Vývoz v rámci nabídkového řízení na stanovení sazby vývozní subvence

Stálé nabídkové řízení na stanovení maximální sazby vývozní subvence jsou otevřené pro následující výrobky:

- Sušené odstředěné mléko
- Přírodní máslo
- Máselný olej

Zájemci mohou každý měsíc ve stanovené lhůtě předložit nabídku sazby vývozní subvence na výše uvedené produkty v rámci nabídkového řízení. Po ukončení nabídkového řízení jsou Evropskou komisí vyhodnoceny předložené nabídky a na základě situace na trhu s mléčnými produkty je navržena sazba maximální výše vývozní subvence nebo jsou všechny nabídky zamítnuty. Návrh Komise je předložen ke schválení během jednání Řídících výborů (ŘV), kterých se účastní zástupci všech členských států. V případě, že je předložená nabídka schválena, může vývozce nárokovat po uskutečnění vývozu navrženou sazbu vývozní subvence.

4) Vývoz v rámci nabídkového řízení vyhlášeného ve třetí zemi

Účastník nabídkového řízení vyhlášeného v třetí zemi může požádat o vývozní subvenci na všechny výrobky kromě sýrů. V tomto režimu je nutné nejprve zažádat o prozatímní licenci a v případě úspěšného výsledku posléze o definitivní licenci (*SZIF, 2012*). Tento režim není v současné době uplatňován vzhledem k tomu, že nejsou stanoveny vývozní subvence.

3.3.5.1.3 FINANČNÍ ZÁRUKY

Většina předpisů Evropské komise stanovuje povinnost poskytování záruk pro zemědělské produkty, aby bylo zajištěno splnění požadovaného závazku. Forma a výše garance je závislá na druhu zajišťované povinnosti. Aby bylo zabráněno nerovným podmínkám hospodářské soutěže, jsou jednotné podmínky pro skládání záruk vymezeny nařízením Komise (EU) č. 282/2012. Výše záruk pro jednotlivé zajišťované oblasti je v příslušných nařízeních EK uváděna v Eurech (*SZIF, 2012*). Vzhledem k tomu, že je nutné skládat

finanční záruku v měně členského státu, je pro reprezentativní kurz sloužící k přepočítání zajištěné částky vyjádřené v eurech na národní měnu stanovena rozhodná skutečnost. Tato skutečnost (např. složení záruky, podání nabídky...) určuje přesné datum směnného kurzu vyhlášeného Evropskou centrální bankou. Příslušným orgánem pro přijímání záruk je v České republice Státní zemědělský intervenční fond (*SZIF, 2012*). Pokud odpovědná strana uspokojivě prokáže splnění zajištěných požadavků, záruka je vrácena na účet poskytovatele (ručitele). V případě že není zajištěná povinnost splněná, složená záruka zcela nebo z její části propadne, a to úměrně tomu byly-li porušeny zásadní nebo vedlejší požadavky. Jistota musí být poskytnuta stranou odpovědnou za platbu peněžní částky nebo jejím jménem, nedojde-li ke splnění povinnosti (*nařízení Komise (EU) č. 282/2012*).

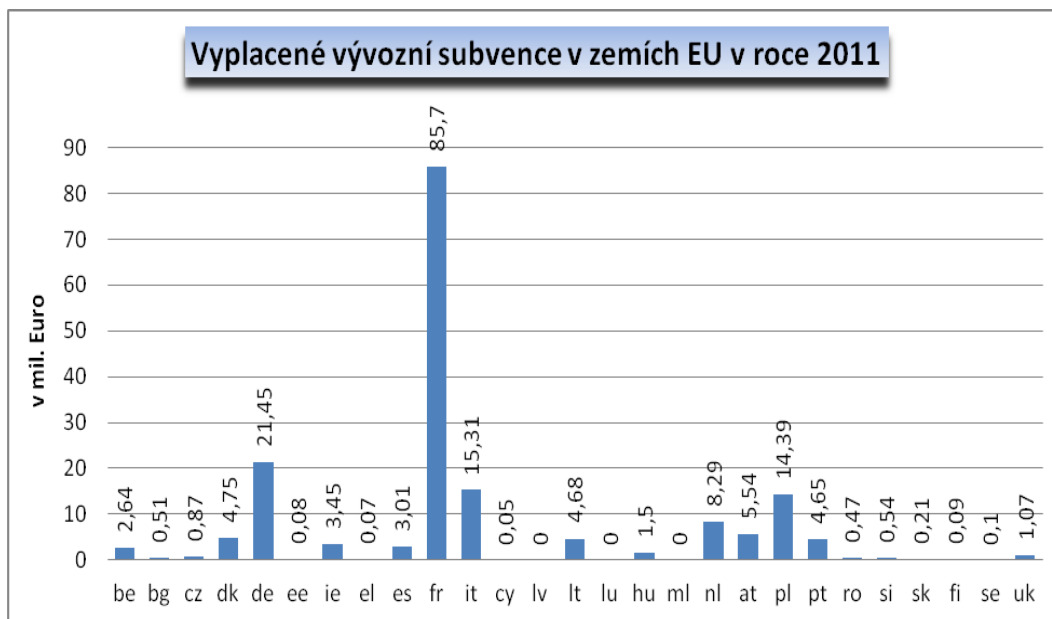
Formy jistoty:

- V hotovosti – peněžní částka je složena na účet bankovním převodem nebo poštovní poukázkou.
- Stanovením ručitele - vystavení záruční listiny bankou nebo jinou finanční institucí
- Jednoduchá záruka - je určena pro zajištění podmínek jednoho konkrétního obchodního případu.
- Bloková záruka - je určena pro zajištění více obchodních případů v delším časovém horizontu (*SZIF, 2012*).

3.3.5.1.4 VÝVOZNÍ SUBVENCE

Vývozcům ze Společenství jsou z prostředků Evropského zemědělského orientačního a garančního fondu poskytovány vývozní subvence, jenž mají zajistit konkurenceschopnost vyváženého zboží na světovém trhu (*SZIF, 2012*). Holman uvádí, že subvence je vlastně záporná spotřební daň, která na úkor daňových poplatníků zvyšuje cenu pro výrobce a snižuje cenu pro spotřebitele. Subvence zvyšuje množství vyrobeného statku, kdy nadoptimální množství vyvolává neefektivnost. Vzhledem k negativním vlivům exportních subvencí na světový trh se na základě Katarského kola jednání Světové obchodní organizace (WTO) na summitu v Hongkongu Unie zavázala k postupnému odbourání exportních podpor do roku 2013 (*APIC, 2012*).

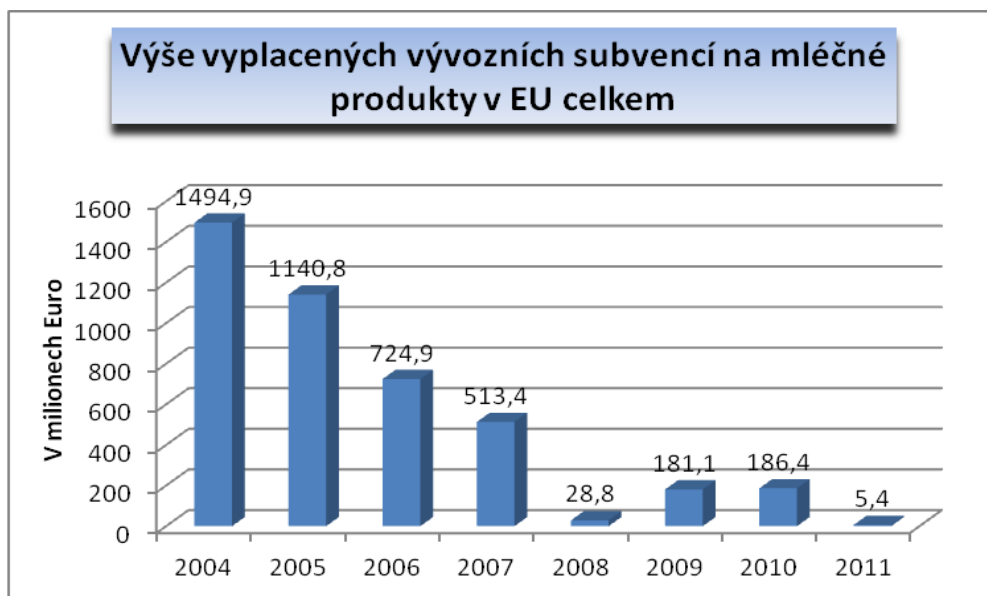
Graf 9: Vyplacené vývozní subvence v členských zemích EU v roce 2011, vlastní zpracování

Zdroj: 5th Financial report from the Commission to the European Parliament and the Council on the European Agricultural Guarantee Fund – year 2011

Ve vyplacených subvencích v roce 2011 tvořily největší podíl subvence podporující vývoz masa a živých kusů dobytka a to 88,8%. Vzhledem k tomu, že vývozní subvence na mléko a mléčné produkty byly sníženy na nulu již v roce 2009, vyplacené platby na mléko a mléčné produkty tvořily v roce 2011 pouze 3% všech vyplacených subvencí. Subvence v roce 2011 byly vypláceny pouze na živočišné komodity, na ostatní komodity již nebyly subvence dlouhodoběji stanoveny. Nejvyšší podíl vývozních subvencí bylo v roce 2011 vyplaceno ve Francii, s velkým odstupem v Německu a Itálii. V roce 2013 byly i zbylé zemědělské produkty sníženy na nulu.

V současné době Komise pečlivě monitoruje vývoj trhu a k navýšení sazeb vývozních dotací by bylo přistoupeno pouze v případě, že by to situace na trhu v mléčných produktech vyžadovala. Pro oživení trhu v krizových situacích je tedy stále možné společně s dalšími nástroji záchranné sítě (safety net) využít i subvencí jakožto podpory vývozu mléčných produktů za hranice EU. Vývozní subvence byly na nejnižší hodnotu tj. nulovou sazbu stanoveny poprvé od jejich vzniku na počátku roku 2007. Příčinou byla také velmi příznivá stále stoupající cena mléka a mléčných výrobků. Naopak prudký propad cen vzniklý vlivem globální ekonomické krize způsobil jejich opětovné zavedení na počátku roku 2009. Během první poloviny roku byly subvence ještě několikrát navýšeny. Vzhledem

k tomu, že se situace postupně stabilizovala a trh zaznamenal růst cen, byly vývozní dotace na konci roku opět stanoveny na nulu. Přestože dochází k neustálému zejména sezónímu kolísání cen mléčných produktů, nedošlo od roku 2009 k poklesu cen pod intervenční hladinu a nebylo tedy nutné vývozní subvence opět zavádět.

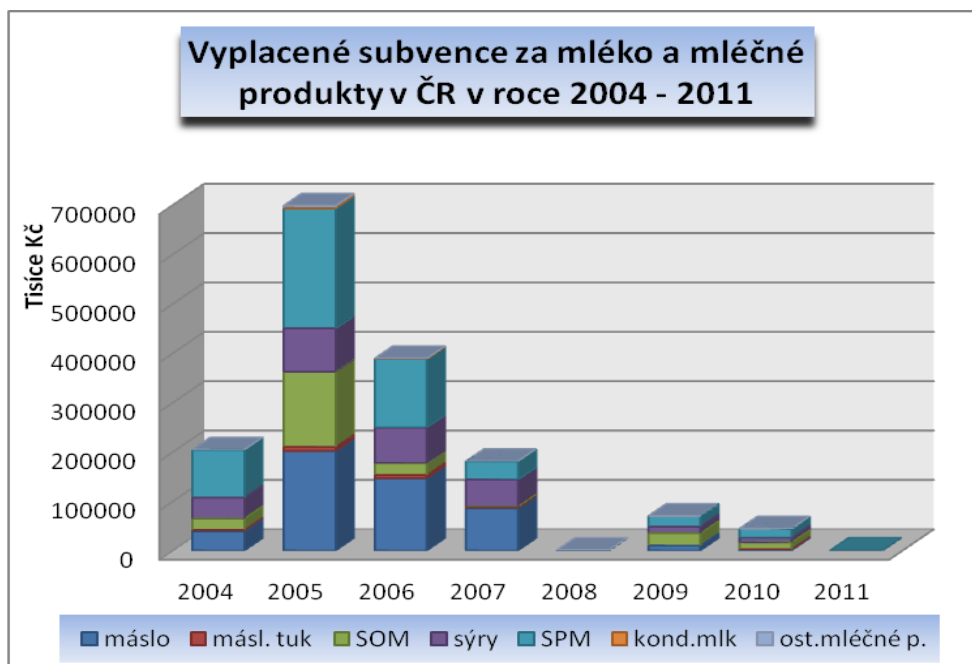

Graf 10: Celková výše vyplacených vývozních subvencí v mléčném sektoru v rámci EU, vlastní zpracování, Zdroj: DG AGRI

Společná prováděcí pravidla týkající se režimu vývozních náhrad pro zemědělské produkty jsou vymezena nařízením Komise (ES) č. 612/2009. Obecná pravidla stanovená Radou (ES) č. 1234/2007 určují, že nárok na náhradu vzniká po té, kdy žadatel o podporu dostatečně prokáže, že produkty byly vyvezeny ze Společenství. Pokud pro všechny třetí země platí jednotná sazba náhrady, nárok na náhradu vzniká, jakmile produkty opustily trh Společenství. Pokud je sazba náhrady rozlišena podle místa určení produktů, je nárok na náhradu podmíněný dovozem do třetí země (*nařízení Komise (ES) č. 612/2009*). Až na zvláštní případy stanovené nařízením je poskytnutí náhrady podmíněno vývozní licencí.

V České republice byly vývozní subvence aplikovatelné od vstupu ČR do EU. Množství vyplacených subvencí se v ČR od roku 2005 snižoval v závislosti na snižovaných sazbách poskytovaných subvencí na vyvážené produkty. V roce 2009 je patrné znovuzavedení vývozních subvencí. Podíl nejvíce vyplacených mléčných produktů je patrný v grafu níže.

Graf 11: Vývoj vyplacených vývozních subvencí na mléko a mléčné produkty v ČR, vlastní zpracování, zdroj SZIF

3.3.5.2 NÁSTROJE VNITŘNÍHO TRHU

3.3.5.2.1 INTERVENČNÍ SKLADOVÁNÍ SUŠENÉHO ODSŤŘEDĚNÉHO MLÉKA A MÁSLA

Ke stabilizaci trhů a zajištění přiměřené životní úrovně zemědělců byl současně se zavedením režimů přímých podpor vytvořen rozlišený režim cenové podpory v různých odvětvích s ohledem na různé potřeby v každém z těchto odvětví a zároveň s ohledem na jejich vzájemnou závislost. Tato opatření mají podobu veřejné intervence nebo vyplácení podpory soukromého skladování (*Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007*). Článek 10 nařízení (ES) č. 1234/2007 stanoví, že se veřejná intervence použije na pšenici obecnou, pšenici tvrdou, ječmen, kukuřici, čirok, neloupanou rýži, bílý nebo surový cukr vyrobený v rámci kvóty, čerstvé nebo chlazené maso z odvětví hovězího a telecího masa, máslo a sušené odstředěné mléko (*nařízení Komise (ES) 1272/2009*). Ve snaze nedopustit, aby se režim intervencí stal sám o sobě odbytištěm, závisí zahájení a ukončení veřejné intervence na úrovni tržních cen v určitém období. Evropská Komise má v pravomoci pozastavit běžný

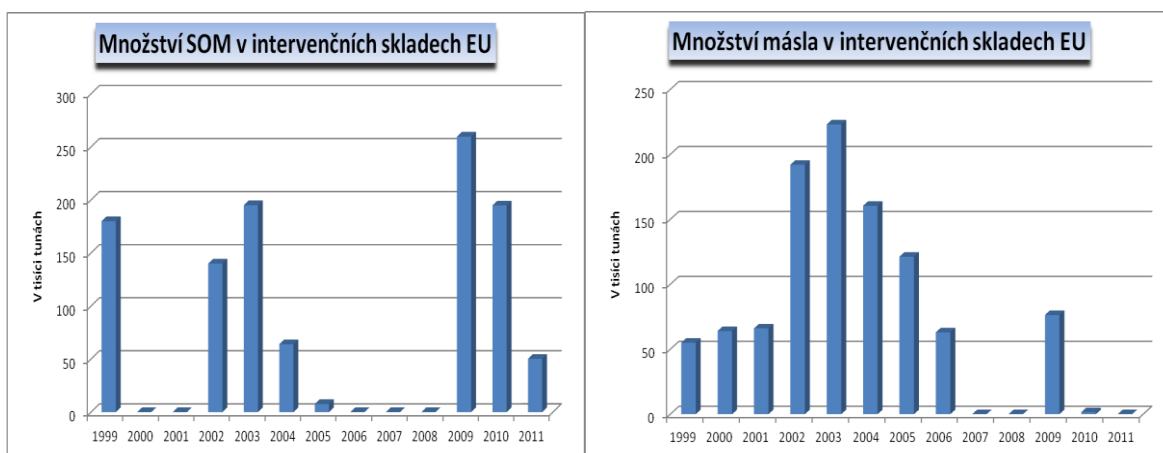
nákup produktů do intervenčních skladů, jakmile je dosaženo určitého množství, nebo nahradit ho nákupem prostřednictvím nabídkového řízení.

Intervenční nákup v sektoru mléka je v současné době možný pouze pro máslo a sušené odstředěné mléko (SOM). Maximální nakoupené množství za pevně stanovenou cenu pro máslo činí 30 000 tun a pro SOM 109 000 tun. Počínaje rokem 2009 je nařízením Rady (ES) č. 1234/2007 v EU zahájen intervenční nákup másla a SOM za pevnou cenu pravidelně každý rok v období od 1. března do 31. srpna. Nákupní cena másla je 2 217,5 EUR/tunu, pro SOM je nákupní cena 1 698 EUR/tunu (*SZIF, 2012*). Cenová úroveň, za kterou nákup v rámci veřejné intervence probíhá, je stanovena s cílem podpořit spotřebu mléčných produktů a zlepšit jejich konkurenceschopnost. V případě, že dojde k překročení hranice maximálně nakoupeného množství másla a SOM za pevně stanovenou cenu, může Evropská komise rozhodnout o zastavení nákupu nebo pokračovat v nákupu prostřednictvím nabídkového řízení. Díky intervenčním zásobám zemědělských produktů má Evropská unie možnost přispět ke zlepšení situace svých nejhudších občanů. O vyhlášení intervenčního prodeje rozhoduje Evropská komise a vyhláší jej zveřejněním zvláštního nařízení v Úředním věstníku Evropské unie (*SZIF, 2012*). Nákup i prodej intervenčně nakoupeného másla a sušeného odstředěného mléka (SOM) je zajišťován prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu. Jak v případě intervence za pevně stanovenou cenu, tak v případě nabídkového řízení na veřejnou intervenci je třeba složit jistotu, aby byla zaručena vážnost nabídky nebo nabídkového řízení a aby bylo zajištěno, že opatření bude mít žádoucí účinek na trh (*nařízení Komise (ES) 1272/2009*). Nabídková záruka činí pro máslo i mléko 5 EUR/100 kg.

Jednotná prováděcí pravidla pokud jde o nákup a prodej zemědělských produktů v rámci veřejné intervence jsou vymezena nařízením (ES) č. 1272/2009. Aby bylo máslo vhodné pro přijetí k intervenci, mělo by splňovat požadavky uvedené v nařízení (ES) č. 1234/2007 a rovněž podmínky týkající se jakosti a obchodní úpravy (*nařízení Komise (ES) 1272/2009*). Před přijetím produktů do intervenčních skladů je nezbytné provést kontrolu jakosti másla a sušeného odstředěného mléka. Laboratorní rozborů jsou na náklady SZIF prováděny v akreditované laboratoři SVS ČR pomocí laboratorních metod uvedených v příloze IV a V části IV a s použitím vzorků odebraných podle pravidel uvedených v příloze

IV a V části V NK č. 1272/2009 (SZIF, 2012). Pokud následkem kontrol došlo k nesplnění podmínek vyplývajících z nařízení, je prodávající povinen převzít zpět nevyhovující produkt a uhradit vzniklé skladovací náklady. Skladování intervenčních zásob másla a sušeného odstředěného mléka (SOM) je v České republice zajištěno prostřednictvím intervenčních skladů, které splňují hygienické a veterinární podmínky pro skladování těchto produktů. Intervenčně skladované produkty jsou v majetku EU a SZIF zastává pouze funkci výkonného orgánu, zajišťující administrativu, dohled a kontrolu.

Zásoby, které byly přijaty do intervenčních skladů, by měly být uvolňovány postupně, aby nedocházelo k narušení stability cen mléčných výrobků na vnitřním trhu EU. Vzhledem k tomu, že všichni nakupující by měli mít rovný přístup k uskladněným produktům, zboží je prodáváno formou nabídkového řízení. Intervenčními agenturami členských států, kde je zboží uskladněno, jsou předem zveřejněny výzvy k podávání nabídek. Výzvy obsahují nejen druh nabízeného zboží, ale také místo uskladnění. Všechny zúčastněné strany mohou na své náklady provést analýzu vzorků produktů předkládaných k prodeji.

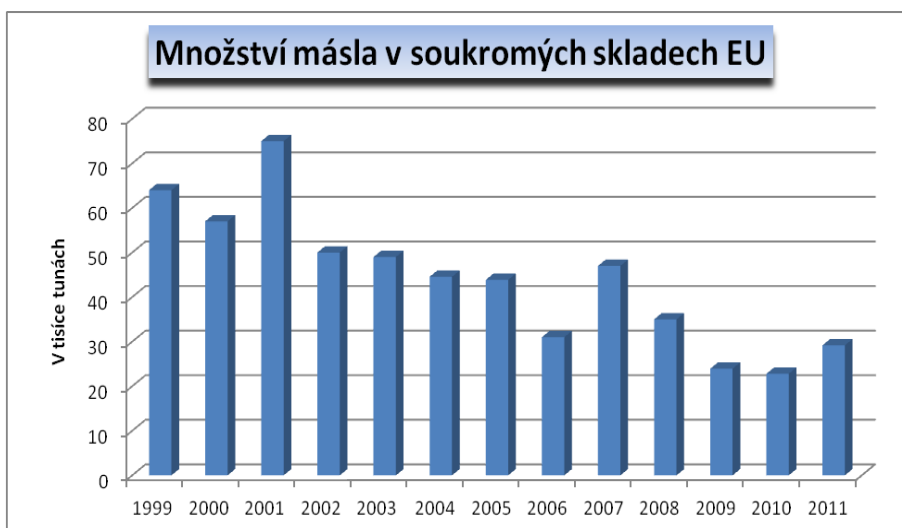
Graf 12: Vývoj zásob SOM a másla od roku 1999 v intervenčních skladech EU, vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI

Vlivem dopadů zemědělské politiky došlo k postupnému odstranění nadbytečné produkce zemědělských výrobků a tím současně i ke snižování zásob v intervenčních skladech až do jejich úplného vyprázdnění. V současné době nejsou uskladněny žádné produkty v intervenčních skladech. Působení globální ekonomické krize na mléčný sektor mělo v roce 2009 také za následek opětovné naplnění intervenčních skladů, kdy bylo ve skladech uskladněno 260 tis. tun sušeného odstředěného mléka a 76 tis. tun másla. Ačkoliv byly nahromaděné zásoby poměrně vysoké, došlo k jejich úplnému odčerpání prodejem

v rámci nabídkového řízení, ale také jejich dodáním ve prospěch nejchudších osob, tj. obyvatel v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.

3.3.5.2.2 SOUKROMÉ SKLADOVÁNÍ MÁSLA A SÝRŮ

Ve snaze přispět k vyváženosti trhu s mlékem a stabilizaci tržních cen obsahuje společná organizace trhu s mlékem a mléčnými výrobky ustanovení o poskytování podpory některých mléčných výrobků. Soukromým skladováním je producentům umožněno oddálit období, kdy nejsou příznivé podmínky pro odbyt daného produktu (*Rychlíková, 2011*). Podle nařízení Rady (ES) č. 1234/2007 se podpora poskytuje pouze na máslo a některé druhy sýrů. Pro SOM a smetanu byla podpora zrušena v roce 2007. Jedním ze zásadních požadavků pro poskytování podpory je skladování smluvního množství na sjednanou dobu (nařízení Komise (ES) č. 826/2008). V případě, že vývoj cen a zásob másla vykazuje nerovnováhu na vnitřním trhu EU, kterou lze zabránit nebo omezit sezónním skladováním, může se Evropská komise rozhodnout poskytovat podporu pro soukromé skladování některých produktů. Pro účely stanovení výše podpory soukromého skladování produktů uvedených v článcích 28 a 31 nařízení (ES) č. 1234/2007 Komise buď zahájí časově omezené nabídkové řízení, nebo stanoví podporu předem.

Graf 13: Vývoj zásob másla od roku 1999 v soukromých skladech EU, vlastní zpracování, zdroj DG AGRI

Vzhledem k sezónnosti produkce mléka bývá podpora k soukromému skladování poskytována od 1. března. Soukromá podpora stanovená předem pro soukromé skladování

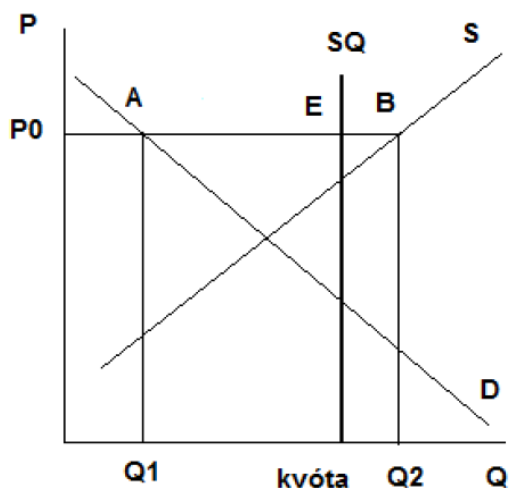
másla byla vyhlášena i pro rok 2013, ale její výše má rok od roku sestupnou tendenci. Podpora se skládá ze dvou položek, a to z podpory na pevné náklady vztahující se k množství uskladněného produktu a z podpory za smluvní den skladování. Smluvní skladování musí být zahájeno většinou mezi 1. březnem a 15. srpnem a vyskladnění se může začít až po této lhůtě tj. od 16. srpna stejného roku. Podpora se poskytuje pouze tehdy, je-li smluvní doba skladování 90 až 210 dní (*nařízení Komise (EU) č. 160/2012*). Výhoda oproti intervenčnímu skladování spočívá v tom, že zboží není přímo odkupováno do veřejných skladů EU, ale zůstává nadále ve vlastnictví původního majitele. Jednotná pravidla pro poskytování podpory soukromého skladování některých zemědělských produktů jsou stanovena nařízením Komise (ES) č. 826/2008.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pevné náklady (€ / tuna)	24,00	24,00	24,00	17,92	17,64	15,88	15,62	15,62	18,31	18,06	14,88	14,88
Denní podpora (€ /tuna/den)	0,35	0,35	0,35	0,33	0,31	0,30	0,23	0,44	0,34	0,35	0,26	0,25
Úroky (% /rok)	3,00	2,75	2,25	2,25	2,50	3,75	4,25	-	-	-		

Tabulka 1: Sazby podpor pro soukromé skladování másla

3.3.5.2.3 MLÉČNÉ KVÓTY

Hlavním účelem režimu mléčných kvót stále zůstává snížení nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou a z ní vyplývající strukturální přebytky, a dosáhnout tak lepší rovnováhy na vnitřním trhu EU. Z důvodů vysoké nadprodukce a hromadění vysokých zásob mléčných produktů na území Společenství byl v roce 1984 zaveden systém mléčných kvót.

Graf 14: Zavedení produkční kvóty, zdroj: (Bečářová, 2005)

Před zavedením výrobní kvóty byla při ceně P_0 poptávka na úrovni Q_2 a nabízené množství na úrovni Q_1 . Při této situaci vznikl na trhu přebytek o velikosti AB. Zavedená výrobní kvóta SQ snížila při zachování ceny P_0 nabízené množství na úroveň produkční kvóty a přebytek se zmenšil na množství AE.

System kvót určuje, kolik může být vyprodukováno celkového množství mléka v rámci EU. Na základě této mléčné kvóty má každý členský stát stanoveno vnitrostátní referenční množství mléka a vnitrostátní referenční obsah tuku, které může „bez sankce (dávky)“ uvést na trh (Veselá & Hojer). Každé členské zemi EU je podle její předchozí produkce každoročně přidělena vnitrostátní dodávková kvóta určená pro mléko dodávané odběratelům a vnitrostátní kvóta přímého prodeje, která je vyhrazena pro prodej vyprodukovaného mléka přímo spotřebitelům. Jednotlivým výrobcům jsou pak v každé členské zemi stanoveny individuální kvóty pro jejich dodávky a přímý prodej v mezích vnitrostátních stropů (Rychlíková, 2011).

Zemědělci mohou za určitých podmínek dočasně převádět své kvóty. Pokud je zemědělský podnik prodán, pronajat nebo převeden v rámci dědictví, převede se odpovídající kvóta na nabyvatele, nájemce nebo dědice spolu s příslušným pozemkem, přičemž jsou zachovány některé výjimky ze zásady, že kvóty jsou vázány na zemědělské podniky, aby bylo možné pokračovat v restrukturalizaci výroby mléka a zlepšování životních podmínek (Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007). Členské státy mohou v rámci převodu kvót začlenit část převáděných množství do vnitrostátní rezervy. Pokud dojde k překročení vnitrostátní

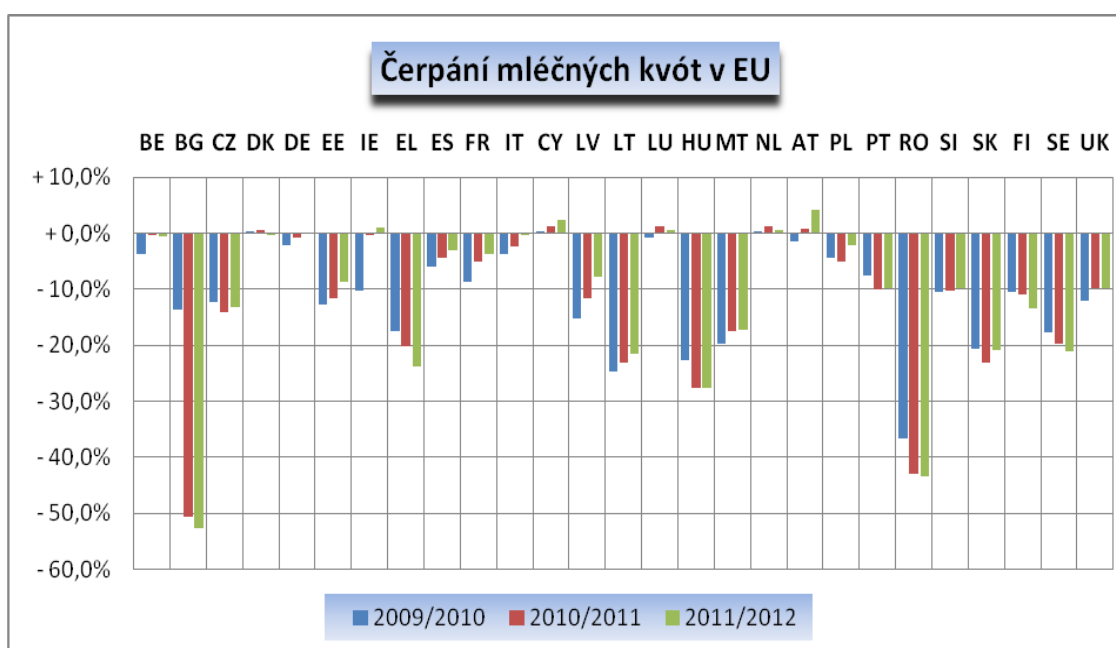
kvóty, musí členské státy uhradit dostatečně odrazující dávku z přebytku. Členské státy rozdělí dávku z přebytku mezi producenty, kteří se na tomto překročení podíleli (*nařízení Komise (ES) č. 1788/2003*). Ti jsou pak povinni uhradit svůj příspěvek na splatnou dávku. Finance vyplývající z této dávky jsou vyplaceny záruční sekci (EZOZF). Celková dávka, která má být uhrazena je snížena o paušální částku ve výši 1 %, kdy jsou zohledněny případy úpadku nebo neschopnosti některých producentů uhradit svůj příspěvek na splatnou dávku. Výnos z dávky by měl být použit pouze na výdaje v odvětví mléka. Aby mohli stávající producenti získat doplňková množství mléka nebo bylo novým producentům umožněno zahájení činnosti, byla zřízena vnitrostátní rezerva. Do této rezervy jsou převáděna množství, která již nebudou individuálně přidělena nebo nejsou producenty dlouhodoběji plně využita v rámci individuálně přiděleného referenčního množství.

Rozdělení vnitrostátních kvót na dodávky a přímý prodej na období 2011/2012

Členské státy	Dodávky (v tunách)	Přímé prodeje (v tunách)
Belgie	3 490 842,018	40 296,998
Bulharsko	957 790,177	71 047,796
Česká republika	2 861 138,931	16 171,977
Dánsko	4 752 211,900	174,604
Německo	29 630 671,304	90 854,772
Estonsko	672 069,563	7 203,106
Irsko	5 668 140,684	2 305,582
Řecko	861 075,872	1 207,000
Španělsko	6 362 294,270	66 051,426
Francie	25 496 618,465	354 995,374
Itálie	10 967 026,636	321 516,230
Kypr	151 790,553	801,146
Lotyšsko	747 127,365	18 613,933
Litva	1 716 083,974	75 543,299
Lucembursko	286 485,893	500,000
Maďarsko	1 947 083,970	144 284,054
Malta	51 177,070	0,000
Nizozemsko	11 737 724,915	75 325,428
Rakousko	2 846 561,156	87 198,758
Polsko	9 702 182,671	155 475,456
Portugalsko (1)	2 039 660,805	8 084,069
Rumunsko	1 515 028,445	1 697 594,315
Slovinsko	585 410,695	20 582,227
Slovensko	1 055 742,726	38 028,690
Finsko (2)	2 563 117,735	5 105,650
Švédsko	3 518 813,075	4 400,000
Spojené království	15 436 313,929	147 162,755

Tabulka 2: Rozdělení vnitrostátních produkčních kvót na rok 2011/2012, Zdroj: Nařízení komise (EU) č. 326/2012

Vlivem reformy zahrnuté v Agendě 2000 došlo k navýšení vnitrostátních kvót o 1,5 %. Vzhledem k tomu, že dodávková kvóta byla nepatrně překračována pouze v několika málo členských státech, bylo od roku 2008 stanoveno každoroční navýšení kvót o 2%. Velké přebytky mléka způsobené ekonomickou krizí v roce 2009 vedly ke snížení opatření navyšující kvóty, kdy vnitrostátní kvóty jsou navyšovány každoročně pouze o 1%. Toto navyšování by mělo trvat až do 31. března roku 2015, kdy by měla na základě Agendy 2000 definitivně skončit platnost mléčných kvót (Rychlíková, 2011). Produkční kvóty omezující výrobu mléka zůstávají dlouhodobým problémem. Otázka nad jejich zrušením vyvstala již několikrát. Mnoho států kvóty již několik let plně nevyužívají, jiné státy naopak omezují produkci. Hlavním nástrojem podpory i v sektoru mléka jsou dnes v EU platby odpojené od produkce (APIC, 2012). Přechodné opatření směřující k odstranění kvót by mělo probíhat hladce formou tzv. soft landing. EU si je vědoma, že některé členské státy a regiony jsou pro zachování kvótového systému z místních důvodů. Obávají se toho, že se nepodaří udržet stav dojníc v oblastech, kde je však považován za důležitý z hlediska ekonomického i ochrany životního prostředí (APIC, 2012). S tímto problémem by měla pomoci politika rozvoje venkova. Konkurence silných producentů zemí EU, kde již nyní dochází k překračování kvót a jejich systém je nastaven k dalšímu růstu produkce, také nepřináší výraznou jistotu zemím, kde produkce mléka vykazuje spíše klesající tendenci.

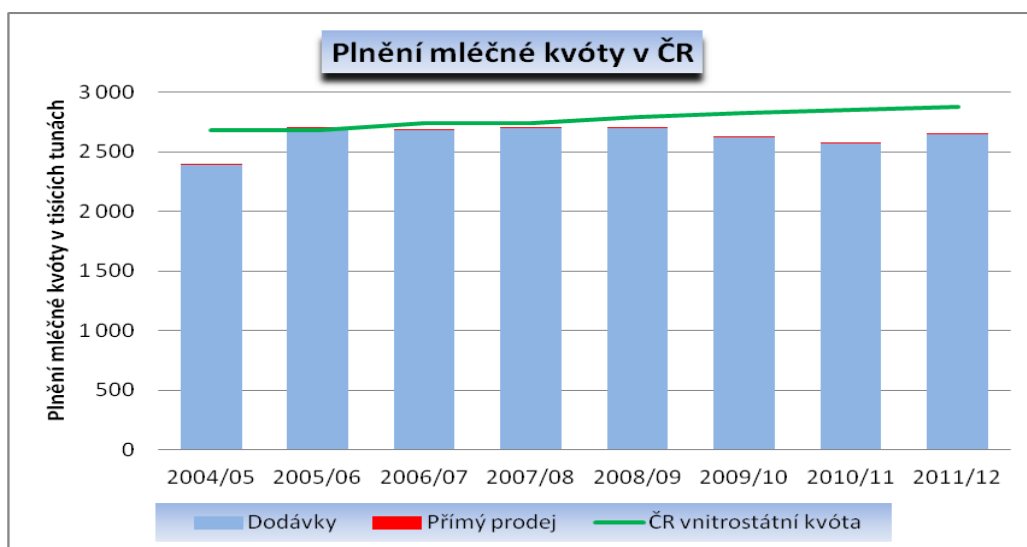
Graf 15: Čerpání mléčných kvót v EU, vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI

Národní produkční kvótu v posledním kvótovém roce 2011/2012 přečerpalo 6 zemí EU z čehož Německo o 0,1%, Nizozemí o 0,5% a Rakousko o 4,2%. Naopak u některých zemí je patrné nevyužití národní kvóty. Celkové množství kvóty pro EU, které je každoročně navyšováno o 1%, bylo v roce 2009/2010 nedočerpáno 6,9% z celkového objemu mléčné kvóty, v roce 2010/2011 5,5% a v roce 2011/2012 4,7%. Na tomto klesajícím trendu má největší podíl rostoucí trend ve využití kvóty v zemích EU 15 (staré členské země), které v roce 2009/2010 nevyčerpaly kvótu z 5,9%, v roce 2010/2011 z 3,8% a v roce 2011/2012 pouze z 3,1%. EU 12 (nové členské země) naopak vykazuje vyšší nevyužití kvóty, kdy v roce 2009/2010 nevyužily členské země kvótu z 11%, v kvótovém roce 2010/2011 z 15,7% a v roce 2011/2012 z 13,9%.

Mléčné kvóty v České republice

V ČR byl tento systém zaveden od 1. 4. 2001, kdy bylo celkem 3 602 producentům přiděleno 2 798,1 mil. litrů mléka. Po vstupu do EU byla administrace mléčných kvót upravena pravidly Společné zemědělské politiky EU. V rámci vstupu do EU bylo pro ČR stanoveno vnitrostátní referenční množství mléka pro dodávky ve výši 2 613 239 000 kg a vnitrostátní referenční množství mléka pro přímý prodej ve výši 68 904 000 kg. Národní referenční obsah tuku byl stanoven ve výši 4,21% (SZIF, 2012). Pravidla, kterými se řídí systém mléčných kvót jsou stanovena v nařízení Rady (ES) č. 1788/2003. Prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1788/2003, kterým se stanoví dávka v odvětví mléka a mléčných výrobků jsou pak vymezena nařízením (ES) č. 595/2004.

Graf 16: Plnění mléčné kvóty v ČR, vlastní zpracování, Zdroj: SZIF

ČR překročila vnitrostátní kvótu pouze krátce po vstupu do EU v kvótovém roce 2005/2006. Po té co na základě žádosti uvolnila EU pro Českou republiku od 1. 4. 2006 zvláštní restrukturalizační rezervu ve výši 55 788 000 kg mléka, ČR již kvótu nikdy nevyčerpala. Vzhledem k tomu, že dodávky do mlékáren v ČR vykazovaly klesající tendenci a naopak množství poskytované kvóty je navyšováno, je patrný prohlubující se rozdíl v čerpání národní kvóty. Zatímco dodávky mléka v ČR vykazovaly klesající tendenci, přímý prodej zaznamenal významný nárůst. Tento nárůst lze přičíst zejména rozšíření mléčných automatů. Klesající trend pro dodávky koreluje s klesajícím počtem držitelů IK pro dodávky, současně je také patrný nárůst držitelů IK přímého prodeje. Za období 10. 12. 2011 – 10. 12. 2012 ukončilo produkci mléka 94 držitelů IK pro dodávky, jedná se především o drobné producenty, kteří jsou nuceni ukončovat produkci z důvodů ukončení smluv s odběratelem. Naopak nově zahájilo přímý prodej 19 producentů (SZIF, 2012).

Měsíc	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Dodávky	2 390 238	2 695 521	2 681 830	2 696 932	2 699 338	2 623 368	2 569 589	2 644 868
Přímý prodej	2 545	2 600	2 248	2 148	2 185	3 776	6 927	6 961
ČR vnitrostátní kvóta	2 682 143	2 682 143	2 737 931	2 737 931	2 792 690	2 820 616	2 848 823	2 877 311
Plnění mléčných kvót v ČR v %	89,21%	100,60%	98,08%	98,58%	96,73%	93,14%	90,44%	92,16%

Tabulka 3: Plnění mléčné kvóty v ČR, zdroj SZIF

3.3.5.2.4 ODBYTOVÁ OPATŘENÍ

K dosažení rovnováhy na trhu s mlékem a ke stabilizaci tržních cen u mléka a mléčných výrobků byla v tomto odvětví přijata opatření ke zvýšení odbytu mléčných výrobků. Společná organizace trhu s mlékem a mléčnými výrobky proto stanovila poskytování podpor pro některé mléčné výrobky při jejich uvádění na trh (Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007). Záměrem těchto odbytových opatření bylo snížit využívání pouze intervenčního mechanismu.

Mezi podporovaná odbytová opatření patřila:

- podpora pro odstředěné mléko určené k výživě zvířat,
- podpora zpracování odstředěného mléka na kasein a kaseináty,
- podpora využívání másla v rámci cukrářského másla,
- podpora poskytování mléka do škol (*Evropsky účetní dvůr, 2009*).

Z důvodu malého využívání některých uvedených opatření, a také vzhledem k tomu, že nebyl zjevně prokazatelný vliv těchto stanovených podpor na zvýšení odbytu mléka, byla většina těchto opatření již zrušena. V současné době je podporovaný odbyt mléka do školních zařízení (*Rychlíková, 2011*).

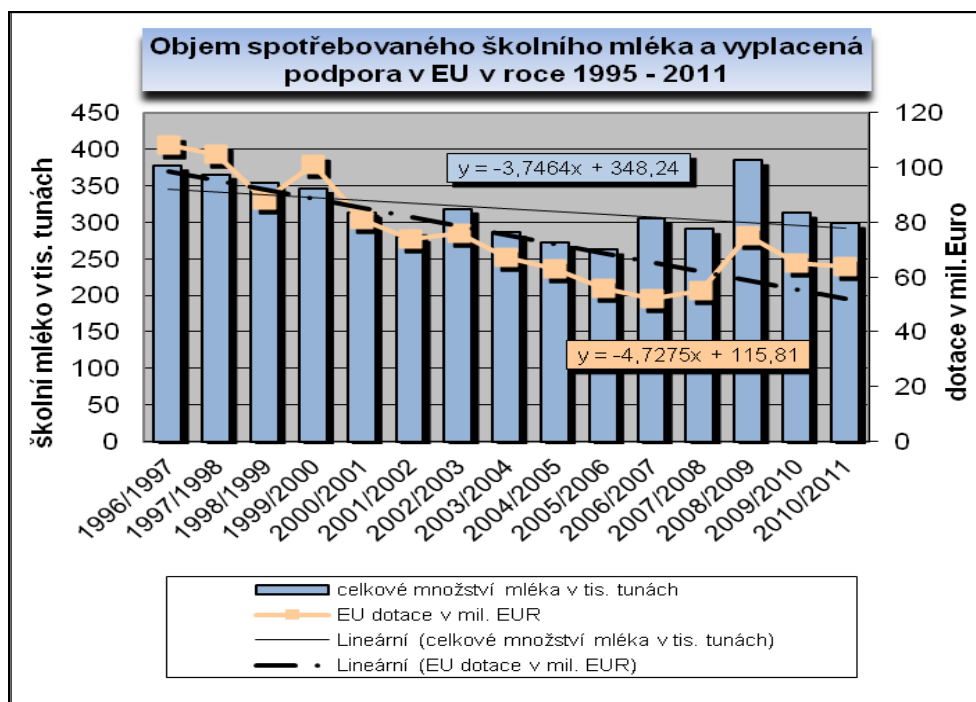
I. Podpora školního mléka

Aby byla zvýšena spotřeba mléka u mladé generace, podílí se Evropská unie na úhradě výdajů vzniklých při poskytování podpory pro dodávky mléka žákům do škol. Podpora programu školního mléka úzce souvisí s programem „Ovoce do škol“. Cílem těchto programů EU je podpořit zdravé stravování dětí tím, že budou konzumovat mléčné výrobky a ovoce a zeleninu, a přispět ke zlepšení trhu s těmito výrobky. EU na tyto dva programy nyní vyčleňuje roční rozpočet ve výši 180 milionů EUR (*Evropský účetní dvůr, 2011*).

Zatímco podpora z evropských zdrojů se vyznačuje klesající tendencí, nabízený sortiment výrobků byl poměrně rozšířen. Národní dotace navíc podporuje regionální produkty, které se liší zejména vyšším obsahem tuků a cukrů (ochucené jogurty, smetanové krémy). Konečnými příjemci podpory jsou žáci, kteří pravidelně navštěvují mateřské školy nebo jiná předškolní zařízení, základní nebo střední školy (*SZIF cz - podpora spotřeby školního mléka*). Poskytování národní dotace pro školní mléko není povinné. Národní podpora je uplatňována přibližně v 10 členských zemích EU. Ani podpora z evropských zdrojů není využívána ve všech členských zemích, programu se v současné době neúčastní Řecko.

Podmínky pro uplatňování tohoto programu jsou vymezeny nařízením Komise (ES) č. 657/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 1234/2007, pokud

jde o podporu Společenství pro poskytování mléka a některých mléčných výrobků žákům ve školách. Národní legislativa vyplývá z nařízení vlády č. 205/2004 Sb.

Graf 17: Objem spotřebovaného školního mléka a vyplacená podpora v EU, vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI

S celkovým poklesem spotřebovaného školního mléka, klesá i množství vyplacené podpory. Průměrně roční spotřeba školního mléka od školního roku 1996/1997 do školního roku 2010/2011 klesla o 3 746 tun mléka. Vyplacená podpora, na které je patrný i trend klesající podpory z EU vyplácené na jeden produkt, klesla meziročně o 4 727 tis. mil. Euro. Spotřeba mléka na jednu osobu je nejvyšší ve Švédsku, následuje ho Polsko a Dánsko. ČR zaujímá ve spotřebě na žáka jednu z posledních příček. Ve Francii se programu účastní nejvíce žáků z EU, následuje ji Polsko a Švédsko.

Program školního mléka v ČR

V České republice jsou na mléčné výrobky poskytované dva druhy podpor (*Rychlíková, 2011*):

- **podpora hrazená z finančních zdrojů Evropské unie**, která podle přílohy I.

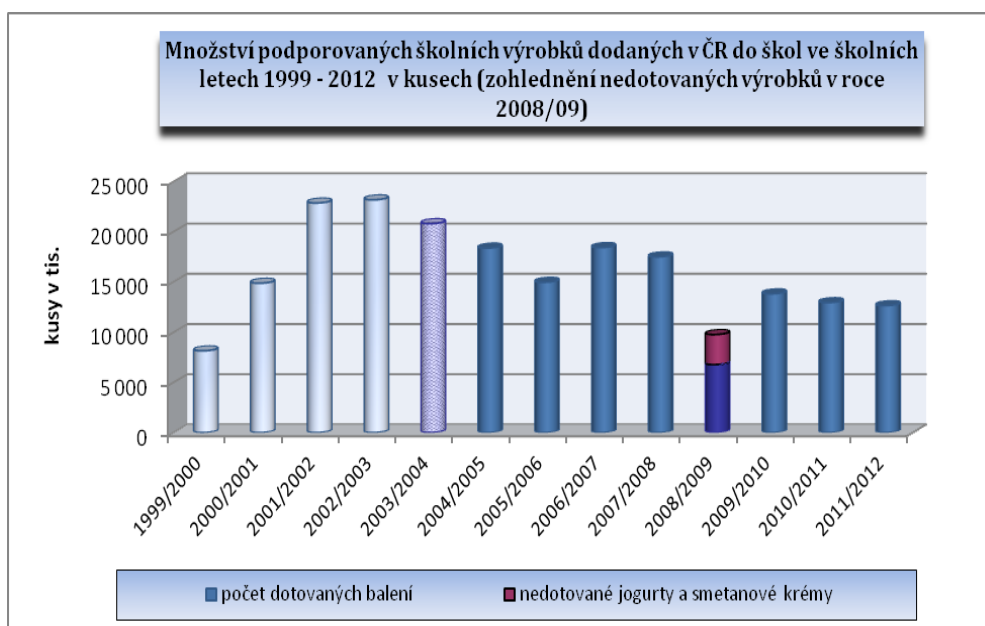
nařízení Komise (ES) č. 657/2008 je stanovena ve výši:

- 18,15 €/100 kg u ochuceného či neochuceného mléka nebo kysaného mléka

(jogurtového mléka);

- 16,34 €/100 kg u ochucených nebo neochucených jogurtů;
- 54,45 €/100 kg u čerstvých a tavených sýrů a podpory u dalších sýrů především italského typu.

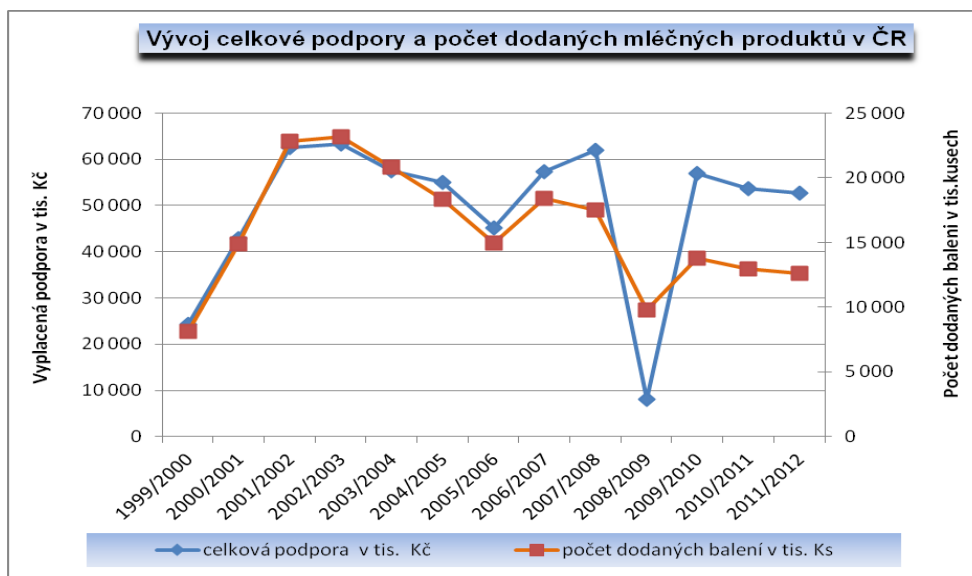
➤ **národní podpora plynoucí z finančních zdrojů České republiky** je schvalována s ohledem na finanční možnosti každoročně podle nařízení vlády č. 205/2004 Sb.

Graf 18: Množství školních výrobků dodaných v ČR do škol, vlastní zpracování, Zdroj: SZIF, Situační a výhledové zprávy – mléko, 2000 až 2004

V ČR byla národní podpora na mléko do škol vyplácena již před vstupem ČR do EU. V roce 2004 se k poskytované národní podpoře připojila i podpora z evropského rozpočtu. Vzhledem k tomu, že sazby byly postupně snižovány, docházelo i ke snižování množství mléčných produktů dodaných do škol. Přestože se od roku 2008/2009 rozšířil sortiment nabízených výrobků podporovaných z evropského rozpočtu, došlo v důsledku zrušení národní podpory ke snížení nabídky podporovaných mléčných produktů v ČR. Národní podpora umožňuje dodávat do škol i produkty, které nesplňují nárok na unijní podporu z důvodu složení obsahu výrobku a to vzhledem k vyššímu obsahu cukru i tuku (Rychlíková, 2011). Dodavatelé školního mléka dodávali v roce 2008/2009, kdy nebyla

vyplácena národní podpora, nejen produkty hrazené z unijní podpory, ale také nepodporované mléčné produkty. Přesto byl znatelný pokles dodávaných mléčných produktů do škol. Se znovuzavedením národní podpory v roce 2009/2010 vzrostl počet dodaných výrobků do škol oproti předchozímu školnímu roku o 104%. Ačkoliv je od roku 2004 vyplácena mimo školního roku 2008/2009 unijní a národní podpora, je patrná klesající tendence v množství dodávaných produktů do škol. V současné době probíhají v rámci Evropské komise i Evropské rady jednání o vyšší efektivnosti toho programu i o jeho spojení s programem ovoce do škol.

Graf 19: Vývoj celkové podpory a počet dodaných mléčných produktů do škol v ČR, vlastní zpracování, Zdroj: SZIF, Situační a výhledové zprávy – mléko, 2000 až 2004

Ve školním roce 2011/2012 bylo dodáno do škol 12 641 tis. kusů balení školního mléka, což je relativní pokles oproti předcházejícímu školnímu roku o 2,4%. Celková podpora (unijní i národní) byla v roce 2011/2012 v ČR vyplácena v hodnotě 52 682 tis. Kč. Oproti předcházejícímu školnímu roku jde o 1,7% pokles. Z dlouhodobého klesajícího trendu je patrná závislost mezi vyplacenou podporou a počtem dodaných mléčných produktů do škol. Podle koeficientu korelace (r) 0,7727 můžeme určit, že se jedná o velmi silnou závislost mezi výší vyplacené podpory a množstvím dodaných školních výrobků. Změny počtu dodaných výrobků do škol jsou z 59,7% způsobeny změnou výše dotace.

II. Propagace zemědělských produktů spolufinancovaných z prostředků Evropských společenství

Prioritou SZP je produkce dostupných a cenově přijatelných potravin, které se mají vyznačovat svojí kvalitou a nezávadností. Tento záměr úzce souvisí s ochranou životního prostředí a zajištěním dobrých životních podmínek zvířat. Tak aby zemědělské produkty mohly být více konkurenceschopné a tržně orientované je úkolem SZP vytvořit na vnitřním trhu a ve třetích zemích jednotnou a soudržnou informační a propagační politiku týkající se zemědělských produktů a metod jejich produkce, jakož i potravinářských výrobků vyrobených ze zemědělských produktů, aniž by však byla propagována spotřeba určitého produktu z důvodu jeho původu (*nařízení Rady (ES) č. 3/2008*). Propagační a informační politika pro mléko a mléčné produkty, umožňující čerpání ze společných fondů EU, nejenom slouží jako podpůrné opatření již zavedených propagačních aktivit členských států a regionů, ale měla by také vést ke zlepšení vnímání produktů spotřebiteli v EU a ve třetích zemích a to zejména pokud jde o jakost, výživovou hodnotu, bezpečnost potravin a metody produkce. Pro podpůrné programy platí tripartitní systém, tzn. 50 % nákladů na program hradí Evropská unie, 20 % předkládající organizace a 30 % dotčený členský stát (*Veselá & Hojer*). Obecné zásady a kritéria pro výběr dotčených produktů a odvětví vyplývají z nařízení Rady (ES) č. 3/2008 o informačních a propagačních opatřeních na podporu zemědělských produktů na vnitřním trhu a ve třetích zemích. Prováděcí pravidla jsou pak stanovena nařízením Komise (ES) č. 501/2008.

Česká republika v rámci těchto opatření realizuje program „**Bílé plus. Mléko. Velké plus pro Vás**“ (*Veselá & Hojer*). Projekt Bílé plus je projektem Agrární komory ČR a je financován z 50% prostředky z Evropské unie a z 30% prostředky České republiky. Cílem projektu Bílé plus je zvýšit spotřebu mléka a mléčných výrobků u všech skupin populace České republiky. Projekt je tříletý a byl zahájen 1. října 2010 (*Bílé plus pro vás*).

III. Propagace produktů v rámci českého regionu

Mléko patří dlouhodobě k nejvýznamnějším komoditám a jeho koupí jsou podpořeni ve výrobě nejen čeští producenti, tak i sám spotřebitel si obohacuje svůj jídelníček. Praktickou pomůckou pro identifikaci mléka a mléčných výrobků tuzemské produkce je oválná značka s kódem CZ a číselným označením provozu.

Podle výzkumu agentury Centrum pro výzkum veřejného mínění Češi věří více českým potravinám než zahraničním. 73% obyvatel považují zdravotní nezávadnost českých potravin za dobrou, o zahraničních produktech se to domnívá pouze 43%. 71% obyvatel je přesvědčeno, že české potraviny jsou kvalitní, zatímco u zahraničních potravin převládá negativní hodnocení (53%). Od roku 2005 tak zahraniční potraviny ztratily na důvěryhodnosti o celých 27%. Kvůli změně daně z přidané hodnoty čtvrtina Čechů sníží požadavky na kvalitu potravin. Údaje na obalech potravin sleduje 45% obyvatel. Stále více obyvatel sleduje vybrané označení potravin (národní značku kvality Klasa, Regionální potravinu 57%, Zaručená tradiční specialita 50%...). Na chování spotřebitelů reagují i obchodní řetězce a začínají klást větší důraz na české potraviny a postupně zvyšují jejich nabídku. (*Zemědělec 8/2012*). Např. společnost Penny Market používá reklamní kampaň „Nakupujte hezky česky“. Obchodní řetězec Tesco označuje české výrobky speciálním nápisy „Vyrobeno v ČR“. Cílem obchodních řetězců, pro které nebyl dříve tuzemský původ nabízených potravin prioritou, upravení nabídky potravin tak, aby v nich byly alespoň z poloviny zastoupeny české výrobky.

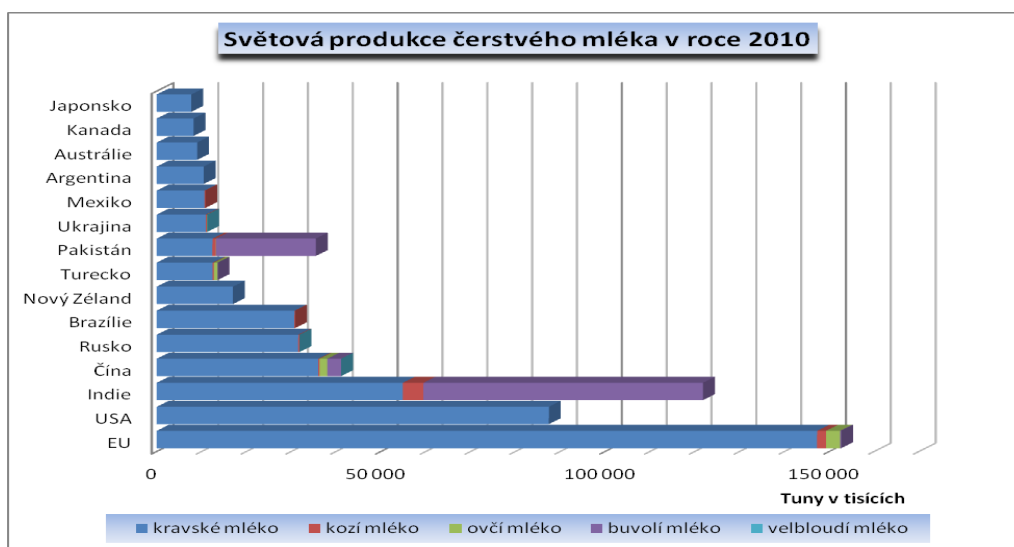

4 VLASTNÍ PRÁCE

4.1 PRODUKCE MLÉKA A MLÉČNÝCH PRODUKTŮ

4.1.1 SVĚTOVÁ PRODUKCE MLÉKA

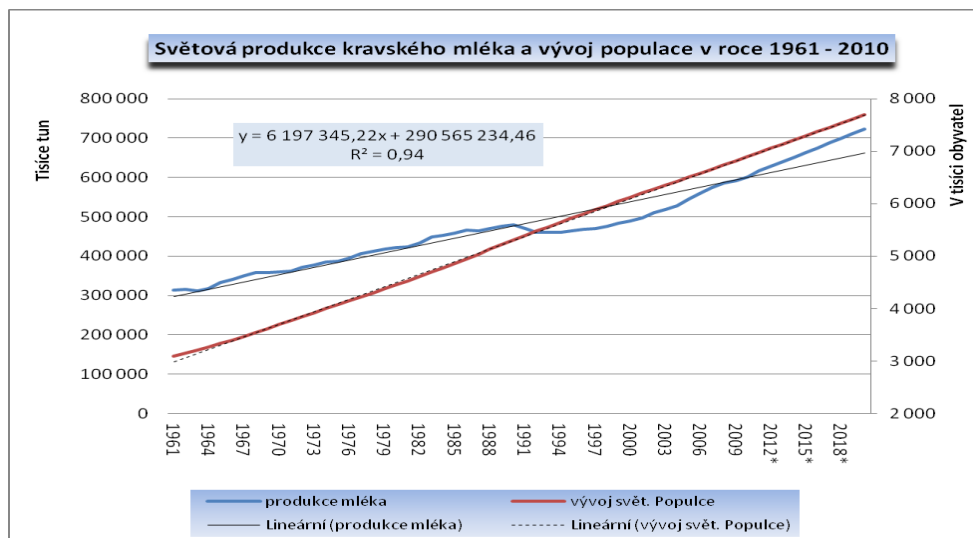
V roce 2010 bylo ve světě vyprodukováno více než 720 870 tis. tun mléka. Oproti předcházejícímu roku 2009 došlo k navýšení produkce o 18 692 tis. tun, což je meziroční tempo růstu o 2,6%. Největší tj. 81 % podíl z celkové produkce tvořilo kravské mléko ve výši 586 471 tis. tun, buvolího mléka se vyprodukovalo 88 475 tis. tun, kozího mléka 15 712 tis. tun, ovčího mléka 9 963 tis. tun a velbloudího mléka 1 828 tis. tun.

Graf 20: Světová produkce čerstvého mléka v roce 2010, vlastní zpracování, zdroj: FAOSTAT

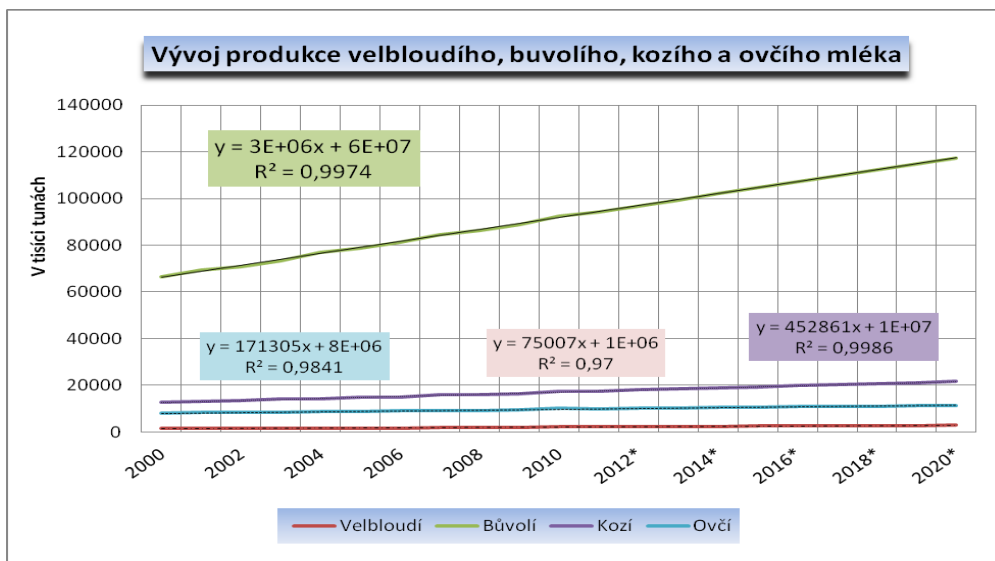
Mezi největší producenty čerstvého mléka patří EU, která vyprodukovala v roce 2010 celkem 152 666 tis. tun mléka. Nejvyšší podíl na této produkci tvoří kravské mléko ve výši 147 300 tis. tun. V EU se vyprodukovalo dále 3 162 tis. tun ovčího mléka, 1 987 tis. tun kozí mléka a 218 tis. buvolího mléka. Dalším největším producentem mléka je Indie, která vyprodukovala ve světě největší objem buvolího mléka a to ve výši 62 350 tis. tun. V produkci kravského mléka se Indie řadí na třetí příčku za USA. USA vyprodukovalo

v roce 2010 87 474 tis. tun kravského mléka. K dalším největším producentům mléka patří Čína, Pákistán, Rusko a Brazílie. Pákistán je druhým největším producentem buvolího mléka.

Graf 21: Světová produkce kravského mléka a růst světové populace od roku 1961 až do roku 2010, *odhady vlastní zpracování, zdroj FAO a United nations, Department of Economic and Social Affairs

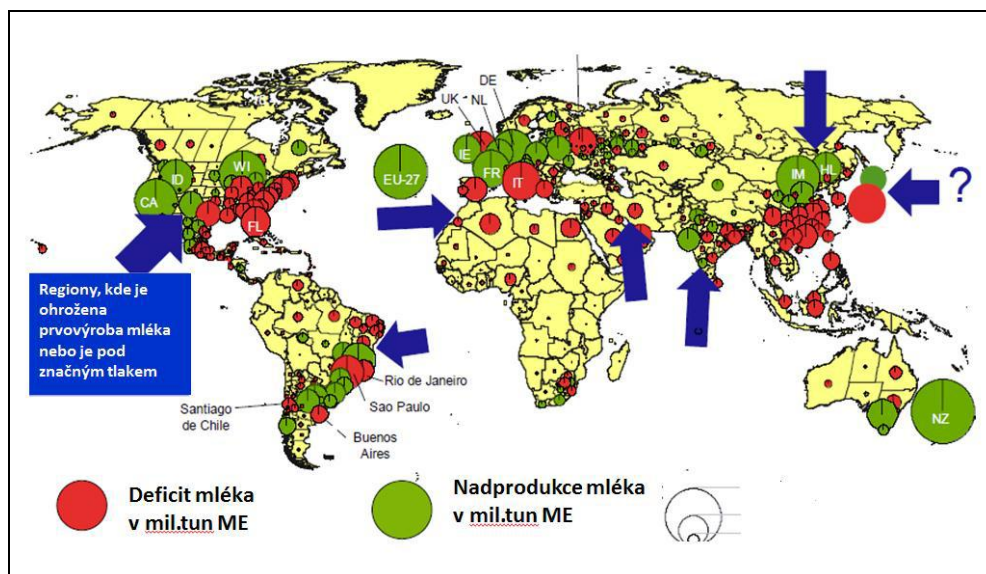
Světová produkce kravského mléka dosáhla v roce 2010 množství 600 839 tis. tun. Z dlouhodobého hlediska vykazuje produkce rostoucí trend, kdy průměrný roční nárůst produkce od roku 1961 činí přibližně 6 197 tis. tun mléka. Za pomoci vhodného lineárního trendu, který popisuje tuto řadu z 94%, můžeme predikovat další nárůst produkce mléka, kdy v roce 2020 by odhadovaná produkce měla dosahovat výše 723 004 tis. tun. Pokud bude zkoumán růst světové populace jakožto spotřebitelů, je patrné, že tempo růstu populace je výrazně rychlejší.

Graf 22: Vývoj produkce velbloudího, buvolího, kozího a ovčího mléka, *odhady, vlastní zpracování, zdroj: FAOSTAT

Z vývoje produkce buvolího, velbloudího, kozího a ovčího mléka je patrné, že všechny druhy mléka vykazují rostoucí trend. Nejvíce bylo vyprodukováno buvolího mléka, kdy produkce v roce 2010 dosahovala 92 473 tis. tun. Buvolí mléko ovšem zaznamenává rychleji rostoucí trend, kdy během sledovaného období 2000 až 2010 je vykazován průměrný nárůst 3 mil. tun mléka ročně. Za pomoci vhodně zvoleného lineárního trendu, můžeme odhadovat, že se produkce buvolího mléka v roce 2020 oproti roku 2000 téměř ztrojnásobí a bude dosahovat přibližně 117,5 mil. tun.

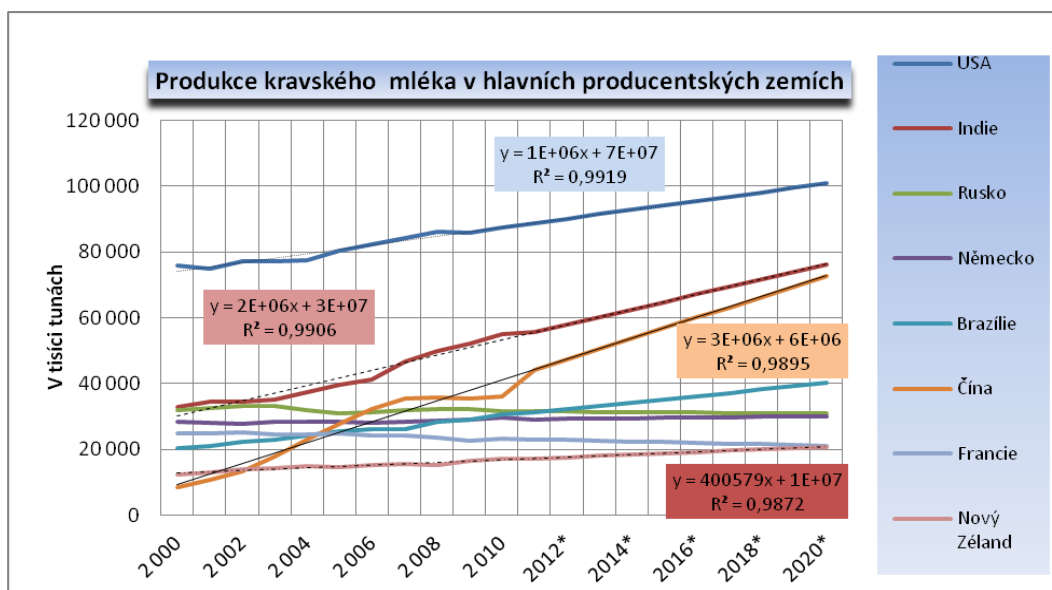
REGIONY S NADPRODUKČÍ A DEFICITEM MLÉKA

Obrázek 7: Odhady nadprodukce a deficitu ve výrobě mléka (podle IFCN) v roce 2010,

Zdroj: GIRA: World and EU dairy through 2016

4 největší producenti (EU, USA, Indie a Nový Zéland) se podílejí na celosvětové spotřebě pěti hlavních mléčných výrobků (SOM, máslo, SPM, sýry a syrovátka) z 57%, produkce těchto regionů ale dosahuje 79% procentní podíl světové produkce. 22% rozdíl je určen k zahraničnímu obchodu.

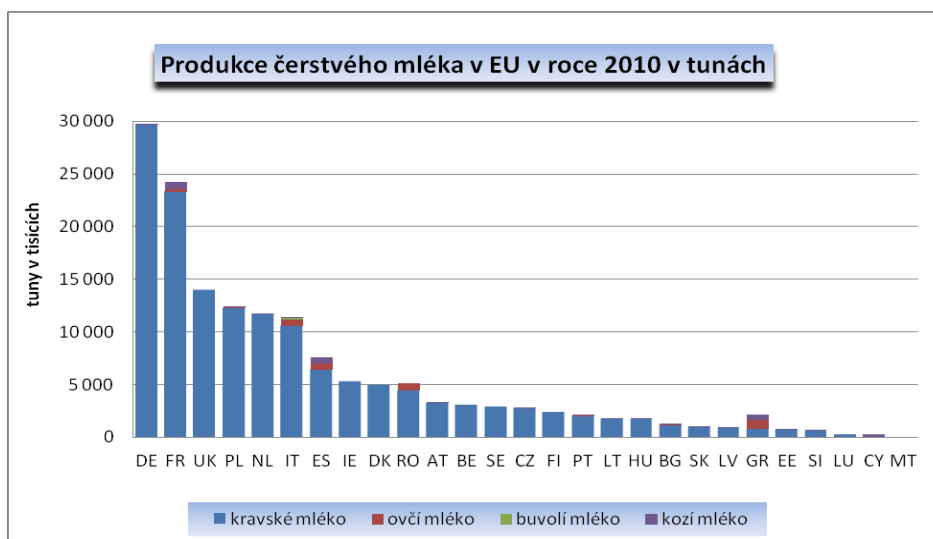

Graf 23: Produkce kravského mléka v hlavních producentských zemích (mimo EU), *odhady vlastní zpracování, Zdroj: FAOSTAT

Produkce kravského mléka ve významných producentských zemích vykazuje stoupající trend a to zejména v regionech zaznamenávající současně růst populace. Nejvýznamnější nárůst kravského mléka vykazuje Čína, ve které průměrný roční růst produkce činí 3,17 mil. tun mléka. Za pomoci lineárního trendu v roce 2020 je odhadnuta produkce mléka na 72 727 tis. tun, což je od roku 2010, kdy produkce mléka v Číně vykazovala 36 036 tis. tun, více než 50% nárůst. Indie navyšuje svou produkci za rok průměrně o 2,3 mil. tun kravského mléka a její produkce v roce 2020 byla odhadnuta na 76 302 tis. tun, což je 28% nárůst oproti roku 2010. U nejvyššího producenta kravského mléka (mimo EU) USA byl zaznamenán průměrný roční nárůst o 1,3 mil. tun, kdy odhad produkce v roce 2020 stoupne oproti roku 2010, ve kterém produkce mléka dosahovala 87 474 tis. tun, o 13% na celkových 100 853 tis. tun. Významný je nárůst produkce mléka, průměrně o 400 tis. tun ročně, na Novém Zélandu, neboť NZ patří mezi největší vývozce mléčných produktů (viz.

nadprodukce mléka. Na vývoji produkce Francie a Německa je patrný dopad omezení produkce v rámci produkčních kvót. Budoucí vývoj je tedy značně zkrácený, neboť se dá očekávat po zrušení kvót v roce 2015 pravděpodobný nárůst produkce.

4.1.2 PRODUKCE MLÉKA V EVROPSKÉ UNII

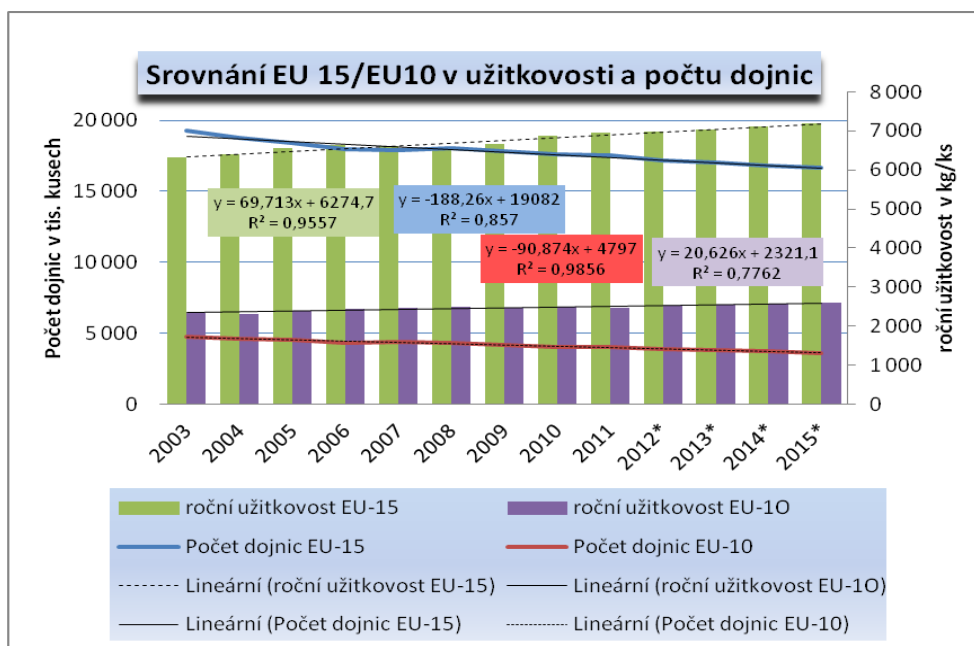
Graf 24: Produkce čerstvého mléka v EU v roce 2010 v tunách, Eurostat

K největším producentům čerstvého mléka v EU patří Německo s 29 665 tis. tunami, Francie s 24 205 tis. tunami a Spojené království s 13 960 tis. tunami. Více jak 10 mil. tun vyprodukuje také Polsko, Nizozemí a Itálie.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Množství krav v EU 27	25 841	25 261	24 935	24 338	24 147	24 164	23 647	23 304	23 185
Počet dojnic EU-15	19 242	18 749	18 401	18 000	17 869	18 023	17 790	17 636	17 552
Počet dojnic EU-10	4 729	4 577	4 561	4 349	4 369	4 343	4 141	4 026	3 990
roční užitkovost EU-15	6 312	6 410	6 547	6 642	6 615	6 573	6 673	6 872	6 965
roční užitkovost EU-10	2 326	2 321	2 390	2 428	2 455	2 484	2 472	2 483	2 459

Tabulka 4: Množství krav v tisíci kusech a roční užitkovost v kg/kus v EU, Zdroj: Eurostat, DG AGRI

Ačkoliv množství dojných krav v EU vykazuje dlouhodobý pokles, produkce mléka zaznamenává opačný trend. Tento stav je dán stoupající užitkovostí dojných krav.

Graf 25: Srovnání užitkovosti a vývoji počtu dojnic v EU 10 x EU 15, *odhady vlastní zpracování, Zdroj: Eurostat, DG AGRI

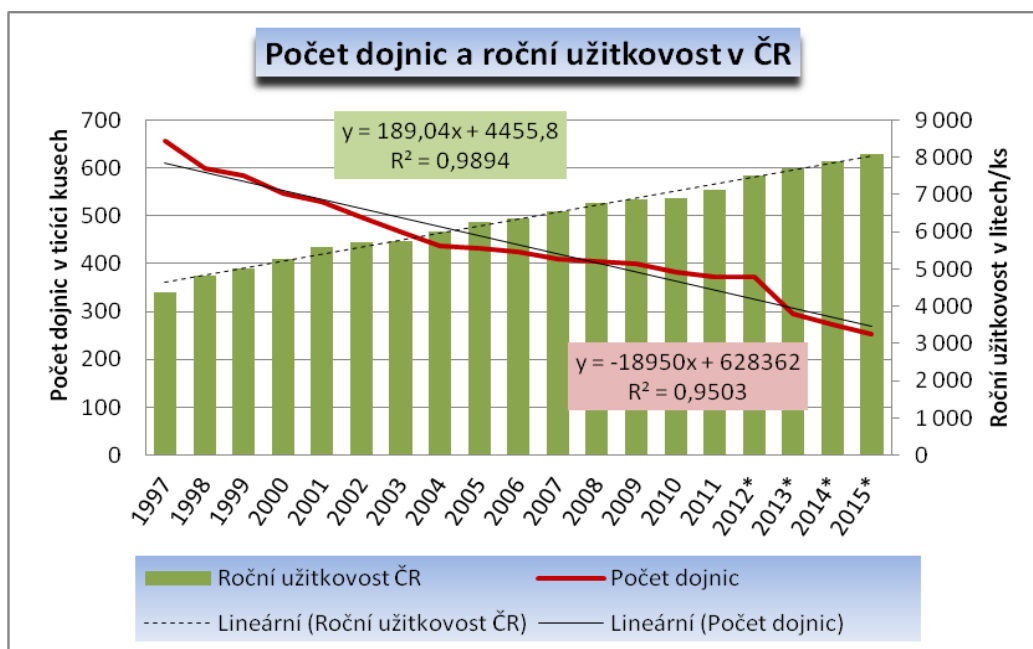
EU 15 - staré členské státy

Počet kusů dojnic v EU 15 v roce 2003 byl 19 242 tis. kusů a do roku 2011 klesl na 17 552 tis. kusů, průměrný roční pokles činil 188 tis. kusů. V roce 2011 vykazovala roční užitkovost dojnic 6 965kg /ks. Průměrná užitkovost v EU 15 stoupala ročně od roku 2003 průměrně o 69,7 kg/ks. Do roku 2015 ve srovnání s rokem 2011 by podle odhadů měla roční užitkovost stoupnout o 3%. V roce 2020 by měla roční užitkovost přesáhnout 7,5 tis.kg/kus.

EU 10 – nové členské země, včetně ČR (vstup do EU v roce 2004)

Počet kusů dojnic v EU 10 v roce 2003 byl 4 729 tis. kusů a do roku 2011 klesl na 3 990 tis. kusů. Průměrný roční pokles činil necelých 91 tis. kusů dojnic. V porovnání s EU 15 je roční úbytek krav v EU 10 o více než polovinu nižší. V roce 2011 vykazovala roční užitkovost dojnic 2 459kg /ks. V porovnání s EU 15 je roční užitkovost v EU 10 o 4 506 kg/ks nižší. Průměrná užitkovost v EU 12 stoupala ročně od roku 2003 průměrně o 20,6 kg/ks. Do roku 2015 v porovnání s rokem 2011 by podle odhadů měla roční užitkovost

stoupnout o 5%. V roce 2020 by podle odhadu měla roční užitkovost přesáhnout 2,7 tis.kg/kus.

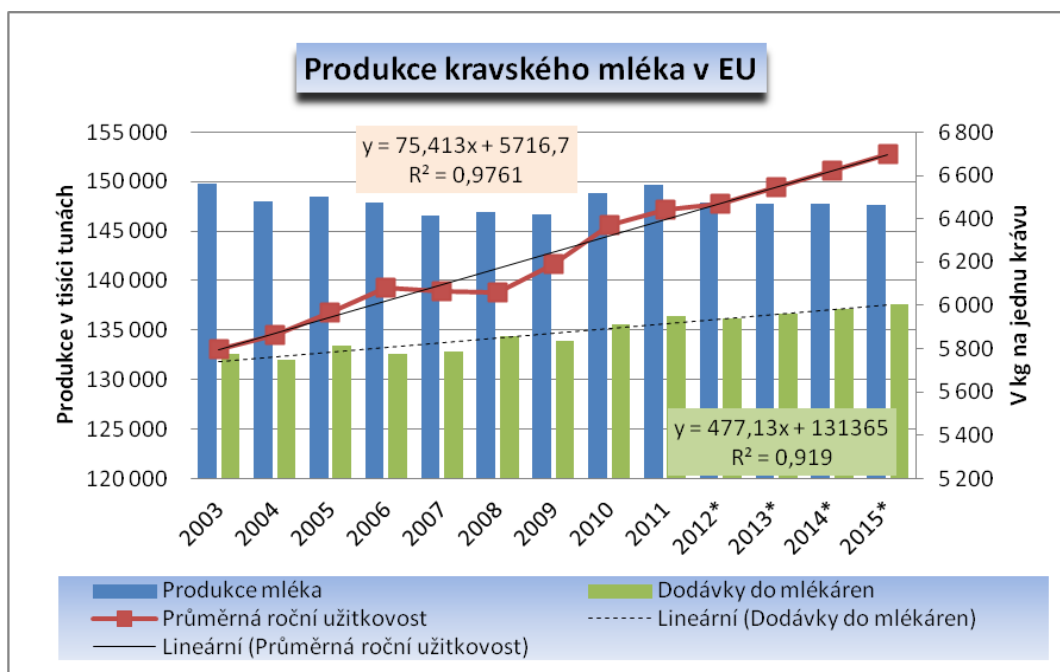

Graf 26: Počet dojnic a roční užitkovost v ČR, *odhady, vlastní zpracování, Zdroj: ČSÚ

Počet kusů dojnic v ČR v roce 1997 byl 656 636 kusů a do roku 2011 klesl na 373 832 kusů, což je pokles o 43%. Průměrný roční pokles činil 18 950 kusů. V roce 2011 vykazovala roční užitkovost krav 7 128 l/ks. Průměrná užitkovost v EU ČR stoupala ročně od roku 1997 průměrně o 189 l/ks. Do roku 2015 v porovnání s rokem 2011 by podle odhadů měla roční užitkovost stoupnout o 11,9%. V roce 2020 by měla roční užitkovost přesáhnout 9 tis. l/kus.

Velikosti farem v roce 2011 v ČR podle údajů Ministerstva zemědělství ČR:

- Od 1 do 10 krav – 44,4 % farem v ČR
- Od 11 do 50 krav – 20,4 % farem v ČR
- Od 51 do 200 krav – 14,8% farem v ČR
- Od 201 do 500 krav – 14,1% farem v ČR
- Od 500 do 1 000 krav – 5,7% farem v ČR

Graf 27: Vývoj produkce kravského mléka, dodávek do mlékáren a průměrná roční dojivost v EU, *odhady vlastní zpracování, Zdroj: DG AGRI, Eurostat

V současné době se roční užitkovost krav v EU pohybuje okolo 6 422 kg. Od roku 2003 průměrně roční užitkovost rostla o 75,4 kg na jednu krávu. S 93 % pravděpodobností můžeme odhadovat, že průměrná roční užitkovost na jednu krávu v roce 2020 překročí v EU hranici 7 tis. kg/kus. Ačkoliv produkční kvóty všech zemí se do roku 2015 každoročně navyšují, produkce kravského mléka v rámci EU od roku 2003 nevykazuje výrazný nárůst a jeho průměrná hodnota (medián) do roku 2011 činila 148 026 tis. tun mléka. Mírný růst je zaznamenán až během posledních let, v roce 2010 produkce meziročně vzrostla o 1,4% a v roce 2011 o 0,6%. Přesto produkce syrového mléka ve většině zemí EU nedosahuje zvyšující se hranice produkčních kvót (Graf 15).

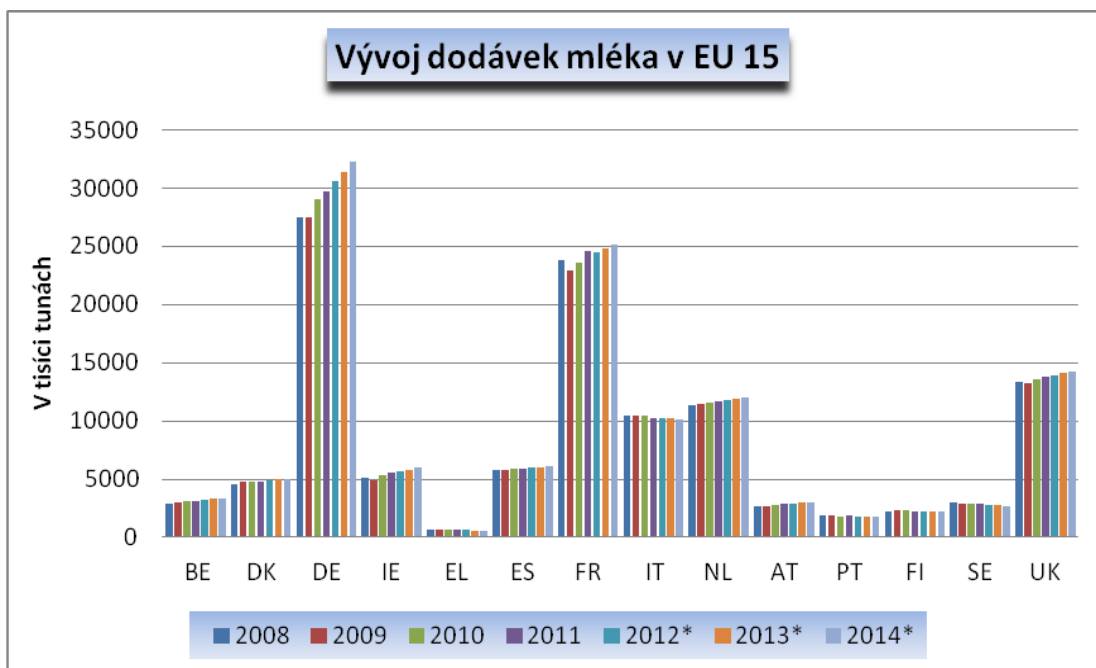
Dodávky do mlékáren v roce 2012 v EU dosáhly celkem výše 136 416 tis. tun mléka. Od roku 2003 dodávky mléka rostly průměrně o 477 tis. tun za rok. V roce 2015 by měly dodávky dosahovat 137 567 tis. tun, a pokud by se trend po zrušení produkčních kvót nezměnil, dosahovaly by dodávky mléka do mlékáren téměř 140 mil. tun, což by znamenalo navýšení ve srovnání s rokem 2011 o 2,5%.

Graf 28: Vývoj produkce mléka a dodávky do mlékáren v ČR, *odhady, vlastní zpracování, Situační a výhledová zpráva – mléko

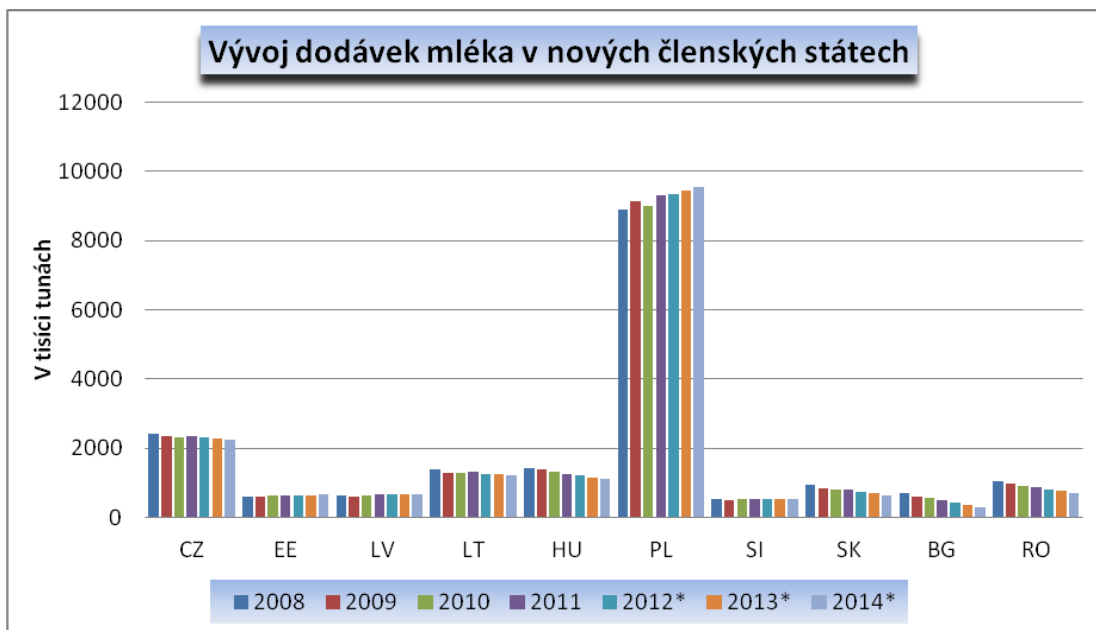
Produkce mléka v ČR dosahovala v roce 2011 2 663,7 mil. litrů mléka. Od roku 2003 je patrná konstantní produkce, jejíž střední hodnota (medián) činí 2701 mil. litrů mléka. Predikovat lze pouze zachování konstantního trendu, který ovšem může zaznamenat změnu, zejména při navyšování produkce okolních zemí v rámci ukončení produkčních kvót. Dodávky do mlékáren dosahovaly v roce 2011 úrovně 2 303 mil. litrů mléka, což je o 40 mil. litrů meziroční nárůst. Z dlouhodobého hlediska je patrný pokles nákupu mléka do mlékáren, v roce 2011 ve srovnání s rokem 2004 byl zaznamenán 7% pokles dodávek.

Graf 29: Vývoj dodávek mléka v 15 starých členských zemích EU (mimo Lucemburska), *odhady vlastní zpracování, Zdroj: Eurostat

EU 15

Nejvyšší nákup do mlékáren vykazuje Německo, které dodalo v roce 2011 do mlékárny téměř 30 mil. tun syrového mléka. Německo následuje Francie s 24,6 mil. tun, Spojené království s 13,8 mil. tun, Nizozemí s 11,6 mil. tun, Irsko s 5,5 mil. tun dodaného mléka v roce 2011. Společně s Belgií, Dánskem a Rakouskem je u těchto všech zemí EU 15 patrná rostoucí tendence v dodávkách mléka. Ostatní členské země EU 15 vykazují stagnaci nebo pokles produkce.

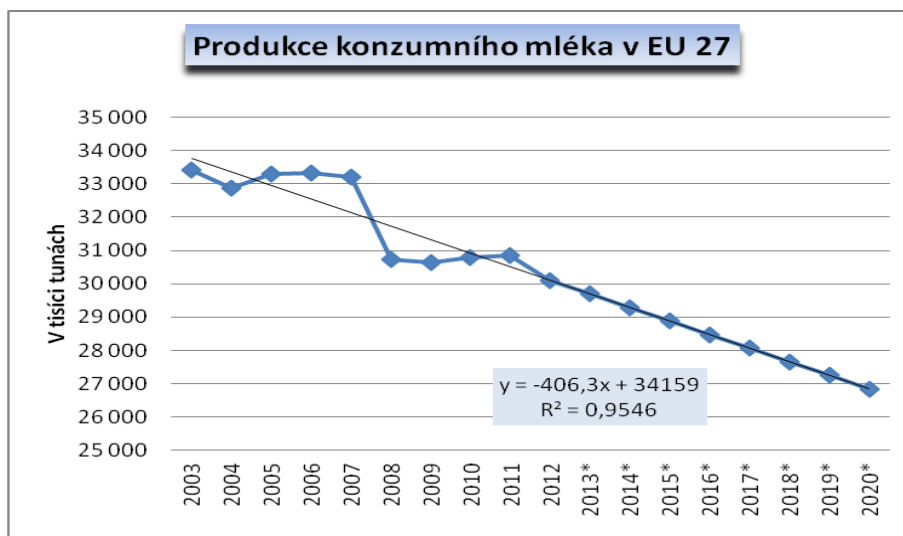

Graf 30: Vývoj dodávek mléka v nových členských státech (mimo Kypru a Maltu), *odhady vlastní zpracování, Zdroj: Eurostat

EU 12 – nové členské státy

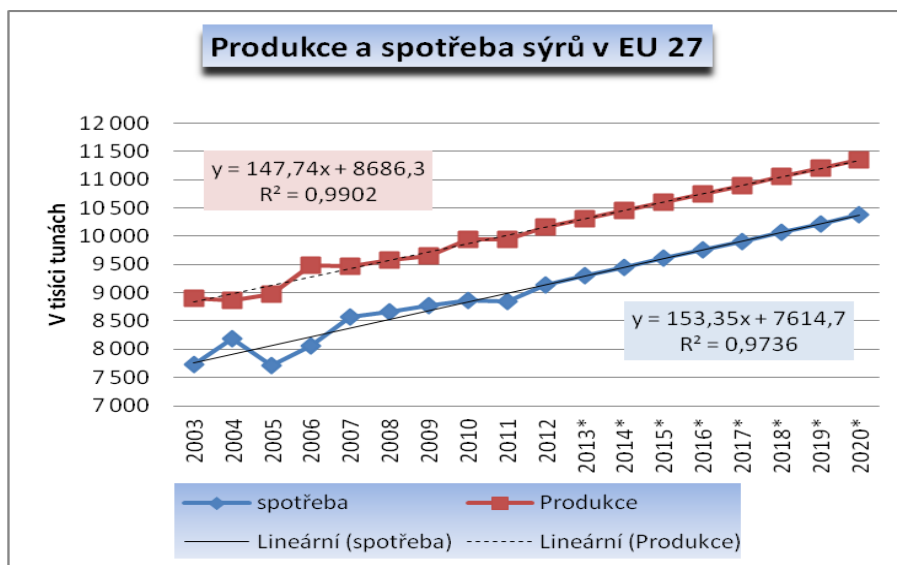
Nejvyšší nákup mléka do mlékáren z EU 12 vykazuje Polsko, které dodalo v roce 2011 do mlékárny kolem 9,3 mil. tun mléka. S výší těchto dodávek se Polsko řadí na páté místo v EU za Nizozemí. Polsko následuje ze zemí EU 12 ČR s dodávkami kolem 2,4 mil. tun. Podle odhadů je očekáván mírný pokles v dodávkách v ČR. Kromě Polska vykazují všechny ostatní země EU 12 stagnaci nebo výrazný pokles v dodávkách mléka do mlékáren.

4.1.3 PRODUKCE MLÉČNÝCH PRODUKTŮ V EU

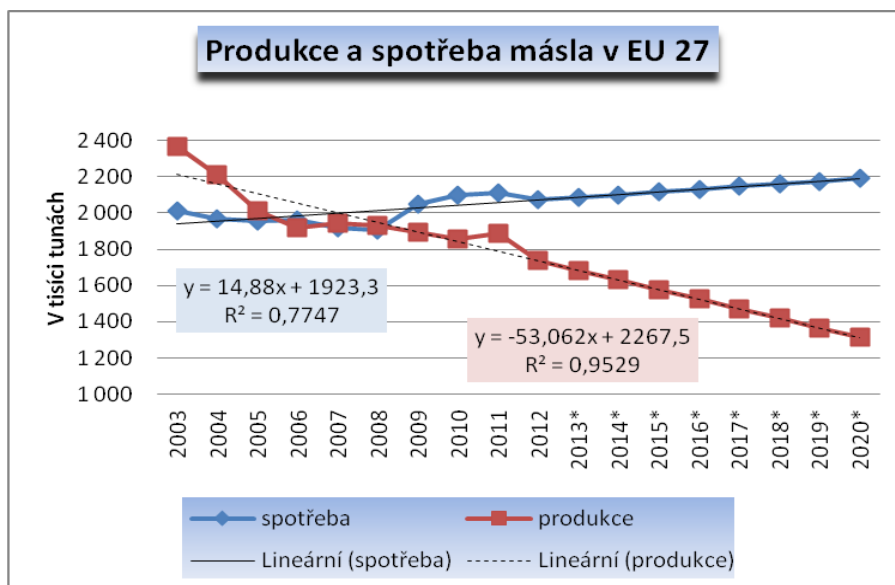
Graf 31: Vývoj produkce konzumního mléka v EU, *odhady, vlastní zpracování, zdroj: Eurostat

Celková produkce konzumního mléka v EU vykazuje klesající trend. Od roku 2003 se produkce průměrně za rok snížila o 406,3 tis. tun. Od roku 2009 je ale patrný rostoucí trend. V roce 2011 dosahovala produkce 30 863 tis. tun konzumního mléka, což je pouze nepatrné zvýšení oproti předcházejícímu roku. V roce 2020 je podle vhodně zvolené lineární funkce očekáván pokles produkce konzumního mléka na 26 846 tis. tun.

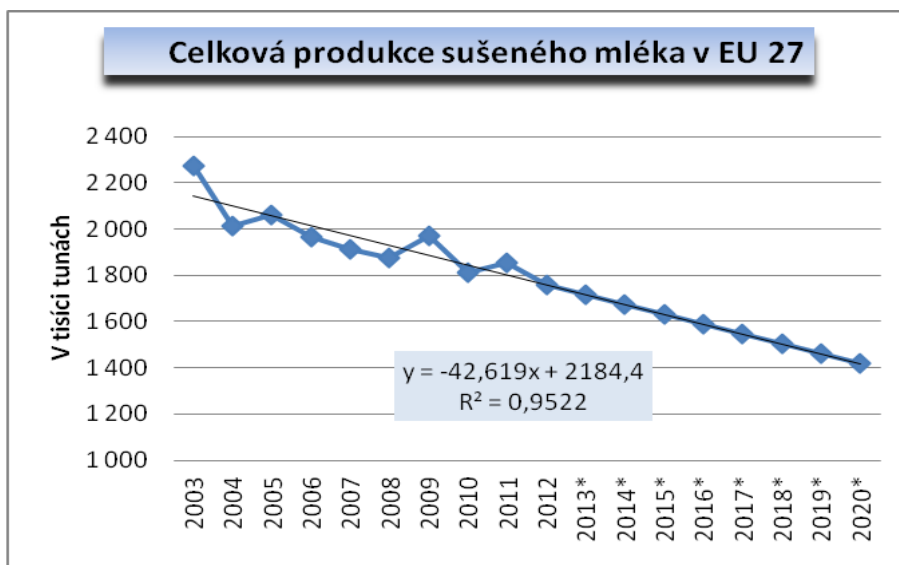
Graf 32: Vývoj produkce a spotřeby sýrů v EU, *odhady, vlastní zpracování, zdroj: Eurostat

Produkce sýrů vykazuje dlouhodobě rostoucí trend, kdy průměrný roční nárůst činí 147,74 tis. tun. V roce 2011 produkce činila 9 947tis. tun. Spotřeba sýrů vykazuje rovněž rostoucí trend, kdy průměrný roční nárůst od roku 2003 činil 153,35 tis. tun. V roce 2011 produkce sýrů zaznamenala 8 852 tis. tun. V roce 2020 se dle vhodně zvolené lineární funkce očekává navýšení produkce na úroveň 11 346 tis. tun a současné navýšení celkové spotřeby na 10 375 tis. tun.

Graf 33: Vývoj produkce a spotřeby másla v EU, *odhady, vlastní zpracování, zdroj: Eurostat

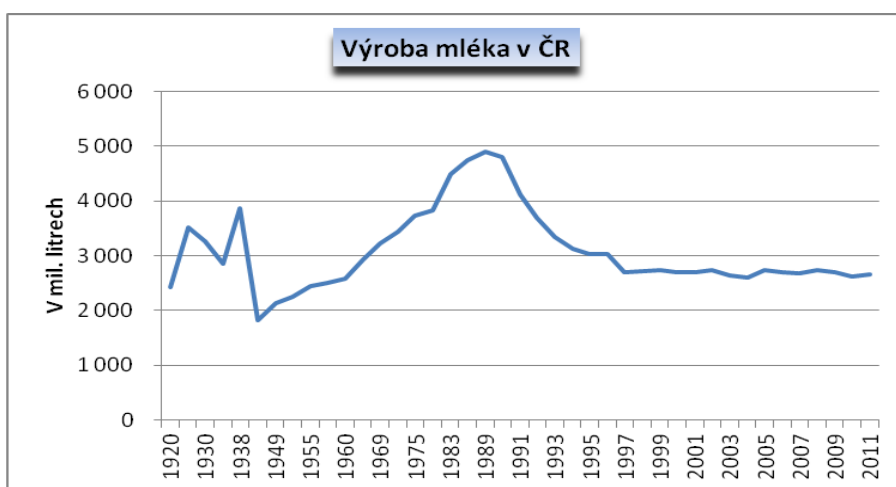
Produkce másla v EU vykazuje dlouhodoběji klesající trend, kdy podle vhodně zvolené lineární produkce můžeme konstatovat, že od roku 2003 průměrně produkce klesla o 53,1 tis. tun ročně. V roce 2011 produkce másla vykazovala 1 890 tis. tun. Spotřeba másla vykazovala až do roku 2008 klesající tendenci, od té doby zaznamenává mírný růst. Průměrně spotřeba másla od roku 2003 rostla o 14,9 tis. tun ročně. V roce 2011 vykazovala spotřeba másla 2 109 tis. tun. V roce 2020 je podle vhodně zvolené lineární funkce očekáván pokles produkce na 1 312 tis. tun. Spotřeba másla by měla naopak vzrůst na 2 191 tis. tun.

Graf 34: Celková produkce sušeného mléka v EU, *odhady, vlastní zpracování, zdroj: Eurostat

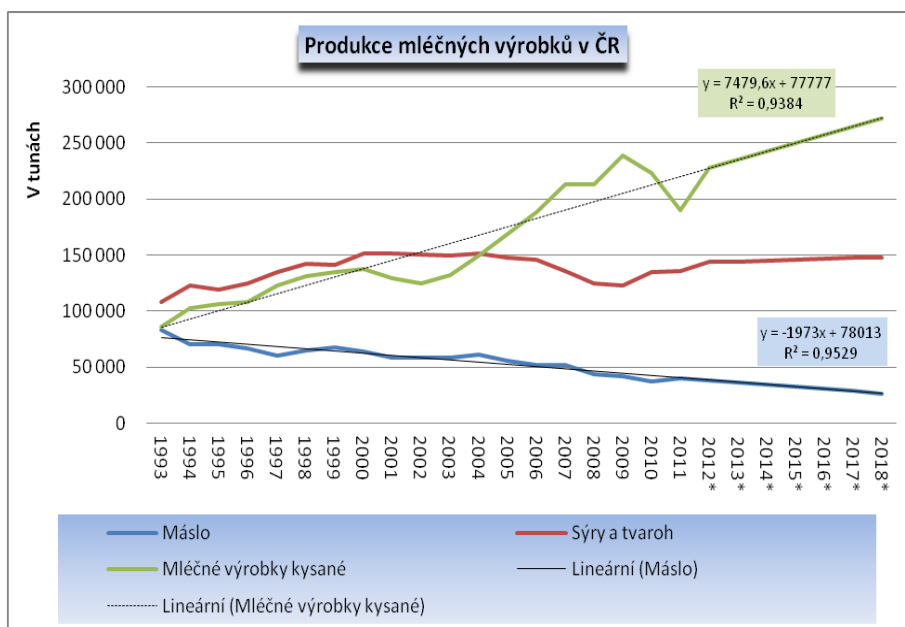
Celková produkce sušeného mléka (SOM, sušené polotučné mléko, sušené plnotučné mléko a sušený mléčný tuk) v EU zaznamenává dlouhodobý pokles, kdy od roku 2003 průměrně produkce klesala o 42,6 tis. tun ročně. V roce 2011 produkce mírně stoupla na 1853 tis. tun sušeného mléka. V roce 2020 je pomocí vhodně zvolené lineární funkce odhadován pokles produkce na úroveň 1 417 tis. tun.

4.1.4 PRODUKCE MLÉKA A MLÉČNÝCH PRODUKTŮ V ČR

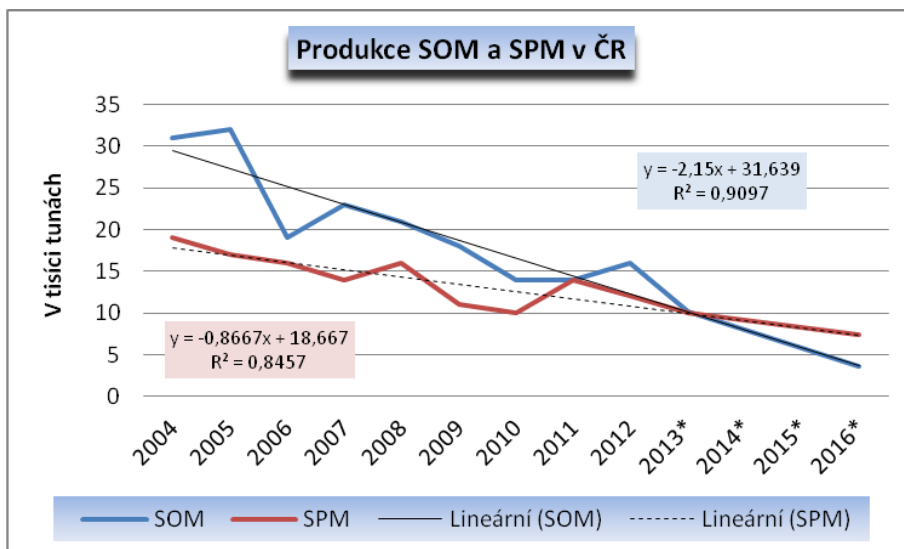
Graf 35: Výroba syrového mléka v ČR, *odhady, vlastní zpracování, zdroj: ČSÚ

Výroba mléka v ČR od poválečných let stoupala, v roce 1989 dosáhla vrcholu a po té do roku 2004 klesala. Od roku 2005 do roku 2011 je průměrná výroba mléka mírně pod hranicí 2 700 mil. litrů mléka za rok. V roce 2011 bylo vyprodukováno v ČR 2 664 mil. litrů mléka, což je o téměř 2% méně ve srovnání s předchozím rokem.

Graf 36: Vývoj produkce mléčných výrobků v ČR, *odhady, vlastní zpracování, Zdroj: ČSÚ

Produkce sýrů a tvarohů v ČR vykazuje mírně rostoucí trend. V roce 2011 bylo vyrobeno 136 222 tun sýrů a tvarohu, což je meziroční nárůst o 1,3%. V roce 2018 se očekává nárůst produkce sýrů a tvarohu o 8%. **Produkce zakysaných mléčných výrobků** vykazovala v od roku 2002 významný nárůst, od roku 2009 produkce začala klesat. Od roku 1993 produkce průměrně meziročně roste o 7 480 tun. V roce 2011 klesla produkce na 190 153 tun, což je snížení oproti minulému roku o 14,7%. V roce 2018 dle vhodně zvoleného lineárního trendu lze očekávat navýšení produkce zakysaných produktů o 30%. **Produkce másla** vykazuje dlouhodobě klesající tendenci, kdy od roku 1993 produkce průměrně klesá o 1 973 tun za rok. V roce 2011 dosáhla produkce 40 174 tun, což je meziroční nárůst o 6,5%. V roce 2018 se očekává další pokles produkce o 33,5%.

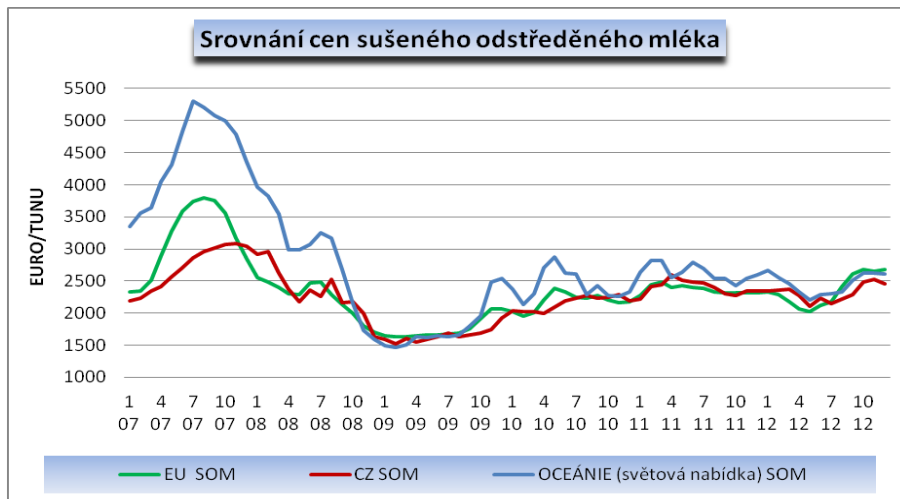
Graf 37: Produkce SOM a SPM (včetně smetany a částečně SOM) v ČR, *odhady vlastní zpracování, Zdroj: Eurostat

Produkce SOM i SPM (sušené plnotučné mléko včetně smetany a částečně SOM) v ČR vykazuje od roku 2004 klesající trend, kdy pokles SOM, klesá rychleji o 2,2 tis. tun průměrně za rok. SPM zaznamenalo ve stejném období průměrný pokles produkce za rok o 867 tun. V roce 2012 bylo vyprodukováno v ČR 16 tis. tun SOM a 12 tis. tun SPM. Na základě vhodně zvoleného lineárního trendu můžeme predikovat pokles produkce v roce 2016 o 75% u SOM a o 41,7% u SPM.

4.2 CENY MLÉKA A MLÉČNÝCH PRODUKTŮ

4.2.1 SROVNÁNÍ CEN MLÉČNÝCH PRODUKTŮ NA SVĚTOVÉM TRHU

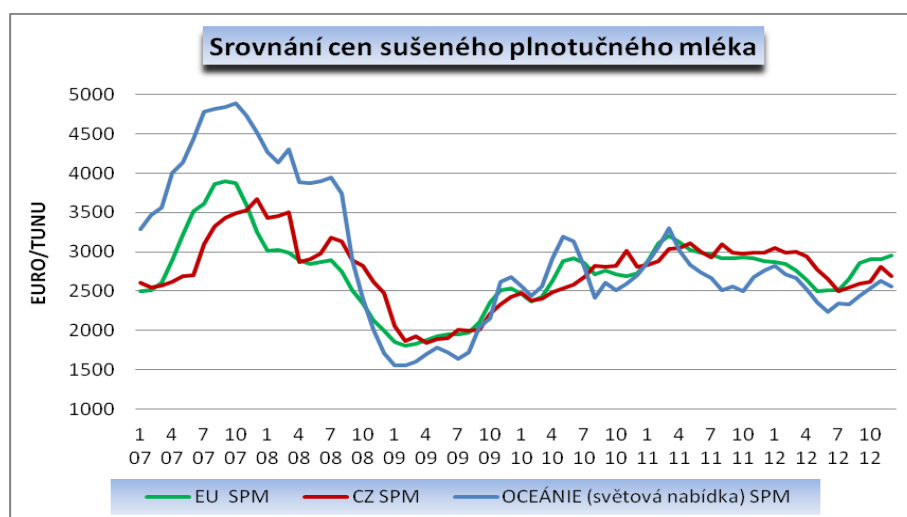
Graf 38: Vývoj cen SOM v EU, ČR a Oceánii, vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI, USDA

Vývoj cen sušeného odstředěného mléka (SOM) během roku 2007 až 2012 kopíruje cenový vývoj všech mléčných produktů. Během roku 2007 vlivem přírodních podmínek, ale také vlivem spekulativních zásahu na trhu, došlo ke značnému nárůstu cen SOM a to zejména na světovém trhu. V období, kdy světové ceny atakovaly vrcholu (Oceánie 5 302 €/t), vysoká průměrná cena EU nedosáhla takové úrovně jako cena na světovém trhu (3 794 €/t). Cena v ČR, která stoupala pozvolněji, byla nižší než průměrná cena v EU. Během několika málo dní ovšem ceny začaly prudce klesat, až dosáhly v roce 2009 na úplné dno a trh mléka se ocitl v krizi, která byla umocněna krizí ekonomickou. Od roku 2009 ceny SOM vykazují rostoucí trend. Cena SOM Oceánie vykazovala vyšší cenovou volatilitu a po celé sledované období většinou dosahovala vyšší úrovně (průměrná cena za celé období 2 780 €/t) než průměrná cena SOM v EU (průměrná cena 2 342€/t) a ČR (průměrná cena 2 262 €/t). Z dlouhodobého vývoje je patrné, že rozdíly v cenách EU, ČR a Oceánie se postupně zmenšují a během roku 2012 byly téměř na stejné úrovni. V posledních měsících sledovaného období SOM z ČR bylo nejvíce konkurenceschopné na trhu EU i ve světě.

Korelace cen SOM	Proměnné	EU	ČR	OC
	EU	1	0,856891	0,933268
	CZ	0,856891	1	0,848883
	OC	0,933268	0,848883	1
Popisné statistiky v Euro/tuna	N počet	72	72	72
	Průměr	2342	2262	2780
	Max	3794	3082	5302
	Min	1628	1523	1469
	Medián	2310	2273	2576

Tabulka 5: Korelace cenového vývoje SOM a základní popisné statistiky cen másla na trhu ČR, EU a Oceánie

Na základě analýzy vývoje cen SOM na trhu v ČR, EU a ve světě můžeme konstatovat, že mezi výše uvedenými cenami existuje významná závislost ($R = 0,8678$). Ze 75,3% je cena SOM v ČR závislá na výši cen SOM v EU 27 a na cenách na světovém trhu. V případě jednotlivých korelací je patrné, že existuje výrazně vyšší vliv ceny SOM v EU na českou cenu SOM, než vliv cen na světovém trhu. Vyšší koeficient korelace mezi cenami EU a světovými cenami vypovídá, že existuje velmi silná závislost mezi cenami těchto dvou trhů.

Graf 39: Vývoj cen másla v EU, ČR a Oceánie, vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI, USDA

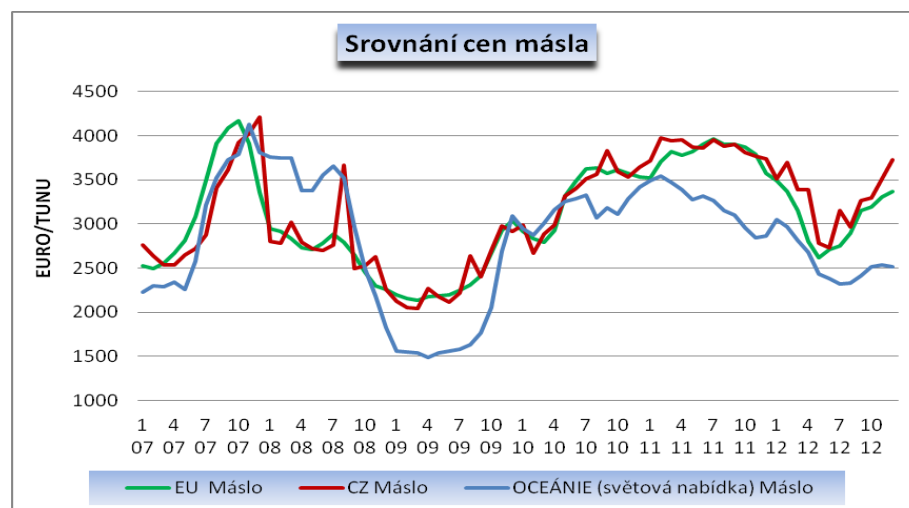
Rovněž cenový vývoj sušeného plnotučného mléka (SPM) v roce 2007 až 2012 zaznamenal značné výkyvy. V roce 2007 průměrné ceny SPM v EU atakovaly hranice 3 894 €/t (v ČR 3 675 €/t), ve světě dokonce o 1 000 €/t více. V roce 2009 ceny SPM také

klesly na pomyslné dno, ceny Oceánie opět s vyšší razancí. Od roku 2009 je patrný rostoucí trend, kdy na přelomu roku 2011 a 2012 bylo možné sledovat opět klesající tendenci. Od poloviny roku 2012 je patrný cenový růst. Světová cena SPM opět vykazuje vyšší volatilitu a od roku 2011 i vyšší konkurenceschopnost oproti cenám EU a ČR.

	Proměnné	EU	ČR	OC
Korelace cen SPM	EU	1	0,830106	0,844029
	CZ	0,830106	1	0,751631
	OC	0,844029	0,751631	1
Popisné statistiky Euro/tuna	N počet	72	72	72
	Průměr	2740	2749	2938
	Max	3894	3675	4895
	Min	2740	2749	2938
	Medián	2849	2812	2678

Tabulka 6: Korelace cenového vývoje sušeného plnotučného mléka a základní popisné statistiky cen SPM na trhu ČR, EU a Oceánie

Na základě analýzy vývoje cen SPM na trhu v ČR, EU a ve světě můžeme konstatovat, že mezi výše uvedenými cenami existuje významná korelace ($R = 0,8355$). Ze 70% je cena SPM v ČR závislá na výši cen v EU 27 a cenách na světovém trhu. V případě jednotlivých korelací je patrné, že existuje výrazně vyšší vliv cen SPM v EU na českou cenu SPM, než vliv cen na světovém trhu. Vyšší koeficient korelace mezi cenami EU a světovými cenami vypovídá, že existuje silnější závislost mezi cenami těchto dvou trhů.

Graf 40: Vývoj cen másla v EU, ČR a Oceánie, vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI, USDA

Vývoj cen másla během sledovaného období roku 2007 až 2012 také kopíruje cenový vývoj produktů na mléčném trhu, kdy v roce 2007 dosahovaly ceny vrcholu a naopak v roce 2009 klesly na úplné dno. Ačkoliv cena Oceánie vykazuje opět vyšší volatilitu, na rozdíl od trhu se SOM je máslo z Oceánie (průměrná cena během sledovaného období 2 834 €/t) konkurenceschopnější oproti cenám másla z EU (průměrná cena 3 086 €/t) a ČR (průměrná cena 3 131 ,€/t). Ceny na trhu s máslem oproti cenám SOM se světovými cenami nedosáhly podobné cenové hladiny.

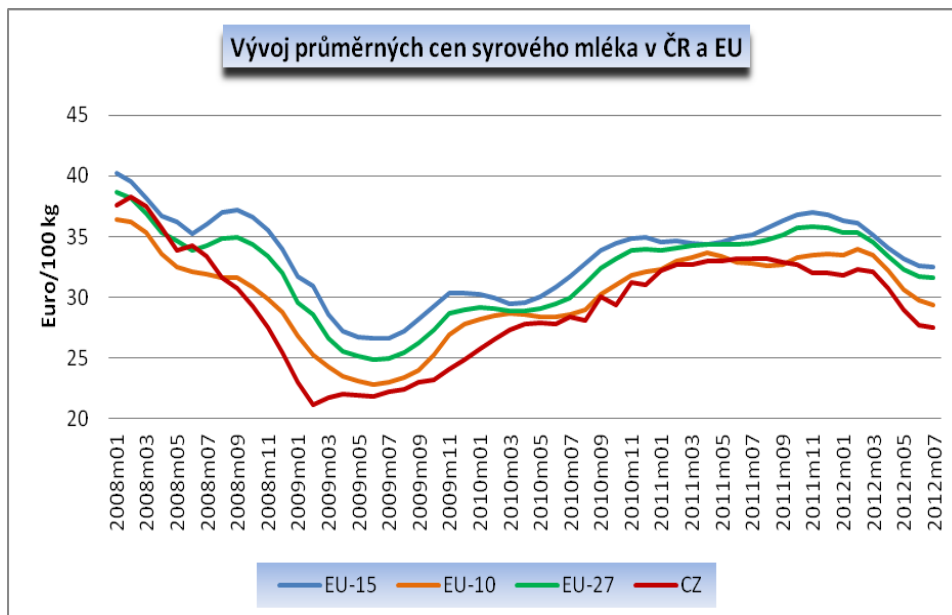
Proměnné	EU	ČR	OC	
Korelace cen másla	1	0,915269	0,735525	
EU	1	0,915269	0,735525	
CZ	0,915269	1	0,704193	
OC	0,735525	0,704193	1	
Popisné statistiky Euro/tuna	N počet	72	72	72
	Průměr	3086	3131	2834
	Max	4170	4208	4127
	Min	2139	2044	1485
	Medián	2935	3005	2964

Tabulka 7: Korelace cenového vývoje másla a základní popisné statistiky cen másla na trhu ČR, EU a Oceánie

Na základě analýzy vývoje cen SOM na trhu v ČR, EU a ve světě můžeme konstatovat, že mezi výše uvedenými cenami existuje ovšem velmi významná korelace ($R = 0,9164$), vyšší než v cenách SOM. Z 84% je cena v ČR závislá na výši cen másla v EU 27 a cen na světovém trhu. V případě jednotlivých korelací je patrné, že existuje výrazně vyšší vliv ceny másla v EU na českou cenu másla, než vliv cen na světovém trhu. Koeficient korelace mezi cenami EU a světovými cenami vypovídá, že existuje významná závislost mezi cenami těchto dvou trhů, přesto závislost mezi cenami EU a ČR je mnohem vyšší.

Ceny produktů na trhu s mlékem vykazují značnou volatilitu, přesto výkyvy na světovém trhu jsou výraznější. Případný pokles tlumí EU již definovanými nástroji pro řízení trhu v rámci Společné zemědělské politiky. Při poklesu cen v roce 2007 byly aktivovány nejen vývozní subvence, ale bylo využito i podpory v rámci intervenčního a soukromého uskladnění másla a SOM.

4.2.2 CENY MLÉKA A MLÉČNÝCH PRODUKTŮ V EU

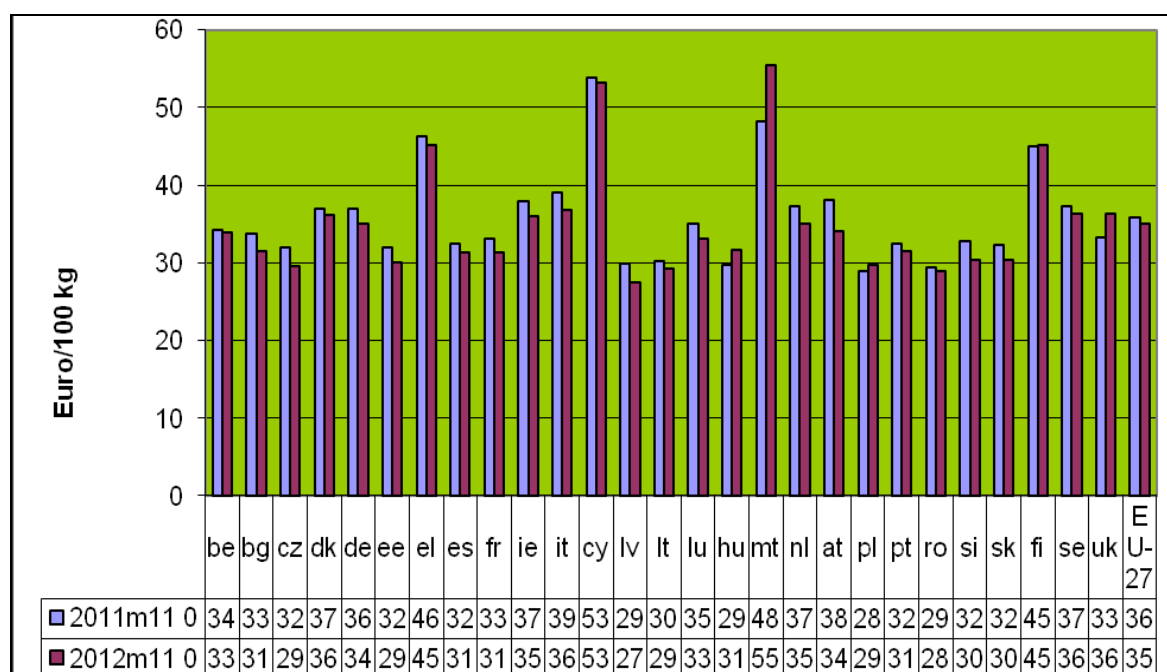
Graf 41: Vývoj cen syrového mléka v ČR, EU 10, EU 15 a EU 27, vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI

Ze sledovaného období roku 2003 až července 2012, bylo možné zaznamenat stejně jako v předchozích grafech cenové výkyvy v roce 2007 a v roce 2009. V roce 2009 výkupní cena mléka klesla pod hranici výrobních nákladů. Od roku 2009 je již patrný rostoucí trend v cenách syrového mléka v ČR, EU 10, EU 15 a EU 25(27). Nejvyšší cenu průměrně vykazuje EU 15 (průměrná cena za sledované období 32,24 €/100 kg), nejnižší cenu naopak vykazuje ČR (průměrná cena 27,76 €/100 kg). S delším sledovaným obdobím je patrná nižší diference v cenových hladinách mezi sledovanými jednotkami.

Korelace cen syrového mléka	Proměnná	CZ	EU 10	EU 25(27)	EU 15
	CZ	1	0,94424	0,91168	x
	EU 10	0,94424	1	0,96382	x
	EU 25(27)	0,91168	0,96382	1	x
Popisné statistiky Euro/100 kg	N počet	115	115	115	115
	Průměr	27,76	28,26	30,63	32,24
	Max	38,30	36,38	38,73	41,51
	Min	21,12	22,84	24,94	26,63
	Medián	27,06	27,40	29,43	31,34

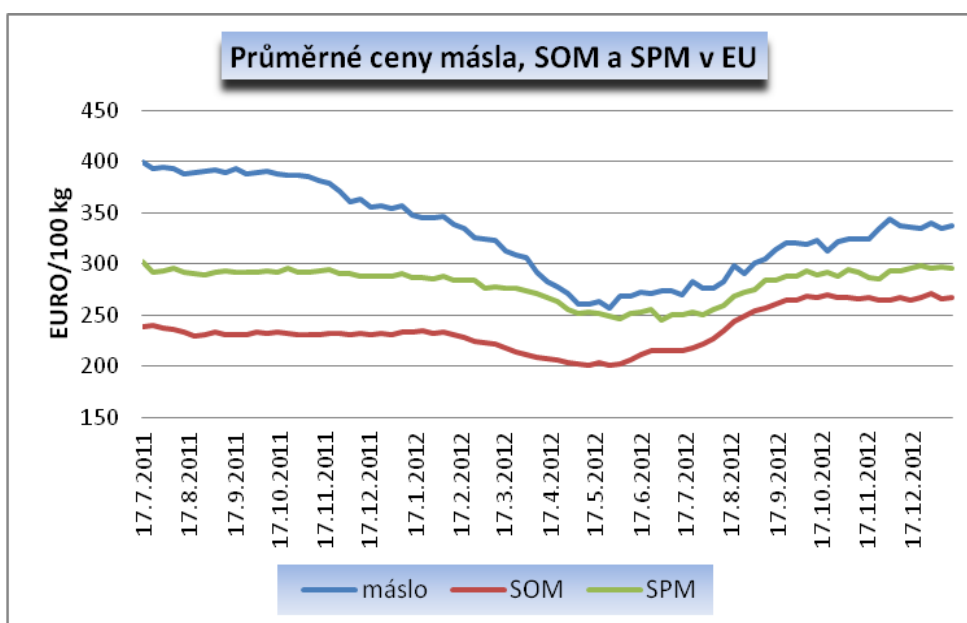
Tabulka 8: Korelace měsíčního cenového vývoje syrového mléka a popisné statistiky cen na trhu ČR, EU 10 a EU 27 (05.2004 – 07.2012), vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI

Na základě analýzy vývoje cen syrového mléka (sledované období květen 2004 - červenec 2012) na trhu v ČR, EU 10 a EU 27 (25) můžeme konstatovat, že mezi výše uvedenými cenami existuje velmi silná závislost ($R = 0,9442$). Z 89% je cena v ČR závislá na výši cen v EU 27 a EU10. V případě jednotlivých korelací je patrné, že existuje výrazně vyšší vliv cen syrového mléka v EU 10 na českou cenu syrového mléka, než průměrný vliv cen v EU 27. Koeficient korelace mezi průměrnými cenami EU 10 a EU 27 vypovídá, že existuje velmi vysoká závislost mezi cenami těchto dvou trhů. V případě korelace mezi cenami ČR a průměrnými cenami EU 27 v období před vstupem ČR do EU (tj. do května 2004) můžeme konstatovat, že mezi výše uvedenými cenami neexistuje závislost ($r=0,0644$).

Graf 42: Meziroční srovnání cen syrového kravského mléka v EU - listopad 2011/listopad 2012, vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI

Průměrná cena syrového mléka v EU v listopadu roku 2012 dosahovala 34,97 €/100 kg, což oproti listopadu minulého roku byl pokles o 2,5%. Nejvyšší ceny vykazovala Malta, Kypr, Finsko a Řecko. Naopak nejnižší ceny byly zaznamenány v Litvě, Lotyšsku, Rumunsku, ale také Česku a Polsku. V ČR klesla cena na úroveň 29,49 €/100 kg, což byl oproti listopadu minulého roku pokles o 7,9%. Většina zemí vykazovala snížení cen oproti listopadu minulého roku, pouze Malta, Spojené království, Maďarsko a Polsko zaznamenalo růst ceny.

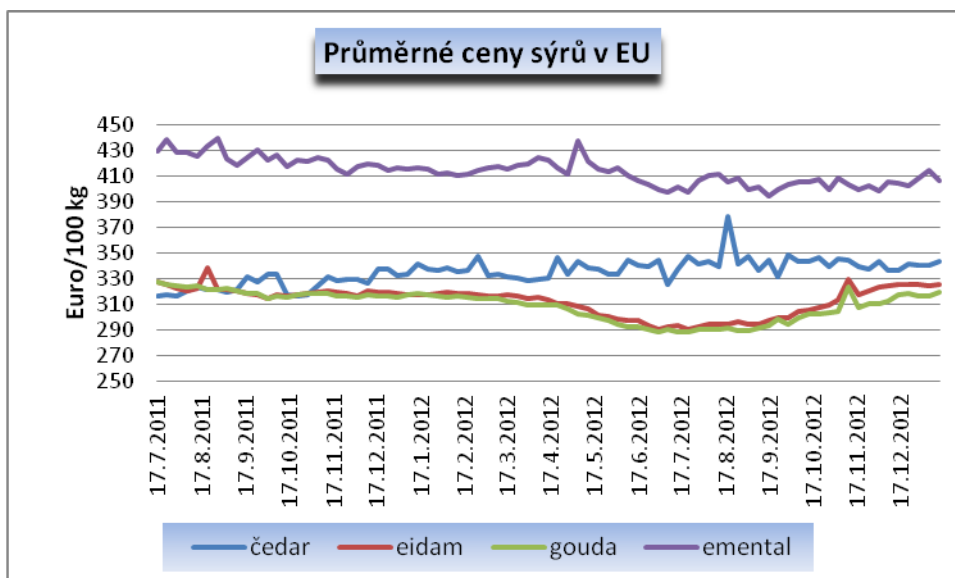

Graf 43: Týdenní vývoj průměrných cen másla, SOM a SPM v EU, vlastní zpracování, Zdroj: DG AGRI

Průměrná cena másla v EU dosahovala v polovině ledna roku 2013 úroveň 337 €/100 kg, což je zvýšení oproti předchozímu týdnu o 0,8% a meziročně snížení o 3%. Cena másla během období (červenec 2011 a leden 2013) do poloviny roku 2012 klesala a poté zaznamenala rostoucí tendenci.

Průměrná cena SOM v EU, která zaznamenala v polovině ledna výše 266 €/100 kg vzrostla ve srovnání s předchozím týdnem o 0,1% a meziročně o 14%. Cena od začátku sledovaného období pouze mírně klesala a od května roku 2012 vykazovala růst.

Průměrná cena SPM stejně jako ostatní ceny do poloviny roku 2012 klesala a od té doby opět rostla. V polovině ledna roku 2013 cena vykazovala 296 €/100 kg, což je ve srovnání s předchozím týdnem pokles o 0,3%, meziročně ovšem nárůst o 3%.

Graf 44: Týdenní vývoj průměrných cen sýrů v EU, vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI

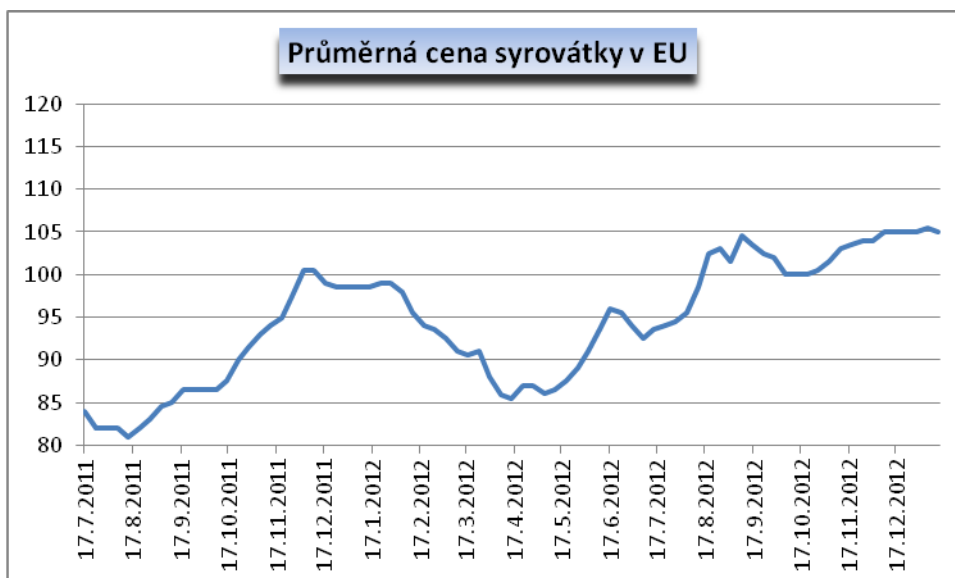
Průměrná cena čedaru v EU vykazovala v polovině ledna 2013 324 €/100 kg, což je nárůst oproti předchozímu týdnu 0,6%. Meziročně čedar nezaznamenal žádný růst. Během sledovaného období července 2011 až leden 2013 vykazuje průměrná cena čedaru rostoucí tendenci.

Průměrná cena eidamu dosahovala v EU úroveň 325 €/100 kg, což je ve srovnání s předchozím týdnem nárůst o 0,1% a v meziročním srovnání nárůst o 3%. Ve sledovaném období ovšem cena eidamu vykazovala klesající trend, nárůst je patrný až od poloviny minulého roku.

Průměrná cena goudy dosahovala v lednu tohoto roku 319 €/t, což je nárůst oproti předchozímu týdnu o 0,1%.

Průměrná cena ementálu se pohybovala v lednu okolo 407 €/100 kg, což je ve srovnání s předchozím týdnem pokles o 2%, stejně jako pokles oproti minulému roku (2%). Cena ementálu se během sledovaného období vyznačovala klesající tendencí.

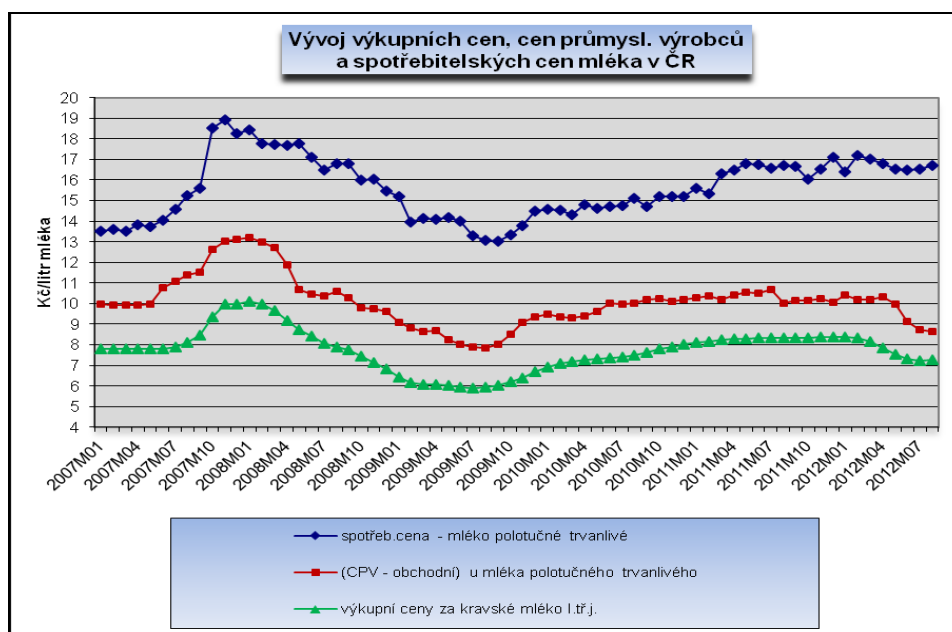

Graf 45: Vývoj průměrné ceny syrovátky v EU, vlastní zpracování, zdroj: DG AGRI

Průměrná cena syrovátky v EU vykazovala v lednu roku 2013 výše 105 €/100 kg, což je ve srovnání s předchozím týdnem pokles o 5%, ale meziročně nárůst o 7%. Průměrná cena syrovátky obdobně jako cena sýrů značně kolísá, ale celkově se od července roku 2012 vyznačuje rostoucím trendem.

4.2.3 VÝVOJ VÝKUPNÍCH CEN, CEN PRŮMYSLOVÝCH VÝROBCŮ A SPOTŘEBITELSKÝCH CEN V ČR

Graf 46: Vývoj cen prvovýrobců, cen průmysl. výrobců a spotřebitelských cen mléka trvanlivého v ČR, vlastní zpracování, Zdroj: Mze a ČSÚ

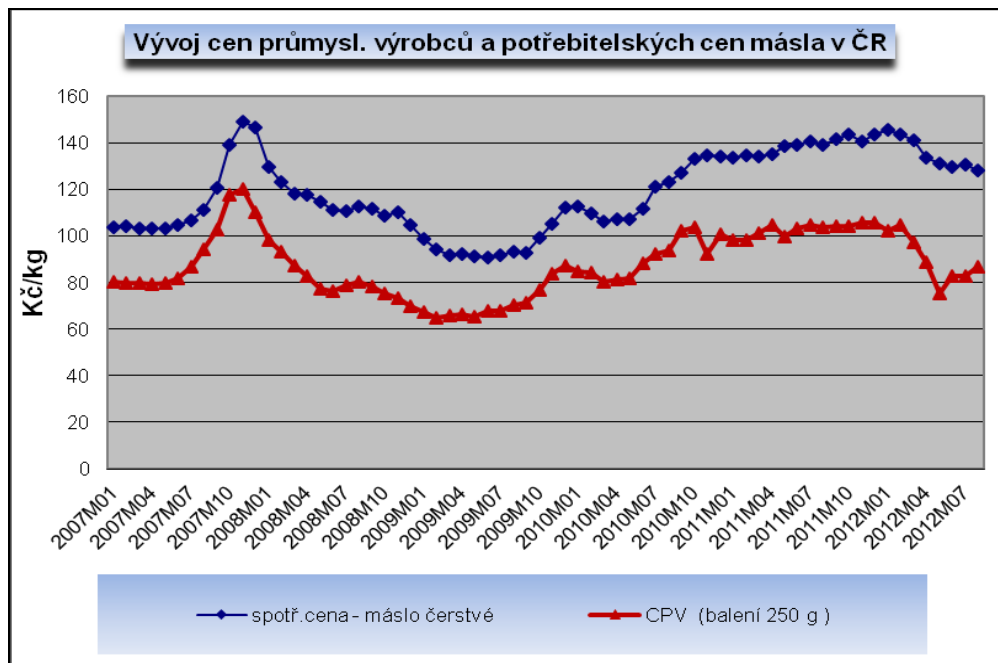
Ceny mléka v ČR se vyvíjely v období mezi roky 2007 až 2012 obdobně jako na trhu EU a světovém trhu. V roce 2007 atakovaly ceny mléka maximum, spotřebitelské ceny dosahovaly na litr mléka téměř 19 Kč, ceny průmyslových výrobců 13,2 Kč/l a ceny prvovýrobců 10,08 Kč/l. Následný prudký pokles znamenal, že se ceny v roce 2009 spadly až na pomyslné dno. Spotřebitelské ceny klesly o 31%, průmyslové ceny o 40% a ceny prvovýrobců se snížily o téměř 42%. Z tohoto vývoje je patrné, že zejména ceny prvovýrobců mléka se ocitly pod úrovní rentability. Navíc zvýšení spotřebitelských cen a průmyslových cen dopadá na ceny prvovýrobců s určitou časovou prodlevou. Od roku 2000 ceny začaly opět stoupat, na přelomu roku 2011 a 2012 ovšem byl patrný opět mírný cenový pokles. Ze sledovaného období je zjevná disproporcionalita mezi cenami prvovýrobců a průmyslovými cenami a spotřebitelskými cenami. Zatímco ceny prvovýrobců a průmyslové ceny se vyznačují od roku 2010 spíše klesajícím trendem, spotřebitelské naopak vykazují růst. Průměrná cena prvovýrobců dosahuje výše 7,74 Kč/l, průměrná průmyslová cena 10,10 Kč/l a průměrná cena spotřebitelská se značným odskokem vykazuje 15,62 Kč/l.

		ceny prvovýrobců	průmyslové ceny	spotřebitelské ceny
Korelace cen mléka	Ceny prvovýrobců za mléko I. tř. jakosti	1	0,93797	0,80047
	Průmyslové ceny polotučného mléka	0,93797	1	0,72162
	Spotřebitelské ceny polotučného mléka	0,80047	0,72162	1
Popisné statistiky Kč/litr	N počet	68	68	68
	Průměr	7,74	10,10	15,62
	Max	10,08	13,19	18,93
	Min	5,90	7,85	13,01
	Medián	7,81	10,09	15,53

Tabulka 9: Korelace cenového vývoje mléka a základní popisné statistiky vývoje cen prvovýrobců, průmysl. cen a spotřebitelských cen

Na základě analýzy vývoje cen mléka prvovýrobců, průmyslových cen a spotřebitelských cen na trhu v ČR můžeme konstatovat, že mezi výše uvedenými cenami existuje velmi silná závislost ($R = 0,9548$). Z více než 91% je cena prvovýrobců závislá na výši průmyslových cen a spotřebitelských cen. V případě jednotlivých korelací je patrné, že existuje výrazně vyšší závislost mezi průmyslovou cenou mléka a cenou prvovýrobců mléka, než mezi cenou spotřebitelskou a cenou prvovýrobců. Koeficient korelace mezi

průmyslovými cenami a cenami spotřebitelskými vypovídá, že existuje významná závislost mezi těmito cenami, ale je výrazně nižší než mezi cenami průmyslovými a nákupními.

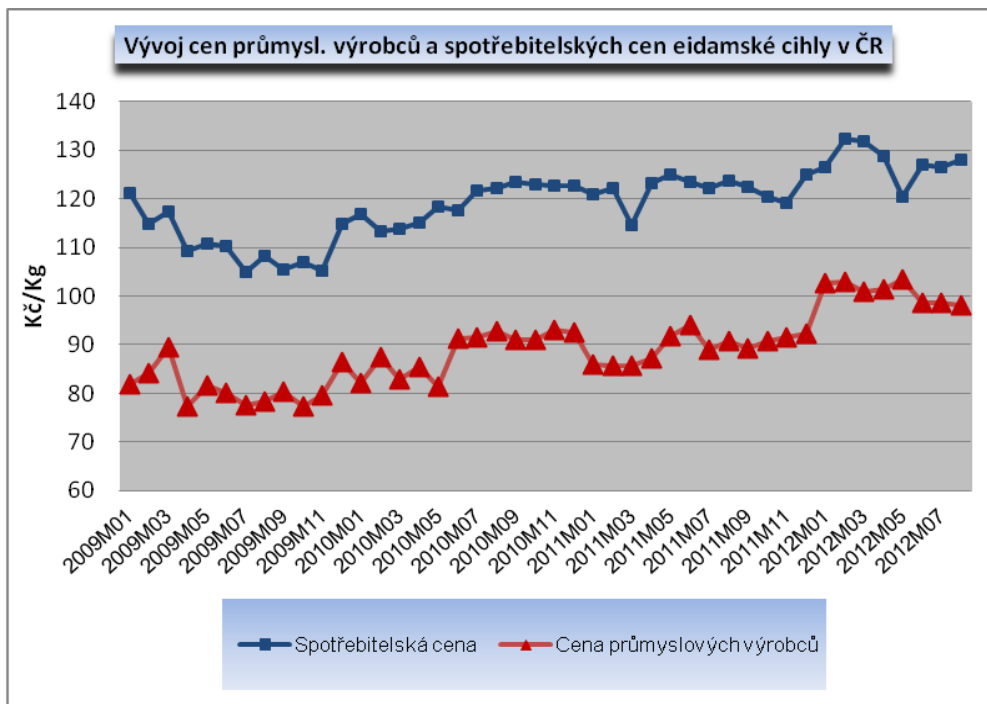
Graf 47: Vývoj cen průmyslových výrobců a spotřebitelských cen másla v ČR, vlastní zpracování, Zdroj: Mze a ČSÚ

Vývoj cen másla kopíroval ostatní ceny v mléčném sektoru, pouze s většími cenovými výkyvy. V roce 2007 spotřebitelské ceny dosahovaly téměř 150Kč/kg másla, ceny průmyslové byly na úrovni 120 Kč/kg másla. V roce 2009 cenový pokles znamenal snížení spotřebitelských cen o 39% a průmyslových cen o 46%. Od roku 2007 až do roku 2012 byl patrný rostoucí trend cen průmyslových i spotřebitelských, v první polovině roku byl zaznamenán pokles cen. V sledovaném období byl průměr průmyslových cen ve výši 87,93Kč/kg, průměr u spotřebitelských cen byl 119,10Kč/ kg másla.

Popisné statistiky Kč/kg	průmyslové ceny máslo 250 g	spotřebitelské ceny
N počet	68	68
Průměr	87,93	119,10
Max	120,27	149,12
Min	64,95	90,79
Medián	85,56	116,24

Tabulka 10: Základní popisné statistiky vývoje cen másla

Podle koeficientu korelace ($r = 0,895$) můžeme určit, že se jedná o významnou závislost mezi průmyslovými cenami másla a spotřebitelskými cenami. Změny průmyslových cen másla jsou z 80% způsobeny změnami spotřebitelských cen.

Graf 48: Vývoj cen průmysl. výrobců a spotřebitelských cen eidamské cihly v ČR, vlastní zpracování, Zdroj: Mze a ČSÚ

Ačkoliv průměrná spotřebitelská cena i cena průmyslových výrobců eidamského sýru značně kolísá, během sledovaného období 2009 až červenec 2012 vykazuje rostoucí trend. Průměrná spotřebitelská cena eidamu během sledovaného období byla 119 Kč/kg a nejvíce dosahovala výše 132 Kč/kg, zatímco průmyslová cena vykazovala průměr 89 Kč/kg a nepřekročila hranici 104 Kč/kg.

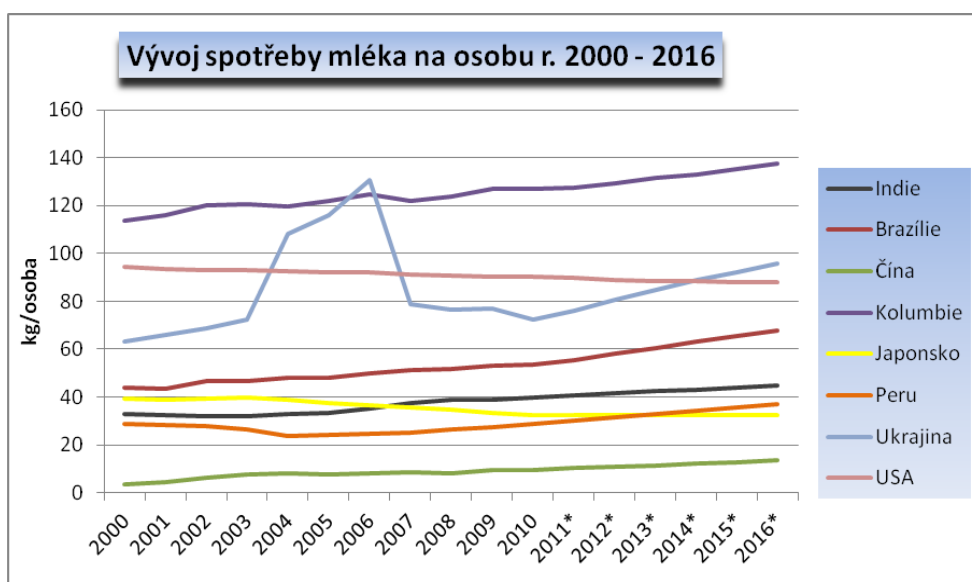
Popisné statistiky Kč/kg	průmyslové ceny eidamská cihla 45 %	spotřebitelské ceny
N počet	44	44
Průměr	89,02	119,19
Max	103,51	132,23
Min	77,30	104,85
Medián	89,32	121,08

Tabulka 11: Základní popisné statistiky vývoje cen eidamské cihly

Podle koeficientu korelace ($r = 0,8602$) můžeme určit, že se jedná o významnou závislost mezi průmyslovými cenami a spotřebitelskými cenami eidamu. Změny průmyslových cen eidamu jsou ze 74% způsobeny změnami spotřebitelských cen.

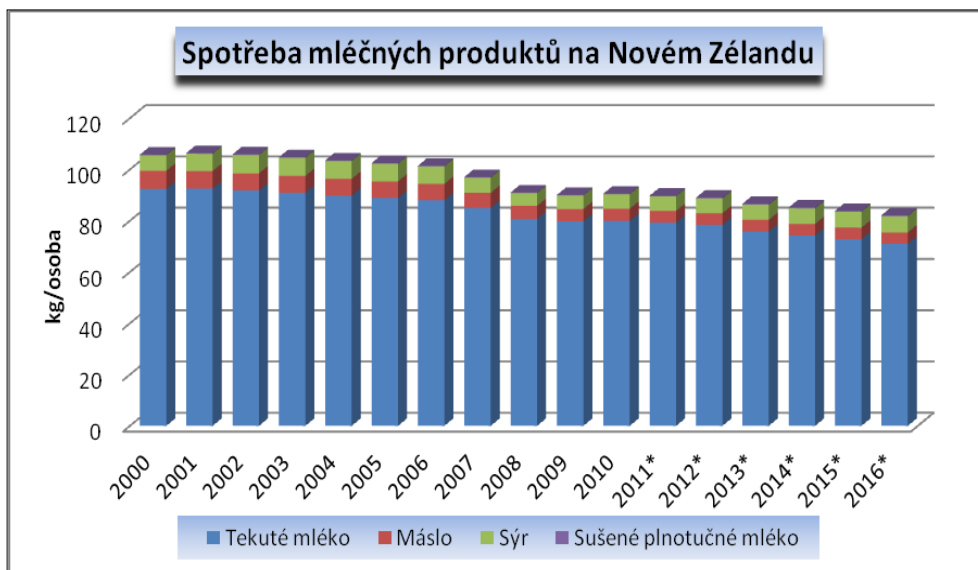
4.3 SPOTŘEBA MLÉKA A MLÉČNÝCH PRODUKTŮ

4.3.1 SPOTŘEBA MLÉKA A MLÉČNÝCH PRODUKTŮ VE SVĚTĚ

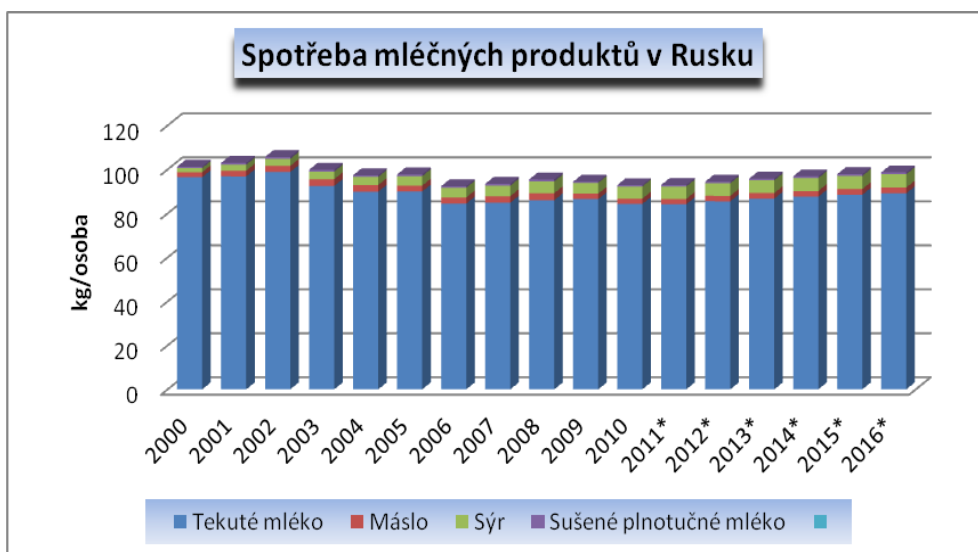
Graf 49: Vývoj spotřeby mléka na osobu ve vybraných třetích zemích, *odhady vlastní zpracování, zdroj: USDA PSD databáze

Z vybraných zemí je patrná nejvyšší spotřeba mléka v Kolumbii, která vykazovala v roce 2010 spotřebu mléka 127 kg/osobu. Po Kolumbii následovalo USA se spotřebou mléka 90kg/os. a Ukrajina se 72 kg mléka na osobu. Zatímco v USA a Japonsku spotřeba mléka klesá, ostatní země uvedené výše v grafu vykazují rostoucí trend. Nejvyšší tempo růstu vykazuje Ukrajina, Brazílie a Kolumbie. Za pomoci vhodně zvoleného lineárního trendu můžeme odhadnout produkci v roce 2016, kdy Kolumbie by měla navýšit spotřebu mléka na 137 kg/os, Brazílie na 68 kg/os a Indie na 45 kg/os. Naopak v USA se očekává v roce 2016 pokles spotřeby mléka na úroveň 88 kg/os.

Graf 50: Spotřeba mléčných produktů na osobu Novém Zélandu, *odhady, vlastní zpracování, zdroj: USDA PSD databáze

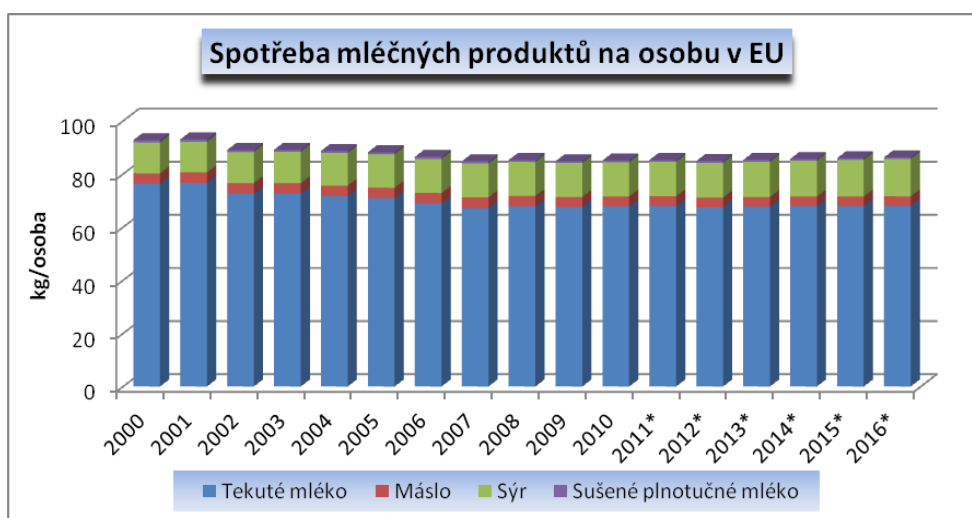
Ačkoliv Nový Zéland je největší exportér mléčných produktů, vykazuje klesající trend spotřeby mléčných produktů na jednu osobu. V roce 2010 vykazoval NZ spotřebu 80 kg/os konzumního mléka, 4,7 kg/os másla, 5,6 kg/os sýru a 0,2 plnotučného mléka. V roce 2016 se očekává, že NZ sníží spotřebu konzumního mléka oproti roku 2010 o 11%, u ostatních výrobků by nemělo nastat výrazné snížení, spotřeba sýru by měla oproti roku 2010 i mírně vzrůst. Nespotřebované množství mléka bude tedy určeno pro vývoz.

Graf 51: Vývoj spotřeby mléčných produktů v Rusku, *odhady, vlastní zpracování, zdroj: USDA PSD databáze

Spotřeba mléčných produktů v Rusku od roku 2002 do roku 2006 zaznamenala pokles, od roku 2006 vykazuje mírný růst. V roce 2010 Rusko spotřebovalo 84 kg/os konzumního mléka, 2,4 kg/os másla, 5,5 Kg/os sýrů a 0,6 kg/os plnotučného mléka. V roce 2016 by se měla spotřeba tekutého mléka navýšit o 5,4%, másla o 7% a sýrů téměř o 9%.

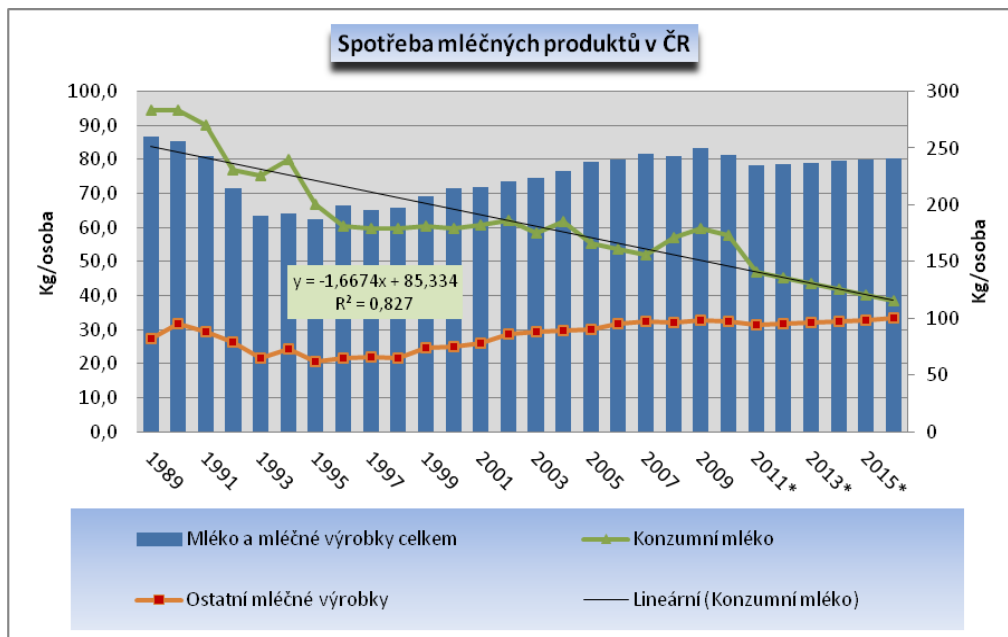
4.3.2 SPOTŘEBA MLÉKA A MLÉČNÝCH PRODUKTŮ V EU

Graf 52: Vývoj spotřeby mléčných produktů v EU, *odhady, vlastní zpracování, zdroj: USDA PSD databáze

Průměrná spotřeba tekutého mléka v EU na jednu osobu do roku 2007 klesala, do roku 2010 zaznamenala velmi mírný nárůst a dosáhla výše 67,7 kg/os. V roce 2016 by spotřeba mléka měla vzrůst mírně na 68 kg/os. Spotřeba másla na jednu osobu v EU vykazuje od roku 2000 mírné kolísání, od roku 2007 je zaznamenán mírný pokles na úroveň 3,8 kg/os v roce 2010. Do roku 2016 je očekáván klesající trend spotřeby másla přibližně o 5% oproti roku 2010. Spotřeba sýrů na osobu vykazuje stabilně rostoucí trend, kdy v roce 2010 spotřeba dosáhla výše 12,9 kg/os, do roku 2016 je očekáván nárůst o další téměř 8% oproti roku 2010. Spotřeba SPM zaznamenává mírně klesající tendenci, v roce 2010 klesla na 0,7 kg/os, v roce 2016 je očekáván pokles na 0,6 kg/os.

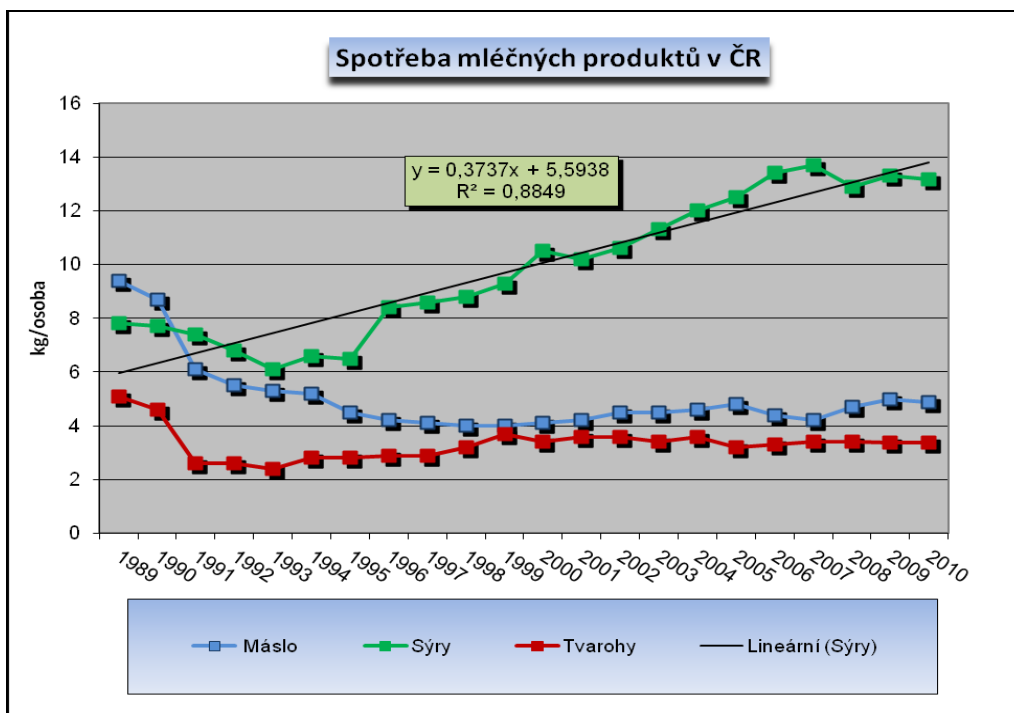
4.3.3 SPOTŘEBA MLÉKA A MLÉČNÝCH PRODUKTŮ V ČR

Graf 53: Vývoj celkové spotřeby mléka a ml. produktů, konzumního mléka a ostatních ml. výrobků v ČR, vlastní zpracování, Zdroj: ČSÚ

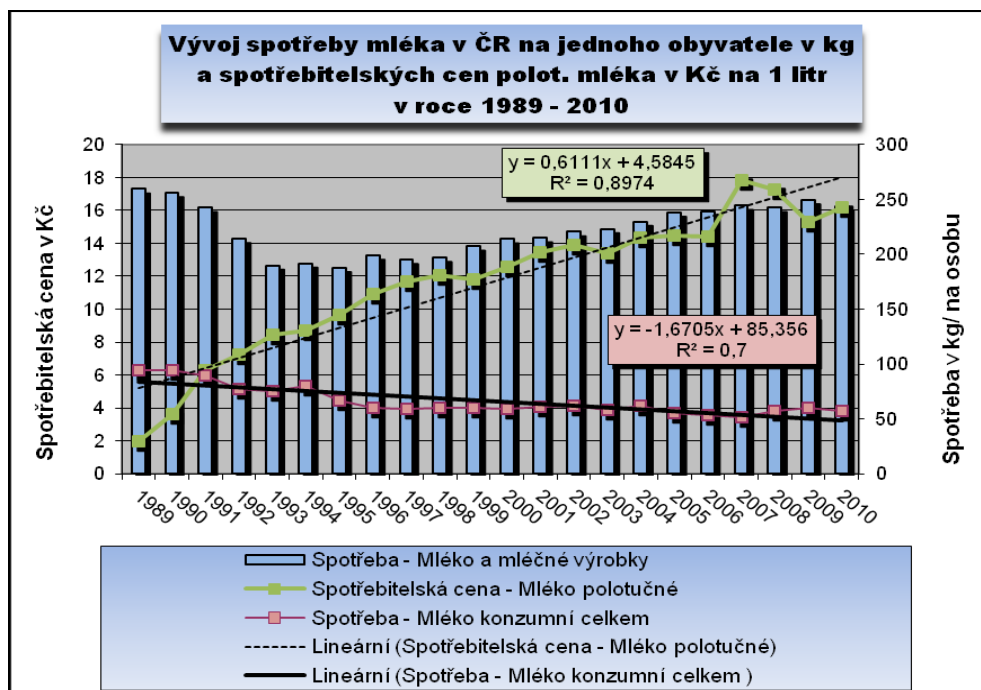
Celková spotřeba mléka a mléčných produktů na jednu osobu v ČR do roku 1995 klesala, od roku 1995 spotřeba začala pozvolna stoupat. Podíl na této rostoucí spotřebě mají mimo sýrů také ostatní mléčné výrobky (jogurty a ostatní zakysané produkty), kde je patrný od roku 1997 růst ve spotřebě. Naopak spotřeba konzumního mléka od roku 1990 vykazuje klesající trend s průměrným ročním snížením o 1,7 kg/os. V roce 2010 se celková spotřeba mléka a mléčných produktů na osobu pohybovala okolo 244 kg/os, spotřeba ostatních ml. výrobků stoupla na 32,5 kg/os a spotřeba konzumní mléko klesla na 57,7 kg/os. V roce 2016 je odhadován pokles celkové spotřeby o 1,5%, nárůst spotřeby ostatních ml. výrobků o 2,4% a pokles spotřeby konzumního mléka o více jak 30% oproti roku 2010.

Graf 54: Vývoj spotřeby másla, sýrů a tvarohů v ČR, vlastní zpracování, Zdroj: ČSÚ

Spotřeba sýrů na osobu vykazuje rostoucí trend, kdy ve sledovaném období od roku 1989 do roku 2010 je zaznamenán průměrný roční nárůst spotřeby sýrů 0,37 kg/os. Spotřeba másla naopak vykazuje klesající tendenci s průměrným ročním poklesem 0,12 kg/os. Spotřeba tvarohu je spíše stabilní s mírně klesající tendencí. V roce 2010 byla spotřeba sýrů v ČR 13,2 kg/os a do roku 2016 je očekáván nárůst spotřeby o dalších 18%. Spotřeba másla byla v roce 2010 na úrovni 4,9 kg/os a spotřeba tvarohu vykazovala výši 3,4 kg/os.

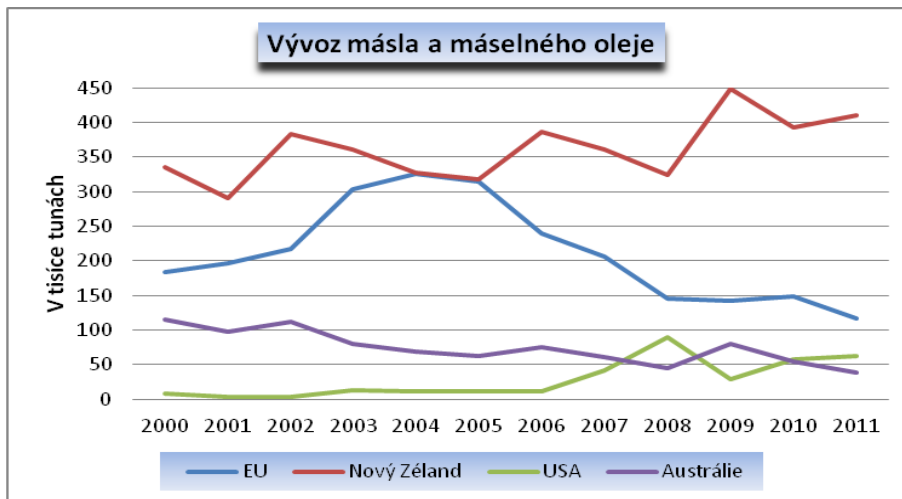

Graf 55: Vývoj celkové spotřeby mléka a ml. výrobků a mléka konzumního v kg/osobu a spotřebitelských cen polot. mléka pasterovaného v Kč/l v ČR, vlastní zpracování, zdroj ČSÚ

Celková spotřeba mléka a mléčných produktů od roku 1989, kdy množství mléka dosahovalo 256, 2 kg na jednoho obyvatele, až do roku 1995 výrazně klesala. Příčinou byl především nárůst spotřebitelských cen, kdy míra inflace v roce 1991 dosahovala 56,6% (zdroj ČSÚ). Do roku 1989 byla cena litru polotučného mléka stabilizována na hranici 2 Kčs. V roce 1991 cena vzrostla více jak třináásobně a v roce 1995 překročila hranici 10 Kč. Dále cena podléhala výkyvům mléčného trhu, tak jako ostatní mléčné produkty. Z dlouhodobého hlediska se spotřebitelská cena vyznačuje trvalým růstem, kdy meziročně cena stoupá průměrně o 0,6 Kč/litr polotučného pasterovaného mléka. V roce 2010 cena dosahovala 16,17 Kč/l polot. mléka a v roce 2016 by měla odhadem vzrůst o 25% ve srovnání s rokem 2010. Celková spotřeba mléka a mléčných výrobků od roku 1997 vytrvale roste a nyní dosahuje okolo 244 kg na obyvatele. Podíl na tomto vývoji má stoupající spotřeba sýrů a zakysaných mléčných výrobků. Průměrná roční spotřeba mléka a mléčných produktů vzrůstá o 0,6 kg na obyvatele, zatímco spotřeba konzumního mléka meziročně klesá o 1,6 kg na jednoho obyvatele.

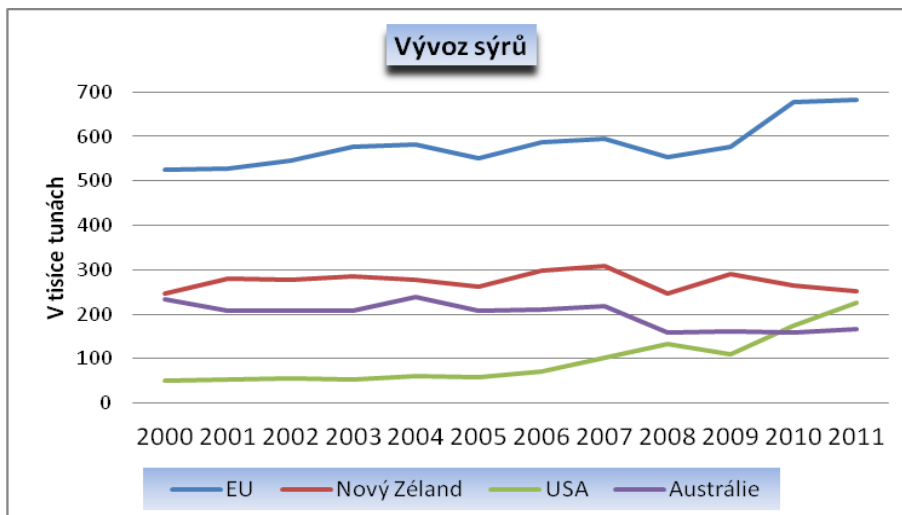
4.4 ZAHRANIČNÍ OBCHOD

4.4.1 VÝVOZ MLÉČNÝCH PRODUKTŮ VE SVĚTĚ

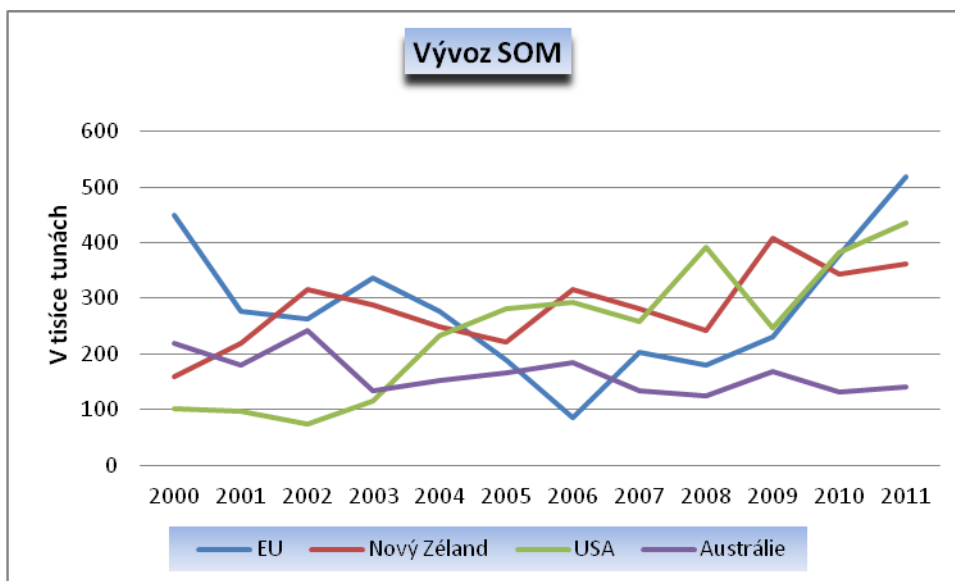
Graf 56: Vývoz másla a máselného oleje ve světě, vlastní zpracování, Zdroj: GTA

Mezi hlavní světové vývozce mléka a mléčných produktů se řadí Nový Zéland (NZ), EU, USA a Austrálie. Největším vývozcem **másla a máselného oleje** bezesporu je NZ, který export této komodity nadále navyšuje. EU, která vykazovala do roku 2005 růst v exportu másla a máselného oleje, zaznamenává pokles vývozu. Rovněž export z Austrálie se vyznačuje dlouhodobě klesajícím trendem. Naopak USA navyšuje od roku 2000 vývoz této komodity. V roce 2011 NZ vyvezl 410 tis. tun másla a máselného oleje a je očekáván další růst. Naopak EU vyvezla v roce 2011 pouze 117 tis. tun másla a máselného oleje, což je oproti předcházejícímu roku pokles o 20%. Obdobně Austrálie, která vyvezla v roce 2011 39 tis. tun másla a máselného oleje, vykazuje klesající trend. USA, které vyvezlo v roce 2011 63 tis. tun másla a máselného oleje naopak svůj vývoz mírně navyšuje.

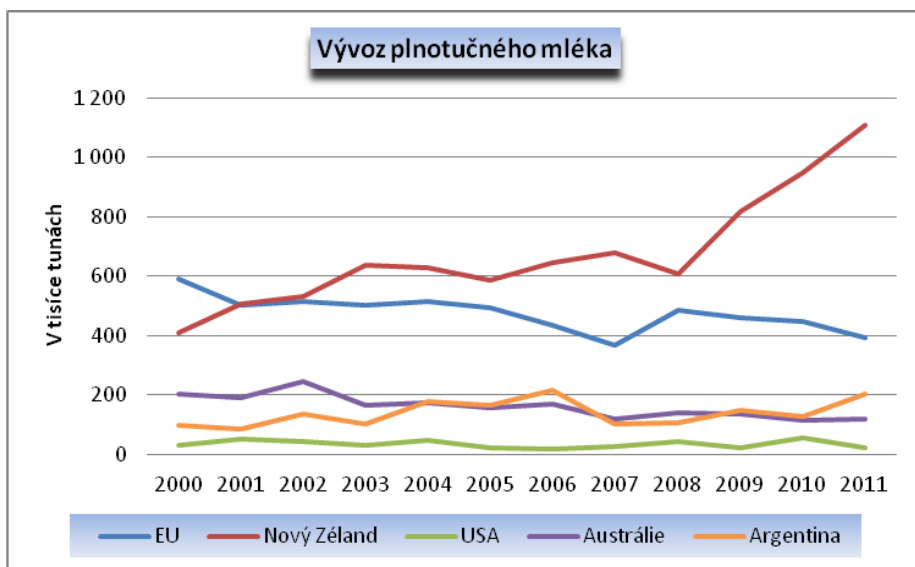
Graf 57: Vývoz sýrů ve světě, vlastní zpracování, Zdroj: GTA

Největším exportérem sýrů ze všech hlavních světových hráčů je EU, ze které se v roce 2011 vyvezlo 683 tis. tun sýrů a odhadem by se do roku 2016 měl tento objem zvýšit o další 2,7%. Vývoz sýrů z EU vykazuje rostoucí trend, kdy od roku 2000 EU navyšuje svůj export meziročně o 11,4 tis. tun. NZ, který vyvezl v roce 2011 253 tis. tun sýru, se vyznačuje stabilním trendem ve vývozu sýrů. Naopak výrazně rostoucí trend vykazuje USA, které vyvezlo v roce 2011 226 tis. tun sýrů, což je oproti předcházejícímu roku 22% nárůst objemu a oproti roku 2000 více než 4,5 násobek vyvezeného objemu sýrů. Meziročně USA od roku 2000 navyšuje export sýrů v průměru o 13,8 tis. tun sýrů, což je vyšší tempo růstu než růst exportu z EU. Při zachování nezměněného trendu bude USA v roce 2016 vyvážet o 6,2% větší objem sýrů než v roce 2010. Austrálie naopak ztrácí svou pozici, kdy zejména od roku 2007 byl zaznamenán celkový pokles exportu sýrů.

Graf 58: Vývoz SOM ve světě, vlastní zpracování, Zdroj: GTA

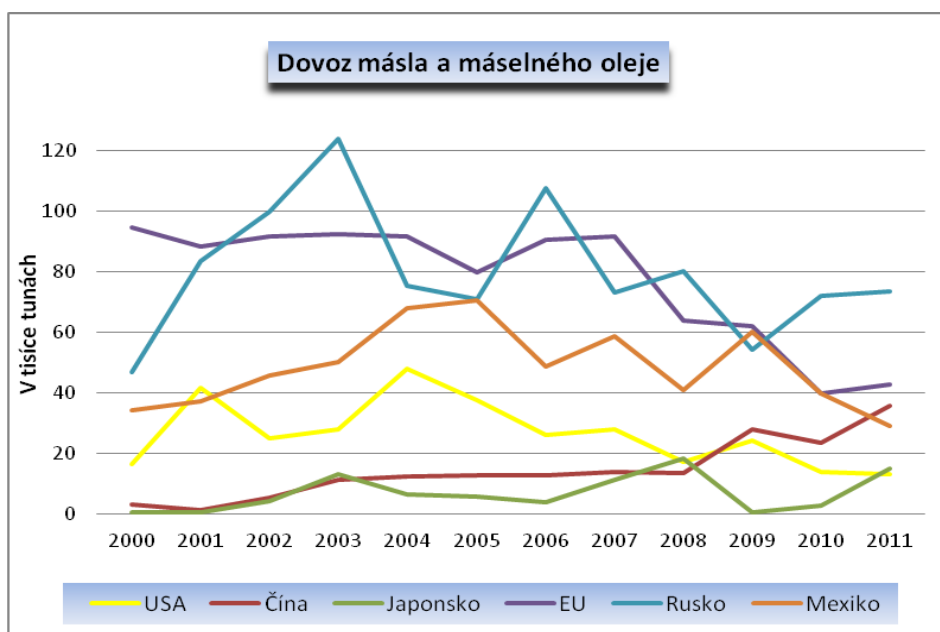
V roce 2011 k největší vývozcům SOM patřila EU, která vyvezla 518 tis. tun a oproti roku 2010 navýšila objem vyvezeného SOM o téměř 27%. Vývoz SOM z EU je značně nevyvážený a podíl na navyšujícím se vývozu od roku 2008 byl nejprve v poskytování vývozních subvencí a poté ve vysoké konkurenceschopnosti ceny SOM EU na světovém trhu. Vzhledem nízké konkurenceschopnosti EU na světovém trhu se nyní očekává spíš pokles ve vývozu SOM z EU. USA, které vyvezlo v roce 2011 436 tis. tun SOM, z dlouhodobého hlediska vykazuje rostoucí trend. Rostoucí tempo vývozu vykazuje také NZ, který vyvezl v roce 2011 362 tis. tun SOM, což je oproti roku 2000 56% nárůst. Austrálie, která vyvezla v roce 2011 140 tis. tun SOM, naopak zaznamenala pokles ve vývozu oproti roku 2000 o 36%.

Graf 59: Vývoz plnotučného mléka ve světě, vlastní zpracování, Zdroj: GTA

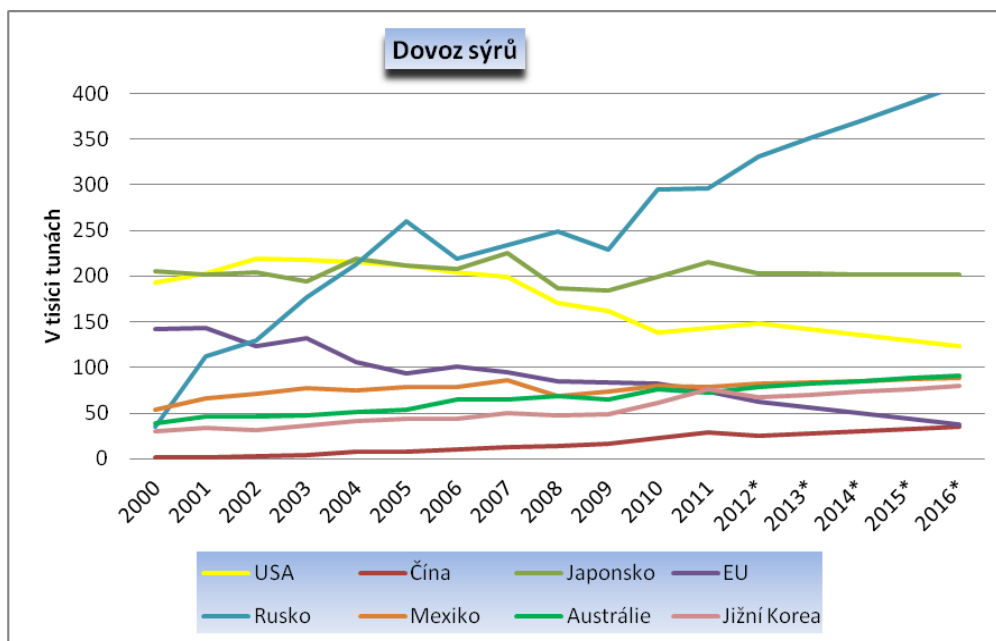
Mezi největší světové vývozce plnotučného mléka (SPM) patří NZ, který vyvezl v roce 2011 1 110 tis. tun SPM a vykazuje se stabilně rostoucím trendem, kdy od roku 2000 průměrně za rok navyšuje export o 48,2 tis. tun SPM. V roce 2016 by měl NZ navýšit objem vývozu SPM na 1 181 tis. tun. Jako druhý největší vývozce SPM se řadí EU, která vyvezla v roce 2011 390 tis. tun, což je ve srovnání s rokem 2000 pokles o 33%. Na rozdíl od NZ vykazuje EU klesající trend ve vývozu. K dalším světovým vývozci SPM patří Argentina, která vyvezla v roce 2011 201 tis. tun, kdy oproti roku 2000 objem vývozu téměř zdvojnásobila. Austrálie i USA se vykazuje klesajícím trendem ve vývozu SPM.

4.4.2 DOVOZ MLÉČNÝCH PRODUKTŮ VE SVĚTĚ

Graf 60: Dovoz másla a máselného oleje ve světě, vlastní zpracování, zdroj: GTA

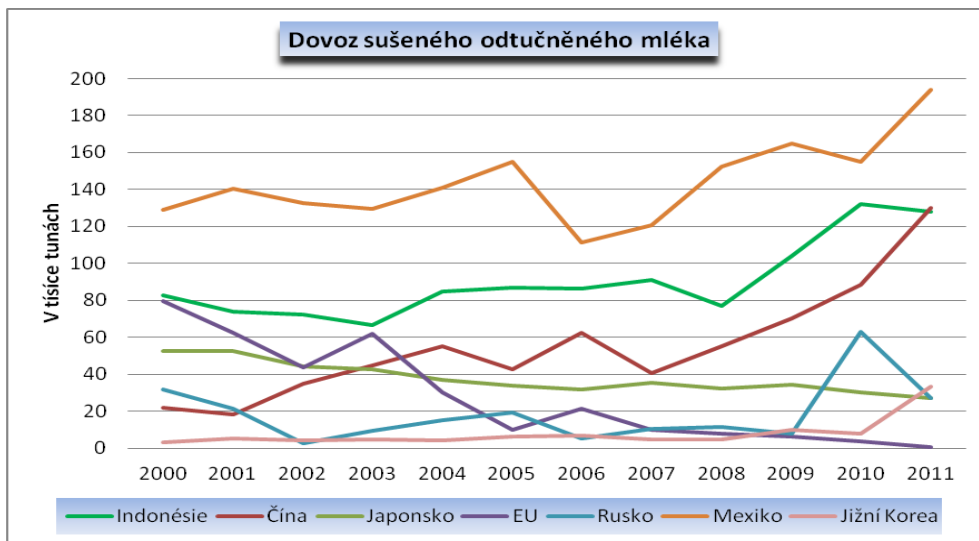
K největším dovozcům másla a máselného oleje patřilo v roce 2011 Rusko (73 tis. tun) a EU (43 tis. tun). Oba tyto regiony vykazují klesající trend v dovozu, přičemž Rusko se vyznačuje značně kolísavým trendem. Největšími vyvázejícími zeměmi do Ruska jsou NZ a EU, kdy NZ vyvezl v roce 2011 do Ruska 30,5 tis. tun másla a máselného oleje, což je oproti předcházejícímu roku nárůst o 11% a EU dovezla do Ruska 27 tis. tun., což je pokles vývozu do Ruska o 17%. NZ patří také mezi největší dovozce do Mexika, které dovezlo v roce 2011 celkem 29 tis. tun másla a máselného oleje. Významné rostoucí tempo dovozu vykazuje Čína, která dovezla v roce 2011 36 tis. másla a más. oleje a svůj dovoz od roku 2000 průměrně ročně zvyšuje o 2,6 tis. tun. V roce 2016 by odhadem měla Čína navýšit svůj dovoz o 12% oproti roku 2011. K největším dovozcům do Číny patří NZ, který v roce 2011 dovezl do Číny 31,3 tis. tun másla a másel. oleje. NZ vykazuje rostoucí trend vývozu této komodity do Číny a to průměrně od roku 2000 o 2,24 tis. tun ročně. EU vyvezla do Číny v roce 2011 pouze 1,9 tis. tun másla a másel. oleje, téměř stejně jako Austrálii. Rostoucí trend dovozu vykazuje v másle a másel. oleji také Japonsko, kde k největším vývozcům v roce 2011 patřil NZ a USA. K největším dovozcům do EU patří NZ a USA.

Graf 61: Dovoz sýrů ve světě, vlastní zpracování, *odhady, zdroj: GTA

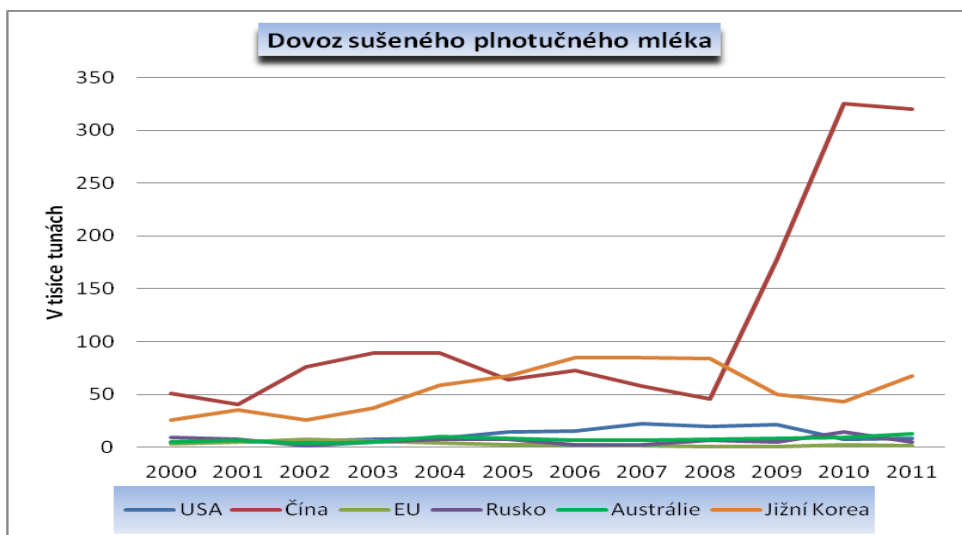
K největším dovozcům patří Rusko, Japonsko a USA. Rostoucí trend vykazuje Rusko, které od roku 2000 průměrně za rok navýšilo objem dovozu sýrů o 19,5 tis. tun. Dlouhodoběji rostoucí trend vykazuje také Jižní Korea a Austrálie, které od roku 2000 navyšují průměrně objem dovozu o 3,2 tis. tun ročně, ale také Čína, navyšující průměrně dovoz sýrů o 2,3 tis. tun ročně. Největším vývozcí do Ruska patří EU, které v roce 2011 vyvezlo do Ruska 214,4 tis. tun sýrů a Ukrajina vyvážející do Ruska 61,6 tis. tun sýrů. Do Japonska nejvíce sýrů vyvezla v roce 2011 Austrálie (90 tis. tun), NZ (56 tis. tun) a EU (42 tis. tun). EU patří se 106 tis. tunami k největšímu dovozci sýrů do USA. Do Číny s rostoucím trendem dovozu sýrů nejvíce navyšuje dovoz NZ (13,1 tis. tun v roce 2011), Austrálie (6 tis. tun) a USA (6,3 tis. tun). EU dovezla v roce 2011 do Číny pouze 2,4 tis. tun sýrů. Do Jižní Korey, která rovněž navyšuje objem dovozu, nejvíce dováží USA (32,5 tis. tun v roce 2011), NZ (20,6 tis. tun) a EU (10,6 tis. tun). Do EU, která dovezla v roce 2011 celkem 74 tis. tun sýrů, dováží nejvíce Švýcarsko (50 tis. tun) a NZ.

Graf 62: Dovoz sušeného odtučněného mléka ve světě, vlastní zpracování, zdroj: GTA

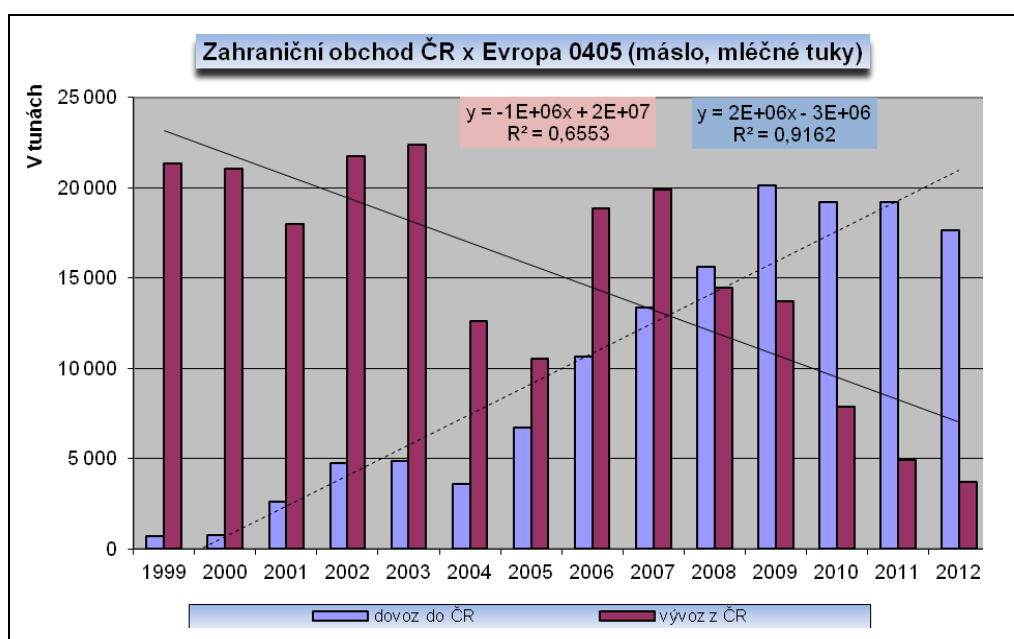
Mezi největší dovozce SOM patří Mexiko, které dovezlo v roce 2011 184 tis. tun SOM, Indonésie (139 tis. tun) a Čína (132 tis. tun). Nejvyšší tempo dovozu SOM vykazuje Čína, která od roku 2000 navýšila objem dovozu průměrně za rok o 7,3 tis. tun. Největšími dovozci SOM do Mexika byly v roce 2011 USA (170 tis. tun), NZ (11 tis. tun) a EU (9 tis. tun). Největšími dovozci do Indonésie byly ve stejném období USA (46 tis. tun), EU (27 tis. tun), NZ a Austrálie. K největším dovozcům SOM do Číny se v roce 2011 řadil NZ (70 tis. tun), EU (21 tis. tun) a USA (21 tis. tun).

Graf 63: Dovoz sušeného odtučněného mléka ve světě, vlastní zpracování, zdroj: GTA

Největším dovozcem SPM je Čína, která v roce 2011 dovezla 320 tis. tun, což je navýšení objemu dovozu oproti 2008 více než sedminásobné. Indonésie dovezla v roce 2011 68 tis tun SPM. Největším vývozcem SPM do Číny je NZ, který dovezl do Číny v roce 2011 téměř 300 tis. tun. EU dovezla do Číny přes 7 tis. tun. Největším dovozcem SPM do Indonésie je NZ a Austrálie.

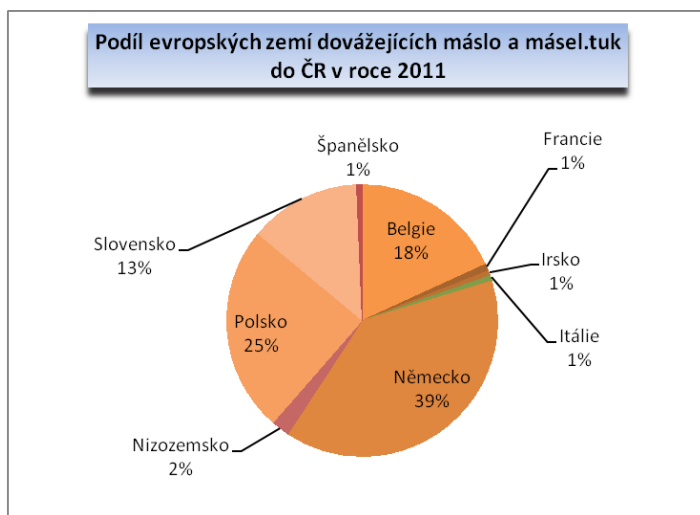
4.4.3 ZAHRANIČNÍ OBCHOD ČR

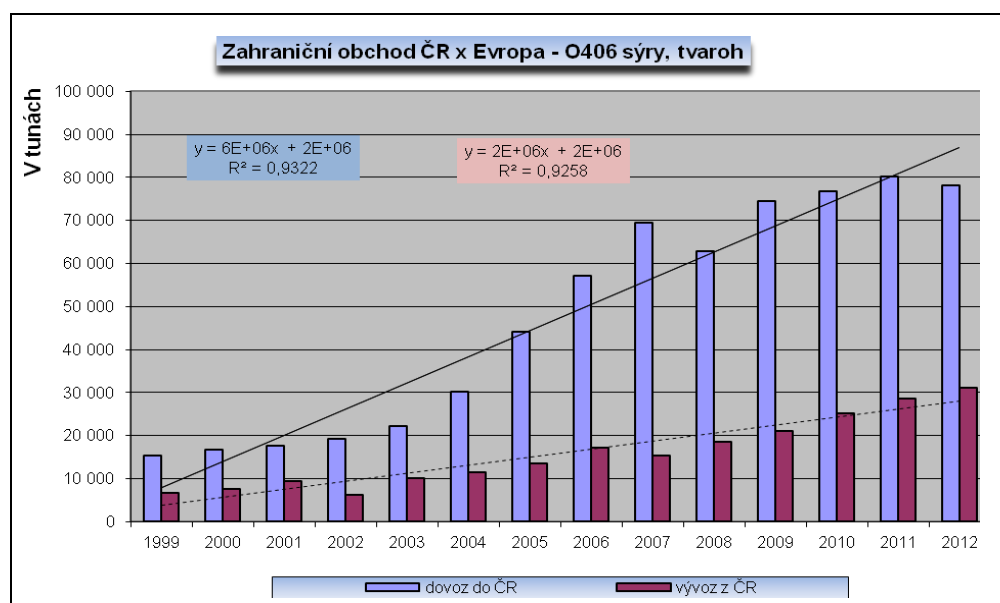
Graf 64: Zahranिční obchod v másle a máselném tuku mezi ČR a evropskými zeměmi, rok 2012 mimo prosince vlastní zpracování, zdroj: Databáze zahraničního obchodu, ČSÚ

Vývoz másla a mléčného tuku z ČR do evropských zemí v roce 2004 a 2005 značně klesl, do roku 2007 mírně vzrostl, od té doby vykazuje klesající tendenci. Od roku 1999 průměrně za rok vývoz klesl o 1 238 tun másla a máselného tuku. V roce 2011 bylo vyvezeno 4 887 tun másla a másel. tuku za celkovou hodnotu 425 343 tis. Kč. Objem vyvezeného zboží v porovnání s předchozím rokem poklesl o 38 %, ve finanční hodnotě se jednalo o 19% pokles. Nejvíce, tj. 34% vyváženého másla a tuku bylo určeno do Itálie, v hodnotě 141,3 mil Kč, 24% bylo určeno na Slovensko, za 93 697 tis. Kč a 12% do Srbska. **Dovoz másla a másel. tuku** do ČR z evropských vykazuje rostoucí trend, kdy

průměrně od roku 1999 dovoz vzrostl o 1 689 tun za rok. V roce 2011 zaznamenal zahraniční obchod s evropskými zeměmi záporné saldo obchodní bilance (- 14 303 tun másla a máselného tuku). V roce 2011 bylo dovezeno do ČR 19 192 tun másla a tuku v celkové hodnotě 1 696 mil. Kč. Objem dovezeného zboží v roce 2011 poklesl oproti předchozímu roku o 8%, finanční hodnota dovezeného zboží vzrostla o 3,3%. Nejvíce se máslo a tuk do ČR dovážel z Německa, Polska, Belgie a Slovenska.

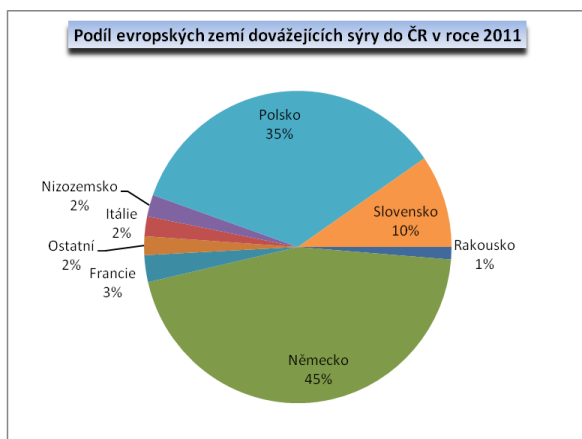
Graf 65: Podíl evropských zemí dovážející máslo a máselný tuk do ČR v roce 2011, vlastní zpracování, Zdroj: ČSÚ

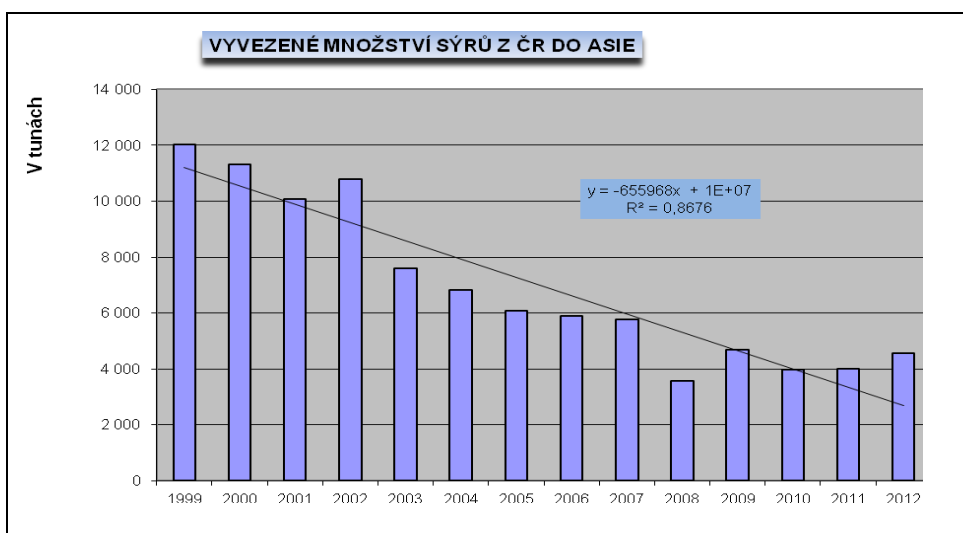
Graf 66: Zahraníční obchod v sýrech mezi ČR a evropskými zeměmi, rok 2012 mimo prosince vlastní zpracování, zdroj: Databáze zahraničního obchodu, ČSÚ

Vývoz sýrů z ČR do evropských zemí vykazuje rostoucí trend, kdy od roku 1999 průměrně za rok vývoz sýrů z ČR do evropských zemí vzrostl o 1 867 tun. V roce 2011

vyvezla ČR 28 526 tun sýrů, o celkové hodnotě 2 707 mil. Kč. Objem vyvezených sýrů vzrostl oproti předcházejícímu roku o 11,5%, finanční hodnota vzrostla o 24%. Nejvíce sýrů, tj. 40%, bylo v roce 2011 vyvezeno do Itálie, 30% na Slovensko, 8% do Francie, 6% do Německa a 4,9% do Polska. **Dovoz sýrů do ČR** z evropských zemí, vykazuje rovněž rostoucí trend, kdy od roku 1999 průměrně za rok dovoz vzrostl o 6 079 tun sýrů. V roce 2011 bylo dovezeno 80 139 tun sýrů, což je o 4% více než v předcházejícím roce. V roce 2011 zaznamenal obchod ČR s evropskými zeměmi negativní bilanci – 51 613 tun sýrů (- 3 538 mil. Kč). Nejvíce sýrů bylo v roce 2011 dovezeno z Německa, Polska a Slovenska.

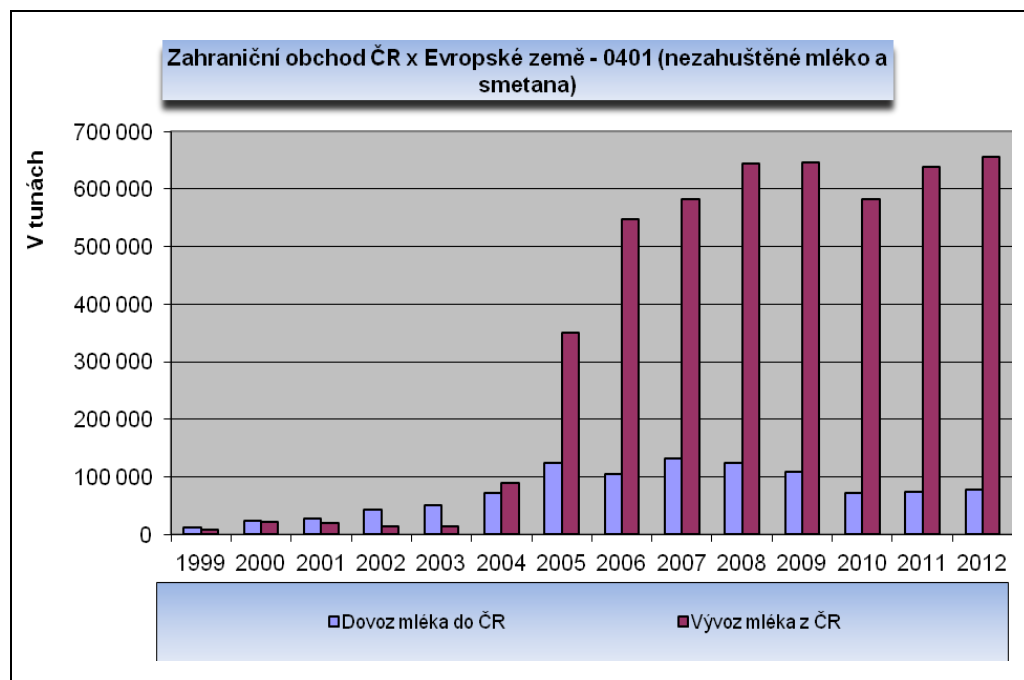

Graf 67: Podíl evropských zemí dovážející sýry v roce 2011, vlastní zpracování, Zdroj: ČSÚ

Graf 68: Vývoj vývozu sýrů z ČR do Asie, rok 2012 mimo prosince, vlastní zpracování, zdroj: Databáze zahraničního obchodu, ČSÚ

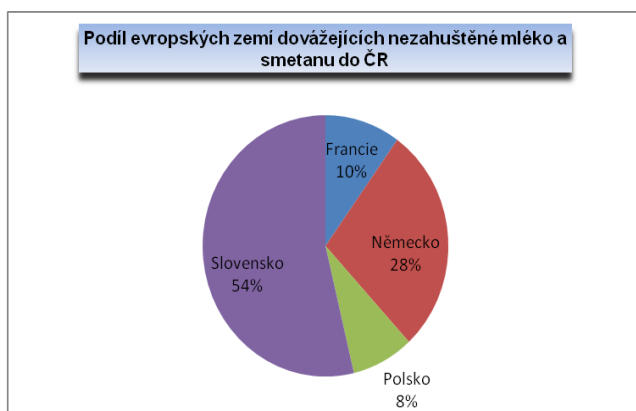
Významný pro ČR je také obchod s asijskými zeměmi. Od roku 1999 je patrný pokles vývozu sýrů z ČR do asijských zemí, kdy se průměrně za rok snížil vývoz o 655 tun sýrů. Rok 2012 vykazuje pozitivní nárůst vývozu.

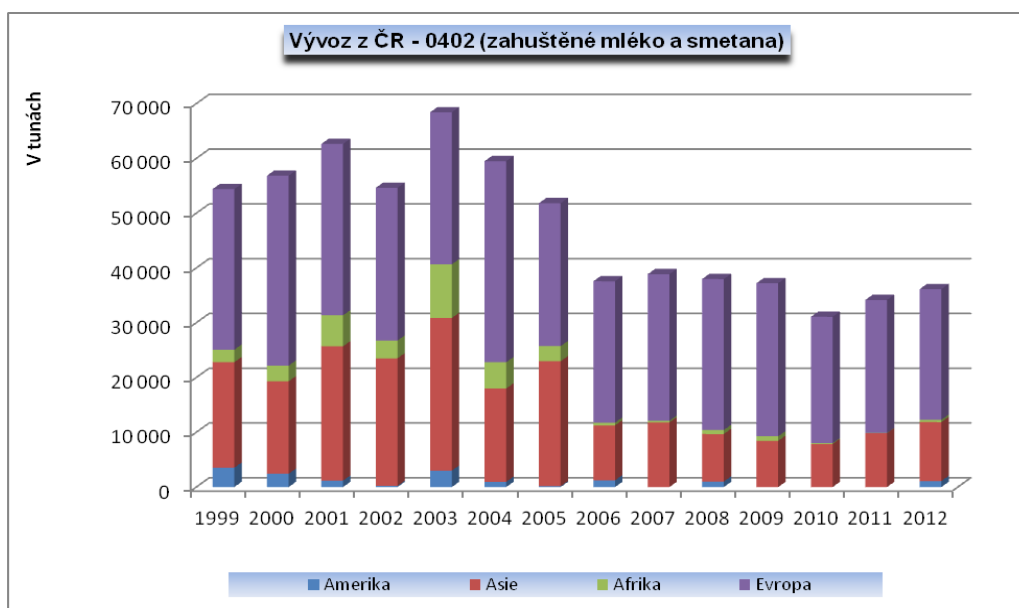
Graf 69: Zahraníční obchod v nezahuštěném mléku a smetaně mezi ČR a evropskými zeměmi, rok 2012 mimo prosince vlastní zpracování, zdroj: Databáze zahraničního obchodu, ČSÚ

Vývoz nezahuštěného mléka a smetany z ČR do evropských zemí měl do roku 2008 rostoucí trend, od té doby až na pokles v roce 2010 zůstává vývoz stabilní. V roce 2011 bylo vyvezeno 638 700 tun nezah. mléka a smetany z ČR o hodnotě 6 416 311 tis. Kč. Ve srovnání s předcházejícím rokem se objem vývozu nezahuštěného mléka a smetany zvýšil o 9%, pokud jde o finanční hodnotu, jedná se o navýšení o 15,6%. 67% z celkového objemu mléka a smetany bylo v roce 2011 vyvezeno z ČR do Německa (91% z toho tvořil vývoz mléka o obsahu tuku 3-6%), 13% na Slovensko, 5% do Itálie a 3,5% do Polska. **Dovoz nezahuštěného mléka a smetany z evropských zemí do ČR** vykazoval do roku 2007 vzestupnou tendenci, od roku 2007 je patrný sestupný trend. V roce 2011 bylo dovezeno 73 673 tun mléka a smetany za 1 108 mil. Kč. Ve srovnání s předcházejícím rokem se šlo o navýšení dovozu 2,4%, co se týče finanční hodnoty, jednalo se o navýšení o 13,5%. ČR s evropskými zeměmi vykazovalo v roce 2011 kladné saldo obchodní bilance,

tj. 565 026 tun mléka a smetany (5 307,8 mil. Kč). Nejvíce se mléka a smetany dováží ze Slovenska, Německa, Francie a Polska.

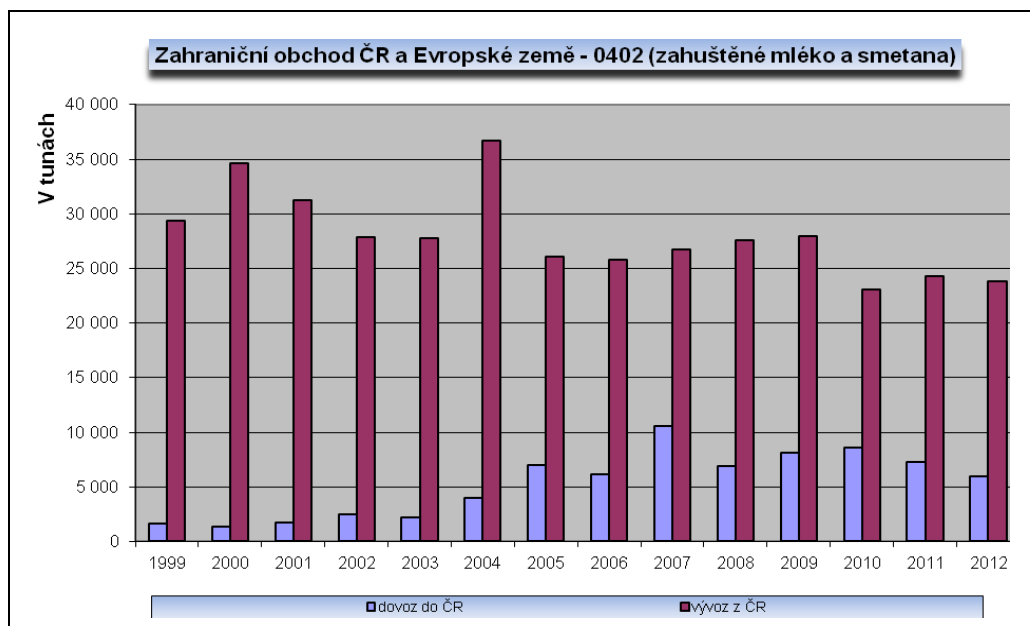

Graf 70: Podíl evropských zemí dovážejících nezahuštěné mléko a smetanu do ČR v roce 2011, vlastní zpracování, zdroj: ČSÚ

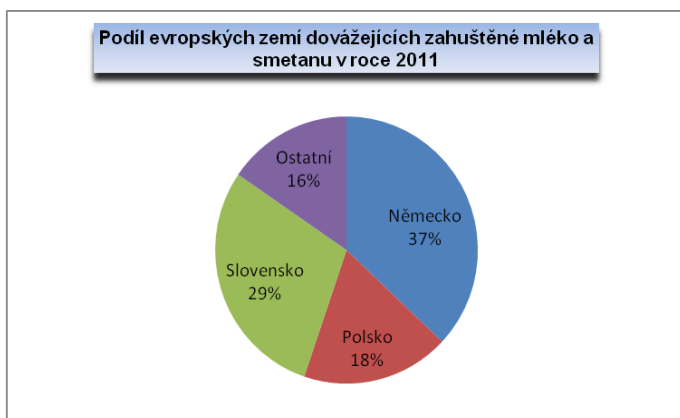
Graf 71. Vývoz nezahuštěného mléka a smetany z ČR, rok 2012 mimo prosince vlastní zpracování, zdroj: Databáze zahraničního obchodu, ČSÚ

Do listopadu roku 2012 bylo vyvezeno z ČR celkem 36 136 tun zahuštěného mléka a smetany. 66% bylo vyvezeno do zemí Evropy, 30% do Asie, zbylé množství bylo vyvezeno do ostatních třetích zemí. Celkový objem vývozu zahušť. mléka a smetany z ČR má od roku 2003 klesající tendenci.

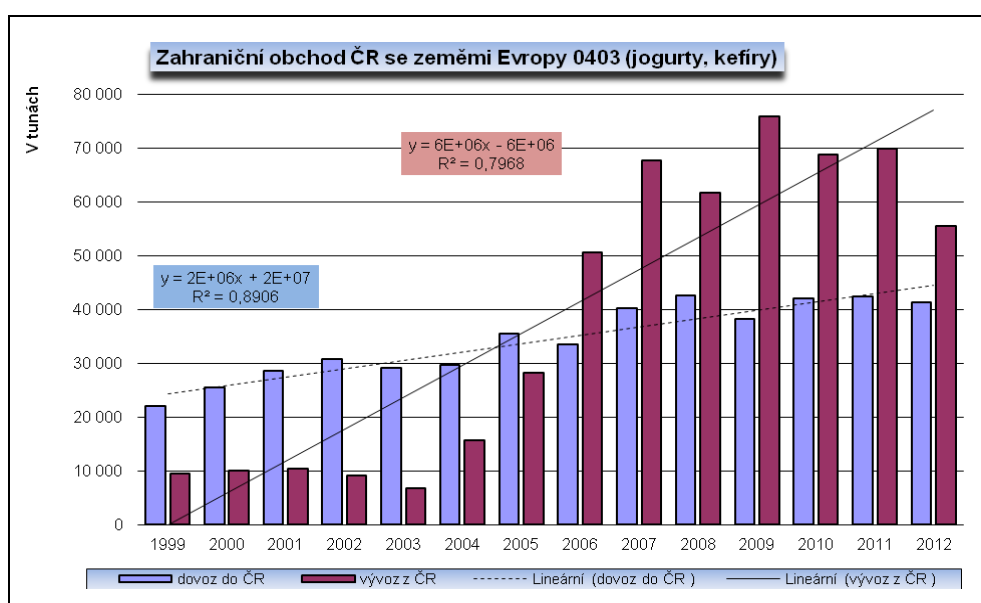

Graf 72: Zahraniční obchod v zahuštěném mléce a smetaně mezi ČR a evropskými zeměmi, rok 2012 mimo prosince vlastní zpracování, zdroj: Databáze zahraničního obchodu, ČSÚ

Vývoz zahuštěného mléka a smetany z ČR do evropských zemí od roku 1999 vykazuje klesající tendenci. V roce 2011 vyvezlo ČR 24 286 tun zahušť. mléka a smetany za 1 356 mil. Kč. Ve srovnání s předcházejícím rokem jde o zvýšení o 5%, pokud jde o finanční hodnotu, jedná se o zvýšení o 17%. 25% produktů se vyváží do Německa, 15% na Slovensko, 8,8% do Bulharska a 8% do Nizozemí. **Dovoz zahuštěného mléka a smetany** z evropských zemí do ČR vykazoval do roku 2007 rostoucí trend, od té doby spíše klesá. V roce 2011 bylo do ČR dovezeno 7 295 tun zahušť. mléka a smetany o celkové hodnotě 260 mil. Kč. V porovnání s předcházejícím rokem se dovoz snížil o 15%, ve finanční hodnotě došlo ke snížení o 12%. ČR vykazovalo v roce 2011 kladné saldo dovozní bilance 16 992 tun, ve finanční hodnotě 1 096 mil. Kč. Nejvíce se do ČR dováželo z Německa, Slovenska a Polska.

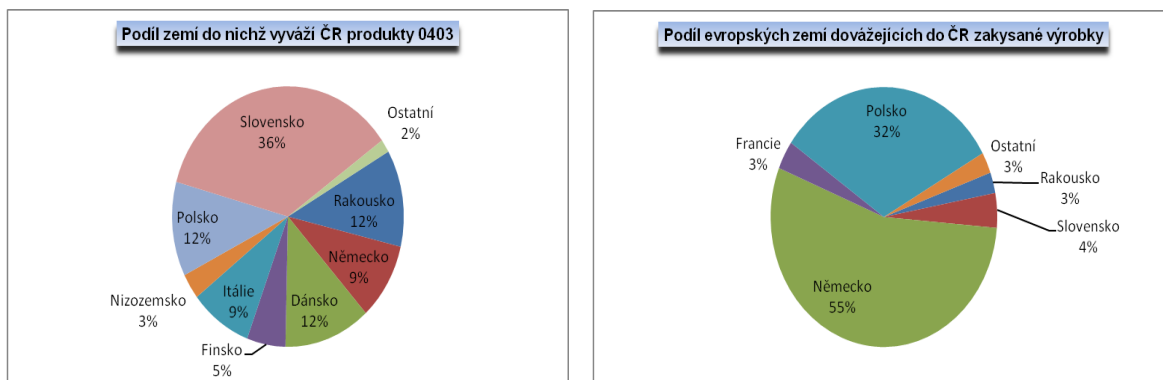
Graf 73: Podíl zemí dovážející zahuštěné mléko a smetanu v roce 2011, vlastní zpracování, Zdroj: ČSÚ

Graf 74: Zahraněční obchod se zakysanými produkty mezi ČR a evropskými zeměmi, rok 2012 mimo prosince vlastní zpracování, zdroj: Databáze zahraničního obchodu, ČSÚ

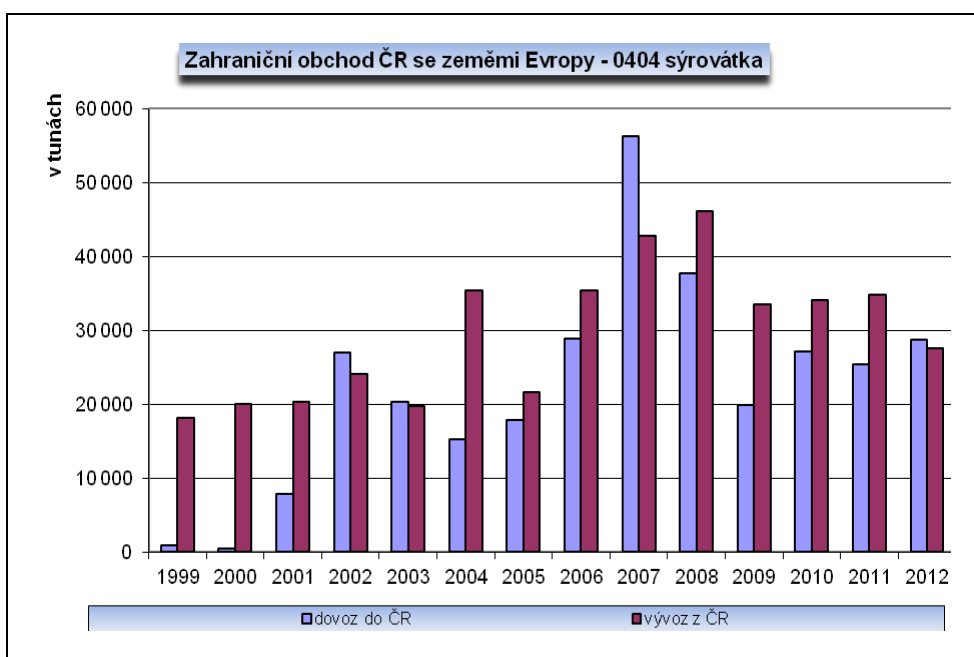
Vývoz zakysaných výrobků z ČR do evropských zemí od roku 1999 meziročně vzrostl o 5 930 tun. V roce 2009 bylo vyvezeno z ČR nejvíce zakysaných produktů, od té doby vývoz klesl. V roce 2011 bylo vyvezeno 69 747 tun zakysaných výrobků o celkové hodnotě 1 857 mil. Kč. Ve srovnání s minulým rokem bylo vyvezeno o 1,4% zakys. výrobků více, ve finanční hodnotě je to nárůst o 0,3%. Nejvíce produktů je vyváženo na Slovensko, do Rakouska a Polska. **Dovoz zakysaných produktů** do ČR z evropských zemí od roku 1999 vykazuje rostoucí trend, kdy průměrně dovoz vzrostl o 1 557 tun ročně.

Graf 75: Obchodní bilance ČR se zakysanými produkty, vlastní zpracování, Zdroj: ČSÚ

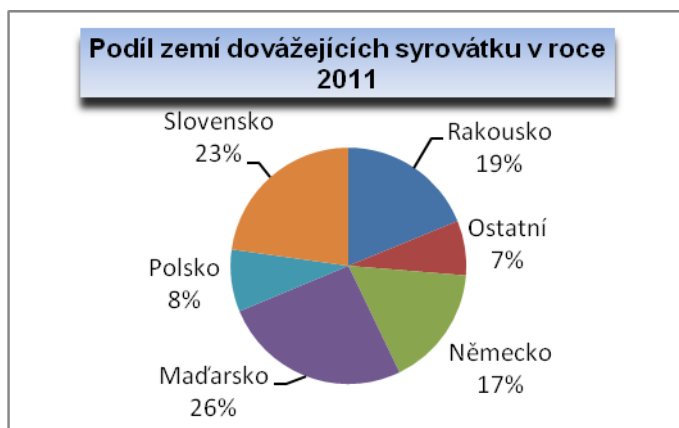
V roce 2011 bylo do ČR dovezeno 42 462 tun zakysaných produktů za 1 118 mil. Kč. V meziročním srovnání dovoz do ČR pouze mírně vzrostl. ČR vykazovalo v roce 2011 kladný saldo obchodní bilance 54 284 tun, ve finanční hodnotě 739,6 mil. Kč.

Graf 76: Zahraněční obchod se sýrovátkou mezi ČR a evropskými zeměmi, rok 2012 mimo prosince vlastní zpracování, zdroj: Databáze zahraničního obchodu, ČSÚ

Vývoz sýrovátky z ČR do evropských zemí vykazuje kolísavý trend. V roce 2011 bylo vyvezeno 34 867 tun sýrovátky za 474 630 Kč, což je o 2% větší objem vyvezeného produktu než v předcházejícím roku, ve finanční hodnotě jde o navýšení 9,7%. Nejvíce ČR vyváží sýrovátky do Německa a to 43%, do Polska 15%, na Slovensko 13% a do Francie 12%. **Dovoz sýrovátky z evropských zemí do ČR** od roku 1999 vykazuje rovněž

nevyvážený trend. Obchodní bilance ČR vykazovala v roce 2011 kladné saldo 9 461 tun, ve finanční hodnotě 179,4 mil. Kč. V roce 2011 bylo vyvezeno 25 406 tun syrovátky o celkové hodnotě 295 mil. Kč, což je ve srovnání s předchozím rokem o 6% méně dovozeného zboží, finanční hodnota ovšem stoupla o téměř 20%.

Graf 77: Podíl zemí dovážejících syrovátku do ČR v roce 2011, zdroj: ČSÚ

5 ZÁVĚR PRÁCE

V souladu s cíly SZP je patrný útlum opatření využívaných v EU pro vnitřní a vnější podporu trhu. Vývozní subvence na mléko se využívaly naposledy v roce 2009, kdy došlo ke značnému výkyvu trhu, při kterém výkupní ceny mléka klesly pod hranici výrobních nákladů. Intervenční sklady je možné nadále využívat, ale ceny od roku 2009 již neklesly na tak nízkou úroveň, aby bylo uskladnění SOM a másla opět požadováno. V současné době tyto nástroje slouží jako záchranná síť při náhlé nestabilitě trhu. Nadále je využívána podpora pro soukromé skladování másla, ovšem i tato podpora je každoročně snižována. Pro země se znaky výrazné sezónnosti v produkci je podpora soukromého skladování velmi významným opatřením. Vůči třetím zemím jsou v rozporu s liberalizačními procesy nadále uplatňovaná vysoká cla na dovoz mléčných produktů. Podpora pro odbytová opatření je nyní zaměřena více na propagaci mléka a mléčných produktů. Jako součást zdravé stravy je podporováno dodávání mléka a mléčné produktů do škol, jehož program funguje společně s programem zaměřeným na ovoce a zeleninu. Množství dodaných výrobků do škol je v ČR závislé na výši poskytované podpory.

K jednomu z opatření pro vnitřní regulaci trhu patří omezování produkce mléka pomocí produkčních kvót. V posledních letech dochází ke každoročnímu navyšování produkčních kvót, kdy v roce 2015 by mělo dojít k jejich úplnému zrušení. Ačkoliv celkový objem kvóty EU není plně využit, je patrný vzestupný trend v jejím čerpání. Vývoj produkce mléka v členských zemích je odlišný. V některých silných producentních zemích dochází k významnému navyšování produkce mléka (Německo, Polsko, Irsko, Nizozemí, Belgie, Dánsko, Spojené Království, Rakousko, Francie), a to i přes penalizaci za překročení národní kvóty (Rakousko, Nizozemí, Německo, Irsko). V několika producentních zemích je již vzhledem k plánovaně navyšující se produkci diskutován systém dvojích cen v bezkvótovém prostředí, cen smluvních a cen převyšujících produkci za ceny smluvní. Většina nových členských zemí EU 10, které se obávají tlaku z navyšující se produkce okolních zemí, naopak vykazuje pokles trendu produkce mléka. Od dalšího vývoje podle společnosti GIRA se očekává přesun produkce směrem k Atlantiku, kde vyšší rozloha pastvin a nižší intenzita hospodaření umožní produkovat mléko s nižšími náklady. Podle vývoje provozních nákladů v EU je ale patrné, že nové členské země vykazují vyšší marži. Náklady na krmivo v ČR, Polsku a baltických zemích na rozdíl od ostatních členských zemí EU nedosahuje ani 25% z celkových nákladů. ČR nezvyšuje produkci mléka a tím nevyužívá plně navyšující výrobní kvótu.

Světová produkce mléka vykazuje rostoucí trend, růst světové populace vykazuje ale vyšší tempo růstu. Ačkoliv EU je největším producentem kravského mléka, z důvodu regulace trhu produkčními kvótami nevykazuje tak vysoké tempo růstu jako další producentní země (Čína, Indie, USA). Růst produkce v některých zemích ovšem souvisí s růstem populace těchto regionů. K největším producentům mléka v EU se řadí Německo, Francie, Spojené království a Polsko. Počet kusů dojnic v EU 10 neustále ubývá, v EU 15 vyšším tempem ve srovnání s EU 10, přesto vlivem vyšší užitkovosti dojnic průměrná produkce mléka vykazuje nárůst. Úbytek dojnic v ČR je srovnatelný s EU 15 a užitkovost dojnic v ČR je mírně nadprůměrem užitkovosti dojnic v EU 15. Očekávané další úbytky dojnic budou kompenzovány navyšující se užitkovostí. Průměrné dodávky mléka do mlékáren v EU vykazují růst, naopak dodávky v ČR zaznamenávají dlouhodobý pokles, ve srovnání s rokem 2004 až o 7%. V posledním sledovaném období v roce 2011 přesto ČR vykazovala meziroční nárůst produkce. EU 27 vykazuje klesající trend v průměrné

produkci konzumního mléka, másla a sušeného mléka, naopak rostoucí trend zaznamenává produkce sýrů. ČR vykazuje pouze mírně rostoucí trend v produkci sýrů a významně rostoucí trend v produkci zakysaných mléčných produktů, ostatní mléčné produkty zaznamenávají rovněž pokles.

Nejvyšší spotřeba mléka na osobu je zaznamenána v Kolumbii, Ukrajině a USA. Nejvyšší tempo růstu spotřeby vykazuje Ukrajina, Brazílie a Kolumbie. Rovněž Indie, Čína a Peru navyšují průměrnou spotřebu na jednoho obyvatele a od roku 2006 také Rusko. Naopak pokles spotřeby na obyvatele je patrný v USA, Japonsku a největší exportní zemi mléčných produktů, Novém Zélandu. EU od roku 2007 vykazuje mírně rostoucí trend celkové spotřeby mléčných produktů na jednu osobu. Nejvyšší podíl na tomto růstu mají sýry, naopak sušené plnotučné mléko a máslo vykazuje klesající spotřebu. Stejný trend ve spotřebě vykazuje také ČR, kdy značný pokles je navíc zaznamenán v konzumním mléce. Celková spotřeba mléka a mléčných produktů na osobu vykazuje od roku 1995 v ČR rostoucí trend, od roku 2009 se mírně spotřeba snížila a predikován je další pokles spotřeby, nárůst se očekává pouze u sýrů a zakysaných mléčných produktů.

Ceny mléka a mléčných produktů vykazují výraznou volatilitu, kdy větší výkyvy cen jsou patrné u cen světových resp. Oceánie. Trh s mlékem v roce 2009 prošel krizí, kdy výkupní ceny poklesly pod hranici výrobních nákladů. K vyššímu propadu cen v EU oproti světovému trhu nedošlo vlivem působení nástrojů SZP (vývozní subvence, soukromé a intervenční skladování). Z vývoje cen je možné zaznamenat rostoucí závislost mezi průměrnou cenou světovou a cenou EU, resp. cenou ČR. V cenách **SOM** je cena EU velmi silně ovlivněna cenou světovou, cena ČR vykazuje vyšší korelaci s cenou EU než s cenou světovou. Vzhledem k nižší ceně SOM je ČR a EU konkurenceschopná se SOM na světovém trhu. Průměrná cena **SPM** v EU opět více koreluje s cenou světovou, než s cenou ČR. Cena SPM v ČR je více ovlivněna naopak cenou EU než cenou světovou. Průměrná cena **másla EU** velmi výrazně koreluje s cenou ČR. Cena másla ČR je méně ovlivněna světovou cenou než cena EU. Vzhledem k vysoké ceně másla není EU konkurenceschopná na světovém trhu, cena ČR v roce 2012 dokonce převyšovala průměrnou cenu EU.

Průměrná cena syrového mléka v ČR je nižší než průměrná cena EU 27, EU 15 a EU 10. Cena ČR vykazuje vyšší sílu závislosti k ceně EU 10 než k průměrné ceně EU 27. Naopak

cena EU 10 je velmi závislá na průměrné ceně EU 27. Vyšší síla závislosti mezi cenami ČR a EU byla prokazatelná až po vstupu do EU. Průměrná cena másla, SOM a SPM v EU se do poloviny roku 2012 snižovala, od té doby zaznamenávají ceny růst. Průměrná cena sýrů v EU až na Čedar vykazují průměrně rostoucí trend, cena syrovátky roste.

Z vývoje cen prvovýrobců, zpracovatelů a cen spotřebitelských je patrné, že zatímco ceny spotřebitelské, kde ceny jsou diktovány obchodními řetězci, vykazují dlouhodobě průměrný rostoucí trend, ceny zpracovatelské a producentské vykazují mírný pokles. Prudký pokles komoditních cen mléka v roce 2009 se plně neodrazil v nižších cenách mléka a mléčných výrobků na spotřebitelské úrovni. Problém přenosu cen v řetězci zejména u výstupních cen zemědělské produkce, jejichž výše se obvykle nevyvíjí v souladu se stoupajícími výrobními náklady, by mělo řešit nové nařízení Evropské rady. Nerovnováhu vyjednávací síly v dodavatelském řetězci by mělo podpořit opatření, které umožňuje zakládat organizace producentů mléka, sdružovat tyto producentské organizace na národní i nadnárodní úrovni nebo zakládat mezioborové organizace. Producentké organizace mohou společně vyjednávat s mlékárnou o smluvních podmínkách včetně ceny v limitech daných nařízením.

Vyšší vyrovnanost cen komodit na mezinárodním poli bude vyžadovat při rostoucím mezinárodním obchodu nabídku produktů s vyšší přidanou hodnotou a produkty cenově konkurenceschopné. Mezi největší **exportéry** mléčných produktů se řadí EU, Nový Zéland, USA a Austrálie, kdy EU vykazuje největší nárůst ve vývozu produktů s přidanou hodnotou, tj. sýrů. Vzhledem ke konkurenceschopnosti na světovém trhu navýšila EU i export SOM. V exportu másla a plnotučného mléka dominuje trhu Nový Zéland. V exportu SOM nejvyšší tempo růstu zaznamenává USA a Nový Zéland. Největšími **dovozci** másla a máselného oleje je Rusko a Mexiko, rostoucí trend vykazuje Čína. EU společně s NZ zaujímá významný podíl na dovozu másla do Ruska, naopak podíl EU na dovozu másla do Číny je zanedbatelný. Rusko je současně největším dovozcem sýrů, a podle zaznamenaného trendu dovozu je očekáván další růst. Největší podíl na ruském dovozu vykazuje EU. Rostoucí trend v dovozu sýrů je patrný také u Jižní Korey, Austrálie a Číny. K největším dovozcům SOM se řadí Mexiko, Indonésie a Čína, kteří současně vykazují výrazně rostoucí trend v dovozu. Nejvýznamnějším dovozcem sušeného plnotučného mléka je Čína. Nový Zéland se v roce 2011 podílel na tomto dovozu z 93,8%. Světový

obchod s mléčnými produkty je velmi závislý na poptávce Číny a Ruska, ale i dalších zemí s rostoucí populací a ekonomickým růstem obyvatel.

Vývoz **másla a máselného oleje** z ČR vykazuje klesající trend s rostoucím záporným saldem obchodní bilance. Nejvíce ČR exportuje do Itálie, Slovenska a Srbska, naopak největšími dovozci jsou Německo, Polsko, Belgie a Slovensko. Vývoz **sýrů** z ČR zaznamenává rostoucí trend, přesto ČR vykazuje výrazně záporné saldo obchodní bilance. Nejvíce sýrů ČR vyvážela do Itálie, Slovenska a Francie, naopak největšími dovozci jsou Německo a Polsko. Rostoucí trend ČR vykazuje ve vývozu **nezahuštěného mléka a smetany**, kdy největším dovozcem mléka z ČR je Německo. Dovoz nezahuštěného mléka a smetany během posledních let mírně klesl. ČR vykazuje kladné saldo obchodní bilance. Vývoz **zahuštěného mléka a smetany** zaznamenává v ČR klesající trend, dovoz od roku 2007 mírně klesl. Nejvíce ČR vyváží do Německa, Slovenska a Bulharska. ČR s tímto produktem vykazuje pozitivní obchodní bilanci. ČR vykazuje rostoucí trend ve vývozu **zakysaných mléčných produktů**, nejvíce vyváží na Slovensko, do Rakouska a Polska. ČR vykazuje v obchodu se zakysanými produkty pozitivní obchodní bilanci. Ve vývozu **syrovátky** vykazuje ČR kladné saldo obchodní bilance. ČR vykazuje klesající trend vývozu mléčných produktů do asijských zemí. V roce 2012 ČR vykazovala celkem v mléku a mléčných produktech kladné saldo obchodní bilance ve výši finanční hodnoty 3 922 mil. Kč. Nejvyšší podíl na tomto kladném výsledku měl vývoz mléka, naopak na negativním saldu se podílí značný dovoz sýrů a másla ze zemí EU. Obchod ČR se tímto vyznačuje vývozem mléčných produktů s nízkou přidanou hodnotou, naopak dovozem výrobků s vysokou přidanou hodnotou.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- **Bečvářová Věra** *Zemědělství agrobiznisu: Základy agrární ekonomiky a politiky*. Brno, autor neznámý, 2005. (ISBN 80-7175-891-6) .
- **Evropský účetní dvůr** Jsou programy „Mléko do škol“ a „Ovoce do škol“ účelné? Lucemburk, Úřad pro publikace Evropské unie, 2011. (ISBN 978-92-9237-285-9)
- **Evropská Komise, DG AGRI**, *Zemědělská politika a politika venkova pod vedením komisařky M.F.Boelové*, Lucemburk: Úřad pro úřední tisky, 2011, ISBN 978-92-79-12825-7
- **Evropský účetní dvůr**, *Dosáhly nástroje pro řízení trhu s mlékem a mléčnými výrobky svých hlavních cílů?* Lucemburk: Úřad pro publikace Evropského Společenství, 2009, ISSN 1831-0788
- **European Commission**, *EU Rural Development Policy 2007 – 2013*, Luxembourg: Office for Official Publications of the EC, 2008, ISBN 978-92-79-07499-8
- **Deutscher Raiffeisenverband e.V.** 2nd *Joint meeting of the Management Committee and the Advisory Group on Milk*. Brusel, Belgie, březen 2012.
- **Federal Ministry of Agriculture F. and E. in Austria** *Milk production in Austria, 2010*
- **GIRA** *World and EU dairy through 2016*. 3rd joint meetings of the Management Committee and the Advisory Group on Milk, Brusel, prosinec 2012.
- **Holman Robert** *Ekonomie*. Praha, Nakladatelství C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-006-5
- **Hrubá, M.**, *Situační a výhledové zprávy Mze (2000 – 2004)*, Mze ČR, Praha
- **Kubišta Václav a kolektiv**, *Mezinárodní ekonomické vztahy*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, ISBN 978-80-7380-191-5
- **Kučerová Irah** *Hospodářské politiky v kontextu vývoje Evropské Unie* Praha, Univerzita Karlova v Praze, 2010, Sv. ISBN 978-80-246-1628-5.
- **Neumann Pavel** *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace*. místo neznámé, Vysoká škola ekonomická, 2004, Sv. ISBN 80-245-0814-1.
- **Peterová Jarmila** *Ekonomika výroby a zpracování zemědělských produktů* Praha, PEF ČZU, 2000. (ISBN 80-213-0618-1) .

- **Ministry of Agriculture and Rural development v Polsku** 3rd joint meetings of the Management Committee and the Advisory Group on Milk. Brusel, Belgie, autor neznámý, prosinec 2012.
- **RychlíkováEva** BP - Dotační politika v mléčném sektoru. Praha, PEF, 2011.
- **SamuelsonPaulA., NordhausWilliamD.** *Ekonomie* 18. vydání. Praha, vydavatel NS Svoboda, 2007. (ISBN 978-80-205-0590-3)
- **SoukupAlexandr** *Mezinárodní ekonomie*. Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. (ISBN 978-80-7380-197-7)
- **SvatošMiloš a kolektiv**, *Zahraniční obchod teorie a praxe*, Praha: Grada, 2009, ISBN 978-80-247-2708-0
- **Svatošová, L. & Kába, B.** (2008), *Statistické metody II*, ČZU, Praha, ISBN 978-80-213-1736-9
- **Svatošová, L. & Kába, B.** (2008), *Statistické metody I*, ČZU, Praha, ISBN 978-80-213-1672-0
- **ŠíblováLucie** *Vývoj produkce a agrární politika ve vztahu k produkci mléka*. Diplomová práce. Brno, Mendelejova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2009.
- **ŠrédIKarel** *Mezinárodní ekonomie*. Praha, Alfa Nakladatelství, 2009. (ISBN 978-80-87197-18-9)
- **VeseláZdeňka, HojerJiří** *Situační a výhledová zpráva mléko*, MZe Praha.
- **VorlováLenka** *Proč mléko a mléčné výrobky nesmějí chybět v našem jídelníčku*. Potravinářská revue. (květen 2012), stránky22-24.
- **Zemědělec 8** *Již půl století slouží zemědělců v Unii*. [červen 2012]

- ❖ Budoucnost profesí. [Citace: 12 listopadu 2012]
<http://www.budoucnostprofesi.cz/cs/vyvoj-v-odvetvich/zemedelstvi.html>.
- ❖ Agrární komora Olomouckého kraje.
<http://www.kis-olomoucky.cz/?path=m1/mt4/mo13301>. [Citace: 21 prosinec 2012]
- ❖ Agricultural and rural development.
http://ec.europa.eu/agriculture/healthcheck/index_en.htm. [Citace: 22 prosince 2012]
- ❖ Agricultural and rural development
http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/index_en.htm

- ❖ Agroweb [Online]2008.
http://www.agroweb.cz/Odbytova-druzstva-a-globalizace__s182x30423.html.
  - ❖ APIC. *APIC*. [Online]květen 2012. <http://www.apic.cz/26-zpracovatele.html>.
  - ❖ Český statistický úřad <http://www.czso.cz/>
  - ❖ Bílé plus pro vás. [Online] <http://www.bileplus.cz/o-projektu>.
  - ❖ BusinessInfo.cz. <http://www.businessinfo.cz/cz/>. [Online][Citace: 24 červen 2012.]
  - ❖ celní správa. http://www.celnisprava.cz/cz/clo/problematika-taricu/ecit/Documents/uvod/uvodni_brozura.pdf. [Online] [Citace: 21 červenec 2012]
  - ❖ eAGRI. <http://eagri.cz/>. [Online][Citace: 11 červen 2012]
  - ❖ eur-lex. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2008R0376:20120524:CS:PDF>. [Online][Citace: 21 červenec 2012]
  - ❖ EUROSTAT <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
  - ❖ Evropský parlament.
http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/agriculture. [Citace : 30 červenec 2012]
  - ❖ FAOSTAT <http://faostat.fao.org/>
  - ❖ GIRA <http://www.girafood.com/>
  - ❖ Společná zemědělská politika Evropské unie, Funkce problému řešení (2008). www.respektinstitut.cz/category/projekty/evropska-regionalni-fora/. [Online]
  - ❖ SZIF. www.szif.cz
  - ❖ USDA PSD database (<http://www.fas.usda.gov/psdonline/>)
  - ❖ Vývoj hlavních ekonomických a sociálních ukazatelů ČR. *VÚPSV*. [Online]2012.
http://www.vupsv.cz/index.php?p=economic_social_indicators&site=default.
  - ❖ Zemědělský svaz České republiky . <http://www.zscr.cz/aktuality-zscr/>. [Citace: 21 prosinec 2012]
- článek 35, Smlouvy o Evropském společenství, Hlava II, Zemědělství.

- Nařízení Komise (ES) 1272/2009. Belgie, Evropská Komise.
- Nařízení Komise (ES) č. 1187/2009. Belgie, Brusel, Evropská Komise.
- Nařízení Komise (ES) č. 1788/2003. Brusel, Belgie, Evropská Komise.
- Nařízení Komise (ES) č. 2535/2001. Brusel, Belgie, Evropská Komise.
- Nařízení Komise (ES) č. 376/2008. Brusel, Belgie, Evropská Komise.
- Nařízení Komise (ES) č. 612/2009. Brusel, Belgie, Evropská Komise.
- Nařízení Komise (ES) č. 826/2008. Brusel, Brusel, Evropská Komise.
- Nařízení Komise (EU) č. 160/2012. Brusel, Belgie, Evropská komise.
- Nařízení Komise (EU) č. 282/2012. Brusel, Belgie, Evropská komise.
- Nařízení Rady (ES) č. 1234/2007. Belgie, Brusel, Evropská rada.
- Nařízení Rady (ES) č. 3/2008. Brusel, Belgie, Evropská Rada.
- Nařízení Rady (EU) č. 261/2012. Brusel, Belgie, Evropská rada.

7 SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

7.1 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Evropská unie.....	- 16 -
Obrázek 2: Složení kravského mléka, zdroj: Bílé plus.....	- 21 -
Obrázek 4: Výrobní vertikála mléka.....	- 23 -
Obrázek 5: Trh s mlékem a mléčnými produkty v Rakousku.....	- 32 -
Obrázek 6: Přesun produkce mléka směrem k Atlantiku.....	- 32 -
Obrázek 7: Podíl nákladů krmiva na provozních nákladech v zemích EU.....	- 35 -
Obrázek 8: Odhady nadprodukce a deficitu ve výrobě mléka v roce 2010,.....	- 67 -

7.2 SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Dopady zavedení cla na světovou rovnováhu	20 -
Graf 2: Formování zemědělských a spotřebitelských cen	24 -
Graf 3: Produkce a nákup mléka v PL, Vývoz mléčných produktů z PL.....	30 -
Graf 4: Vývoj mléka nakupovaného mlékárnami v Německu, Vývoj počtu družstev ...	31 -
Graf 5: EU15 - průměrná cena mléka, provozní náklady a hrubý zisk na jednu tunu....	34 -
Graf 6: EU10 - průměrná cena mléka, provozní náklady a hrubý zisk na jednu tunu....	35 -
Graf 7: Vývoj v podaných žádostech o vývozní kvóty do USA.....	43 -
Graf 8: Vývoj v žádostech o vývoz do Dominikánské republiky v rámci kvót.....	44 -
Graf 9: Vyplacené vývozní subvence v členských zemích EU v roce 2011	47 -
Graf 10: Výše vyplacených vývozních subvencí v mléčném sektoru v rámci EU.....	48 -
Graf 11: Vývoj vyplacených vývozních subvencí na mléko a mléčné produkty v ČR..	49 -
Graf 12: Vývoj zásob SOM a másla od roku 1999 v intervenčních skladech EU.....	51 -
Graf 13: Vývoj zásob másla od roku 1999 v soukromých skladech EU	52 -
Graf 14: Zavedení produkční kvóty	54 -
Graf 15: Čerpání mléčných kvót v EU	56 -
Graf 16: Plnění mléčné kvóty v ČR.....	57 -
Graf 17: Objem spotřebovaného školního mléka a vyplacená podpora v EU.....	60 -
Graf 18: Množství školních výrobků dodaných v ČR do škol	61 -
Graf 19: Vývoj celkové podpory a počet dodaných mléčných produktů do škol v ČR-	62 -
Graf 20: Světová produkce čerstvého mléka v roce 2010	65 -
Graf 21: Světová produkce kravského mléka a růst světové populace	66 -
Graf 22: Vývoj produkce velbloudího, buvolího, kozího a ovčího mléka	67 -
Graf 23: Produkce kravského mléka v hlavních producentských zemích (mimo EU)...	68 -
Graf 24: Produkce čerstvého mléka v EU v roce 2010 v tunách.....	69 -
Graf 25: Srovnání užitkovosti a vývoji počtu dojnic v EU 10 x EU 15	70 -
Graf 26: Počet dojnic a roční užitkovost v ČR	71 -

Graf 27: Vývoj produkce kravského mléka, dodávek do mlékáren a průměrná roční dojivost v EU	- 72 -
Graf 28: Vývoj produkce mléka a dodávky do mlékáren v ČR, ...	- 73 -
Graf 29: Vývoj dodávek mléka v 15 starých členských zemích EU	- 74 -
Graf 30: Vývoj dodávek mléka v nových členských státech (mimo Kypru a Malty)	- 75 -
Graf 31: Vývoj produkce konzumního mléka v EU	- 76 -
Graf 32: Vývoj produkce a spotřeby sýrů v EU	- 76 -
Graf 33: Vývoj produkce a spotřeby másla v EU	- 77 -
Graf 34: Celková produkce sušeného mléka v EU	- 78 -
Graf 35: Výroba syrového mléka v ČR	- 78 -
Graf 36: Vývoj produkce mléčných výrobků v ČR	- 79 -
Graf 37: Produkce SOM a SPM (včetně smetany a částečně SOM) v ČR.....	- 80 -
Graf 38: Vývoj cen SOM v EU, ČR a Oceánie	- 81 -
Graf 39: Vývoj cen másla v EU, ČR a Oceánie.....	- 82 -
Graf 40: Vývoj cen másla v EU, ČR a Oceánie.....	- 83 -
Graf 41: Vývoj cen syrového mléka v ČR, EU 10, EU 15 a EU 27	- 85 -
Graf 42: Meziroční srovnání cen syrového kravského mléka v EU – list. 2011/2012 ...	- 86 -
Graf 43: Týdenní vývoj průměrných cen másla, SOM a SPM v EU.....	- 87 -
Graf 44: Týdenní vývoj průměrných cen sýrů v EU	- 88 -
Graf 45: Vývoj průměrné ceny syrovátky v EU	- 89 -
Graf 46: Vývoj cen prvovýrobců, cen průmysl. výrobců a spotřebitelských cen mléka trvanlivého v ČR.....	- 89 -
Graf 47: Vývoj cen průmyslových výrobců a spotřebitelských cen másla v ČR, ...	- 91 -
Graf 48: Vývoj cen průmysl. výrobců a spotřebitelských cen eidamské cihly v ČR, ...	- 92 -
Graf 49: Vývoj spotřeby mléka na osobu ve vybraných třetích zemích.....	- 93 -
Graf 51: Vývoj spotřeby mléčných produktů v Rusku	- 94 -
Graf 50: Spotřeba mléčných produktů na osobu Novém Zélandu.....	- 94 -
Graf 52: Vývoj spotřeby mléčných produktů v EU	- 95 -

Graf 53: Vývoj celkové spotřeby mléka a ml. produktů, konzumního mléka a ostatních ml. výrobků v ČR.....	- 96 -
Graf 54: Vývoj spotřeby másla, sýrů a tvarohů v ČR.....	- 97 -
Graf 55: Vývoj celkové spotřeby mléka a ml. výrobků a mléka konzumního v kg/osobu a spotřebitelských cen.....	- 98 -
Graf 56: Vývoz másla a máselného oleje ve světě	- 99 -
Graf 57: Vývoz sýrů ve světě	- 100 -
Graf 58: Vývoz SOM ve světě, vlastní zpracování	- 101 -
Graf 59: Vývoz plnotučného mléka ve světě.....	- 102 -
Graf 60: Dovoz másla a máselného oleje ve světě	- 103 -
Graf 61: Dovoz sýrů ve světě, vlastní zpracování	- 104 -
Graf 62: Dovoz sušeného odtučněného mléka ve světě	- 105 -
Graf 63: Dovoz sušeného odtučněného mléka ve světě	- 105 -
Graf 64: Zahraniční obchod v másle a máselném tuku mezi ČR a evropskými zeměmi.	- 106 -
Graf 65: Podíl evropských zemí dovážející máslo a máselný tuk do ČR.....	- 107 -
Graf 66: Zahraniční obchod v sýrech mezi ČR a evropskými zeměmi.....	- 107 -
Graf 67: Podíl evropských zemí dovážející sýry v roce 2011	- 108 -
Graf 68: Vývoj vývozu sýrů z ČR do Asie.....	- 108 -
Graf 69: Zahraniční obchod v nezahuštěném mléku a smetaně mezi ČR a evropskými zeměmi.....	- 109 -
Graf 70: Podíl evropských zemí dovážejících nezahuštěné mléko a smetanu	- 110 -
Graf 71: Vývoz nezahuštěného mléka a smetany z ČR.....	- 110 -
Graf 72: Zahraniční obchod v zahuštěném mléce a smetaně mezi ČR a evropskými zeměmi	- 111 -
Graf 73: Podíl zemí dovážejících zahuštěné mléko a smetanu	- 112 -
Graf 74: Zahraniční obchod se zakysanými produkty mezi ČR a evrop. zeměmi	- 112 -
Graf 75: Obchodní bilance ČR se zakysanými produkty	- 113 -
Graf 76: Zahraniční obchod se syrovátkou mezi ČR a evropskými zeměmi	- 113 -
Graf 77: Podíl zemí dovážejících syrovátku do ČR v roce 2011.....	- 114 -

7.3 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Sazby podpor pro soukromé skladování másla	- 53 -
Tabulka 2: Rozdělení vnitrostátních produkčních kvót na rok 2011/2012,.....	- 55 -
Tabulka 3: Plnění mléčné kvóty v ČR, zdroj SZIF.....	- 58 -
Tabulka 4: Množství krav v tisíci kusech a roční užitkovost v kg/kus v EU	- 69 -
Tabulka 5: Korelace cenového vývoje SOM.....	- 82 -
Tabulka 6: Korelace cenového vývoje sušeného plnotučného mléka	- 83 -
Tabulka 7: Korelace cenového vývoje másla	- 84 -
Tabulka 8: Korelace měsíčního cenového vývoje syrového mléka a popisné statistiky cen na.....	- 85 -
Tabulka 9: Korelace cenového vývoje mléka a základní popisné statistiky vývoje cen prvovýrobců, ...	- 90 -
Tabulka 10: Základní popisné statistiky vývoje cen másla	- 91 -
Tabulka 11: Základní popisné statistiky vývoje cen eidamské cihly.....	- 92 -

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CPV – cena průmyslových výrobců

CZV – cena producentů mléka

SC – spotřebitelská cena

ČSÚ – Český statistický úřad

GTA - Global Trade Atlas

GIRA – Společnost pro poradenství a průzkum trhu

DG AGRI - Directorate-General for Agriculture and Rural Development

EU - Evropská unie

EU 10 – nové členské státy, které přistoupily v květnu 2004

EU 15 – staré členské státy, které byly v EU před rokem 2004

EU 27 – všechny členské státy

Mze – Ministerstvo zemědělství ČR

SZP – Společná zemědělská politika

SOT – Společná organizace trhů

SPM – sušené polotučné mléko

SOM – sušené odstředěné mléko

SZIF – Státní zemědělský intervenční fond

USDA - United States Department of Agriculture

WTO - World Trade Organization (Světová obchodní organizace)